

Doctores ecclesiae.

Napsal prof. FRANTIŠEK VACEK.

V církvi katolické čestný název doctora ecclesiae čili učitele církve přísluší nyní 23 světcům. Význam toho je dvojitý: 1. Nejvyšší autorita v církvi uznala, že onino světci vynikli činností učitelskou, zejména spisovatelstvím, ježto z jejich péra vyšly theologické spisy zavírající v sobě korrektní nauku křesťanskou. Zároveň nejvyšší autorita v církvi chce tomu, aby při dalším theologickém studiu a náboženském vyučování prohlédáno bylo k řečeným spisům jako ke spolehlivým pomůckám¹⁾. 2. Svátek doctora ecclesiae je festum duplex minus a má přednost před ostatními svátky toho stupně, že překládá se k jinému dni, když na den jeho připadá privilegovaná neděle nebo privilegovaná ferie nebo pohybný svátek Páně²⁾. Kromě toho částky svátečního officia jsou z Commune Doctorum, a při mši svaté recituje se Credo.

Na otázku, jak vznikla *třída světců — učitelů církve*, nebylo posud, pokud víme, odpověděno zvláštním pojednáním. A přece věc není bez zajímavosti pro naši dobu, v níž (od roku 1871) šesti světcům dostalo se názvu a hodnosti doctorů ecclesiae. Jsou to zejména Alfons z Ligour, Beda Ctihodný, Cyrill Alexandrijský, Cyrill Jerusalemský, František Saleský a Jan Damašecký. Otázka svrchu dotčená souvisí s dějinami římského breviáře. Odtud také dlužno vyjít, aby zachován byl dobrý pořádek výkladův.

Breviář starého způsobu neuváděl officií svatých ve zvláštním oddíle, nýbrž mezi officií církevního roku (*in tempore*), podle dní, ku kterým památka světců nebo světic připadala. Svatí měli buď vlastní Matutinum a Laudes, aneb jen oraci. V den světce nebo světice o vlastním Matutinu a Laudech konáno bylo *dvojitě officium*, jedno de tempore, druhé de sancto, t. j. že byly recitovány dvě Matutina a dvoje Laudes, avšak jen jedny Hory a t. d.

¹⁾ Bulla pap. Sixta V. „Triumphantis Hierusalem“ ze dne 14. března 1587; breve pap. Pia IX. „Qui ecclesiae suae“ ze dne 7. července 1871.

²⁾ Breve pap. Lva XIII. „Nullo unquam tempore“ ze dne 28. července 1882.

V den svätce majícího jen oraci dala se toliko kommemorace svátku při officiu de tempore. Z toho lze vyložití původ názvů: festum (officium) duplex a festum (officium simplex).

Papež Mikuláš III. (r. 1277—1280) zavedl v římských kostelích breviář nového způsobu, tak totiž upravený, že v něm officia svatých byla oddělena od officií de tempore. Nový breviář obsahoval tyto oddíly: Psalterium čili Commune de tempore, Proprium de tempore a Officium de sanctis.

V té době nebylo ještě jiných kategorií světců než mučedníci (martyres), vyznavači (confessores), panny (virgines) a paní (electae). Památka apoštolů konána byla různě podle krajin. V Římě ke svátku knížat apoštolských Petra a Pavla (29. června) připojovali památku všech apoštolův. Jinde táž památka byla slavena dne 1. května zároveň se svátkem Filipa a Jakuba. Durandus († r. 1296) přičiňuje k tomu výklad: Ve starší době, praví, nebylo zvykem slaviti svátky jednotlivých apoštolů, nýbrž památka všech apoštolů konala se dne 1. května, aby totiž různými dny nebyli od sebe dělení ti, kdož pro jednu a touž hodnost úřadu apoštolského dosáhli vrchu nebeské slávy³⁾. V VIII. století byly sic známy dni jednotlivých apoštolů, avšak míra svěcení jich lišila se podle zemí. Podobně říci jest o evangelistech, zejména sv. Marku a Lukáši.

Zaváděti svátky svatých v diecési nebo zvyšovati stupeň jejich officií bylo právo biskupovo. O jednotnější úpravu »služby Boží« na oslavu světcův a světic pečovali papežové od XIII. století tím, že ustanovovali, kterým světcům má v celé církvi dostati se cti slavnějších hodinek čili tak zvaného officia duplex. Terminem právě řečeným nebyla již míněna služba dvojí, nýbrž obšírnější a zvláštnější. *Officium duplex* bylo o devíti lekcích, mělo své vlastní složité antifony a dvoje nešpory.

Papež Bonifác VIII. následuje příkladu svých předchůdců rozmnožil v roce 1295 počet officií vyššího stupně o 16. Byla to officia 12 apoštolů (vlastně jen 8 dnův apoštolských), 4 evangelistův a 4 vyznavačův⁴⁾. V příčině vyznavačův učinil zvláštní výběr.

³⁾ Rationale divin. officiorum VII. 10.

⁴⁾ Liber Sextus decretalium Bonifacii papae, III. 22: „Nos itaque piis ducti consiliis dignisque studiis excitati nonnullos praedecessorum nostrorum, Romanorum pontificum, qui specialis devotionis prosequentes affectum aliquorum festa sanctorum sub duplici ordinaverunt

Prohlédaje k charakteru apoštolů jako předních hlasatelů nauky křesťanské a k počtu evangelistů jako Duchem Božím osvícených hagiografův, obral z řady vyznavačů čtyři vynikající učence-spisovatele, *Rehoře I.* papeže, *Augustina a Ambrože* biskupy a *Jeronyma* kněze, i přidružil je, pokud se tkne oslavy od církve světcům učiněné, k apoštolům a evangelistům. Aby pak i názvem lišili se od ostatních vyznavačů, Bonifác VIII. pojmenoval je *doctores ecclesiae*, dodávaje na výklad, kterak »řečení učitelé svými naukami čistými a užitečnými osvětili církev, ozdobili ji ctnostmi, navedli k mravům; oni jako jasně planoucí svítilny na svícnu v domu Páně postavené, zapudivše tmy bludů, celé tělo církve jako hvězda jitřní ozařují; jejich bohatá výmluvnost vlahou božské milosti napojená otvírá záhady Písem, zbavuje těžkostí, osvěcuje místa zatmělá a řeší pochybnosti; jejich hlubokými i ušlechtilými řečmi rozsáhlá budova církve jako skvostnými perlami zdobená září a zvláštní lepostí slov ve slávě vyvýšena se stkví«⁶⁾.

Netřeba dodávati, že po roce 1295 kult sv. čtyř učitelů církve se rozmohl a kvetl. Ze čtvera světců byl pak to Augustin, jemuž přičiněním řádu bratří augustiánů dostalo se přednosti i před Řehořem papežem, tak že den 28. srpna stal se svátkem zasvěceným. Svěcení jeho vyžádaly si nejprvé vlaské diecése, načež papež Lev X. r. 1515 také pro jiné země nařizoval, »ut ex nunc de cetero in perpetuum festum sancti Augustini, qui est unus ex quatuor ecclesiae doctoribus, quorum officium maius duplex ex

officio celebranda, imitari solícite intendentes eorundem apostolorum, evangelistarum et confessorum festivitates praecipuas de fratrum nostrorum consilio et assensu sub officio duplici per universas orbis ecclesias volumus, statuimus et praecipimus annis singulis perpetuis futuris temporibus solenniter celebrari“.

⁶⁾ Tamže in exordio: „alma mater ecclesia . . . gloriosissimos christianae fidei principes, athletas Dei electos, iustos saeculi iudices, lumina vera mundi, videlicet Christi Redemptoris apostolos numero duodeno contentos, qui viventes in carne praedictam ecclesiam suo pretioso sanguine plantaverunt ipsam erigendo sublimiter et disciplinis sanctissimis dirigendo; reverendissimos etiam patres virosque clarissimos quatuor evangelistas Domini, per quorum diligentissima et fidelissima studia eidem ecclesiae sacra evangelia illuxerunt; egregios quoque ipsius doctores ecclesiae beatos Gregorium, qui meritis inclytus sedis apostolicae curam gessit, Augustinum et Ambrosium venerandos antistites, ac Hieronymum sacerdotii praeditum titulo, eximios confessores summis attollere vocibus, laudibus personare praecipuis et specialibus disponit honoribus venerari“.

⁶⁾ Liber Sextus decretalium l. c.

ordinatione pontificum exiit, sicuti cuiusvis apostoli colant solemniter et observent abstineantque eo die penitus ab omni opere in festis apostolorum exerceri prohibito⁷⁾.

Idea papeže Bonifáce VIII. strany čtyř učitelů církve vedle čtyř evangelistů, kterou někteří nástupcové jeho s důrazem tlumočili⁸⁾, byla opuštěna po sněmu tridentském. Komise k úpravě breviáře od papeže Pia V. novými členy rozšířená na tom stanula, aby officium duplex a název doctora ecclesiae přiznány byly také *Tomáši Akvinskému*, jehož svátek po tu dobu byl festum simplex, a dvěma církevním Otcům řeckým, *Athanasiovi* a *Řehoři Nazianskému*. Aneb, ať přesněji díme, komise zpracovavši oddíl breviáře Commune Doctorum čili Pro doctoribus zvaný, navrhla, aby také světci Tomáš Akvinský, Athanasius a Řehoř Nazianský měli officium duplex s částkami Pro doctoribus⁹⁾. Ježto papež Pius V. návrh schválil a předlohu podle něho upravenou r. 1568 do římského breviáře pojal, na místo, které drželi prve čtyři učitelé církve, vstoupilo jich *sedm*.

Uvědomíme-li si, kterého řádu členem a chloubou byl sv. Tomáš Akvinský, případně nám hned tázati se, jaké myšlenky a touhy vydání nového breviáře římského vzbudilo asi v bratřině františkánův? Odpověď na to dávají dějiny. Jakmile vstoupil na stolec Petrův Sixt V., bývalý františkán, zahájeno bylo jednání o serafského učitele *Bonaventuru*, aby i jemu dostalo se církevní oslavy, jaké došel druh jeho Tomáš. V bulle ze dne 14. března 1587, kterou papež vyhověl obecnému přání a pojmenoval Bonaventuru učitelem církve, oceněn jest podle zásluhy i libezný duch i duševní dílo velikého mistra toho¹⁰⁾.

⁷⁾ Empoli, Bullarium ordinis eremitarum s. Augustini I. str. 244.

⁸⁾ Srvn. bullu pap. Jana XXII. „Veneranda sanctorum“ ze dne 20. ledna 1326, zvláště pak slova její: „Vere utique isti sancti sunt vere doctores ecclesiae Gregorius scilicet, Ambrosius, Augustinus atque Hieronymus, quorum doctrina informatur ecclesia... Per hos enim quatuor doctores egregios quasi per quosdam caelestis eruditionis limpidissimos rivulos divini eloquii Novi scilicet et Veteris testamenti totiusque catholicae fidei firmitatis a fonte sapientiae, quod est verbum Dei in excelsis, post gloriosissimorum tamen apostolorum et evangelistarum instructiones vivificas et ipsorum sacrata volumina ad nos copiosa immo uberrima fluentia decurrunt“. Empoli l. c. str. 196.

⁹⁾ Baeumer, Geschichte des Breviers str. 448 n.

¹⁰⁾ Uvádíme z ní toliko větu doporučující spisy světcovy: „Illius libros, commentarios, opuscula, opera denique omnia... ut aliorum ecclesiae

Počet *osmi* učitelů církve trval do počátku XVIII. století. Potom v první polovici řečeného století officium s částkami Pro doctoribus obdrželi i jiní světci, zejména *Anselm, Isidor Sevillský, Petr Chrysolog, Basil Veliký a Jan Zlatoústý*. Stalo se to s vědomím a vůlí papežů ¹¹⁾, ale ne způsobem slavnostním. Při výběru světců řeckého jazyka padlo, trvám, na váhu, že východní církve od sklonku XI. století slaví v den 30. ledna svátek »svatých Otcův a oekumenických učitelů Basila Velikého, Řehoře Theologa a Jana Zlatoústého« ¹²⁾. Ježto jeden z nich, Řehoř Nazianský, Theolog zvaný, již roku 1568 vrazen byl mezi učitele církve katolické, vidělo se (podle naší domněnky) přibrati k účastenství v téže cti druhý jeho z trojlístku doktorův oekumenických.

Liturgista XVIII. století Emanuel de Azevedo z řádu jesuitského nepočítal za učitele církve Anselma, Isidora Sevillského a Petra Chrysologa a jinak též činil rozdíl mezi učiteli, jimž název doktora klade se v nadpise officia, a učiteli, při kterých se tak neděje. V římské přednášce jeho z roku 1750 čteme: »Censentur vero doctores numero *decem*, quatuor Latini, s. Gregorius, s. Ambrosius, s. Augustinus et s. Hieronymus; quatuor Graeci, s. Athanasius, s. Ioannes Chrysostomus, s. Basilus et s. Gregorius Nazianzenus; ac demum duo recentiores scholastici, s. Thomas de Aquino et s. Bonaventura. His omnibus licet tribuantur, quae pro Doctoribus assignantur, doctoris tamen titulus in inscriptione non apponitur nisi primis quatuor et postremis duobus« ¹³⁾. Proti výroku tomu uvedeno buď, že v římských breviářích z první polovice XVIII. století tři světci prv jmenovaní mají officium doctorum, a že v authentických pramenech liturgických není činěn rozdíl mezi stupněm učitelské hodnosti na př. sv. Tomáše Akvinského a sv.

doctorum, qui eximii sunt, non modo privatim, sed publice in gymnasiis, academiis, scholis, collegiis, lectionibus, disputationibus, interpretationibus, concionibus, sermonibus omnibusque aliis ecclesiasticis studiis christianisque exercitationibus citari, proferri atque, cum res postulaverit, adhiberi volumus et decernimus“.

¹¹⁾ Pokud bylo nám lze zvědět, promoce Anselmova přisuzuje se papeži Klementu XI. (r. 1700—1721), promoce Petra Chrysologa papeži Benediktu XIII. (r. 1724—1730), promoce Isidora Sevillského buď papeži Innocenci XIII. (r. 1721—1724) nebo Benediktu XIV. (r. 1740—1758). Baumer l. c. str. 513, 514, 524.

¹²⁾ Nilles, Kalendarium manuale utriusque ecclesiae str. 87 n.

¹³⁾ De divino officio (tištěno v Benátkách r. 1783) sl. 394.

Athanasia. Ostatně výrok de Azevedův spočívá na pojmech, jichž původce tuze poután byl reminiscencí na čtvero doktorů z doby před rokem 1568, kdežto pro mladší dobu připouštěl jen paralelu čtyř řeckých učitelů, avšak s menší hodností, a uznával dva doktory scholastiky. K tomu ještě připomeňme, že v letech 1741—1747 chystána byla reforma římského breviáře, podle níž mnoho svátků mělo býti zrušeno.

Apoštolskými listy nebo dekrety kongregace ritů byli potom ve druhé polovici XVIII. století a ve století XIX. povýšeni za učitele církevní tito světcí: *Lev I. papež* (r. 1754), *Petr Damianův* (r. 1828), *Bernard Clairvauský* (r. 1830), *Hilár Poitierský* (r. 1852), *Alfons z Ligour* (r. 1871), *František Saleský* (r. 1877), *Cyrill Jerusálémský* (r. 1882), *Cyrill Alexandrijský* (r. 1882), *Jan Damašecký* (r. 1890), *Beda Ctihodný* (r. 1899). O jednom z nich, totiž Hilárovi, víme, že měl ve své vlasti officium de doctoribus již aspoň o sto let dříve. Emanuel de Azevedo svědčí: »Nonnullae ecclesiae de s. Hilario officium instituunt ut doctore, quae quidem gaudeant iure suo quibus usu est acquisitum«¹⁴⁾. Avšak i potomní uznání Hilára za učitele církve stalo se po žádosti biskupů provincie Bordeauské.

Z toho, co jsme pověděli, patrný je vznik i vývoj ústavu, jež označujeme slovem »třída světců-učitelů církve«. Vzhledem k názorům od starších i novějších patrologů v té příčině zastávaným aneb spíše ze starší doby k novější podávaným dovolujeme si ukázati na výsledky své studie. Ve třídě světců-doktorů nikdo není přednější a nikdo zazší. Možno sice příslušníky její rozvrhovati podle jazyka nebo věku nebo země, ale není správné mluvit o čtyřech velikých učitelích církve západní a čtyřech velikých učitelích církve východní.

Zákony papeže Pia X. o volbě papežské.

Podává prof. Dr. ALOIS SOLDÁT.

Jakkoli každému řádnému nástupci Petrovu dostává se z ustanovení Kristova jurisdikčního primátu v církvi (Vatic. IV. 2.), přec

¹⁴⁾ Tamže.

není papež k tomuto nejvyššímu úřadu, jako Petr Kristem, bezprostředně volán, ba ani způsob, jak má býti o nástupce nejvyšší hlavy v církvi postaráno, není právem božským předepsán, nýbrž přenechán autoritě církevní, a proto během dob podroben byl mnohým změnám. Autoritou o tom pořizující jest sám papež, jemuž plnost moci v církvi Kristem svěřena, a proto jen toho lze míti za zákonného nástupce Petrova, kdo vedle zákonů papežem daných aneb potvrzených k hodnosti té byl povýšen. Jsouce si vědomi tohoto, pro blaho celé církve nejvyšší důležitého práva, dávali papežové všech věků potřebám časovým hovíci zákony o tom, jak by Stolec apoštolský po jejich smrti osazen býti měl. Zejména v pohnutých a církvi nepřátelských dobách pokládali to papežové za dovršení povinností svého pontifikátu, poříditi o volbě svého nástupce, aby církev za mezivládí škody nevzala a co nejdříve nejvyšším pastýřem opatřena byla.

Také Pius X. krátce po té, když byl zvolen, maje zřeni k trudnému postavení církve nejprve o to péči měl, aby volba jeho nástupce dobám přiměřenými, zákonnými opatřeními zabezpečena byla. Ačkoliv zákony ty již r. 1904. byly vydány, zvěděla o nich širší veřejnost teprve roku předminulého¹⁾. Podati obraz tohoto volebního zákonodárství, jímž volba nástupce Pia X. bude se výlučně spravovati, a poukázati k tomu, v čem odchyluje se od zákonů dosavadních, jest úkolem tohoto článku. Dříve však než se tak stane, jest se nám krátce zmíniti o tom, jakým způsobem byl během dob Stolec apoštolský osazován a kterým zákonům volba papežská, pravidelný to způsob, jímž církvi nejvyššího pastýře se dostává, druhdy podléhala²⁾.

1. O tom, jakým způsobem nástupci Petrovi až do 3. století k hodnosti papežské byli povýšeni, nemnoho známo. Stolec římský byl as osazován jako jiné stolce biskupské. Ač apoštolové nevedli si stejně, ustanovující své nástupce, přece lze říci, že činili tak ne-

¹⁾ Text jejich přinesl úřední věstník Apošt. stolice č. 3. roč. 1909; *Canonniste contemporain*, livraison 377. n.: *La nouvelle legislation sur l'ilection pontificale et le Conclave*; *Archiv für kathol. Kirchenrecht* 1909 č. 3. a j. v.

²⁾ Jak děla se volba nynějšího sv. Otce, viz článek v *Časop. katol. duchov.* 1903 seš. 8 a 10.

odvisle od ostatních apoštolův i obcí křesťanských³⁾, a že i Petr o nástupci svém samostatně pořídil.

V dobách poapoštolských však vzhledem k tomu, že biskup je pastýřem duchovenstva i věřících, stanoveno, aby volili jej sousední biskupové, klérus a lid dotyčné církve. Nejstarší zprávu o tom čteme u Klementa Římského⁴⁾, obšírněji však zmiňuje se o tom sv. Cyprian⁵⁾, když dí, že v Africe a skoro ve všech provinciích přidržují se božské tradice a apoštolského zvyku, který stanoví, že k ustanovení biskupa mají se shromáždití nejblíže biskupové, aby u přítomnosti lidu, který život a skutky jednotlivých kandidátů dokonale zná, biskupa volili. A popisuje volbu papeže Kornelia praví: *Factus est episcopus a plurimis collegis nostris, qui tunc in urbe romana aderant, qui ad nos litteras honorificas et laudabiles et testimonio suae praedicationis illustres de ejus ordinatione miserunt. Factus est autem Cornelius episcopus de Dei et Christi eius iudicio, de clericorum pene omnium testimonio, de plebis, quae tunc adfuit, suffragio et de sacerdotum antiquorum et bonorum vivorum collegio . . .* (c. 5. C. 7. q. 1.). Podobně čteme o volbě biskupův i v konstitucích apoštolských (lib. VIII. c. 4.) a v kánonech (c. 4, 6.) sněmu nicejského I., dle nichž náleží volební právo biskupům, lid pak rozhoduje o vlastnostech navrženého kandidáta⁶⁾.

Tímto způsobem děla se celkem volba papežská až do 11. století, byť i v nemnohých případech osoba budoucího papeže předchůdcem, aneb křesťanskými císaři byla designována a voličům bylo se jí přidržeti (Liber pontif. edit. Duchesne I. 202.). Tak víme, že papež Fabian designován byl Antherem a Štěpán papežem Luciem, když na smrt mučednickou se bral. Nejinak vedli si i Symmachus⁷⁾ a Felix IV., udávající volbě nástupce

³⁾ I. Timot. 4, 14; k Tit. 1, 5; Eusebii Historia eccl. III, 4; Chrysostomi in I. ad Timoth. 1, 18.

⁴⁾ Ep. I. ad Corint. c. 44.

⁵⁾ Epist. 68. ad clerum et plebes in Hispania consistentes cp. 5.

⁶⁾ Encykl. I. obecn. sněmu k církvi alexandr. a egyptské. Sokratovy dějiny I. kniha, 9. hl.

⁷⁾ Bouře lidu provázející volbu Symmachovu byly příčinou, že papež ten svolal r. 499 synodu, která svými úchvalami měla výstřednosti vznětlivého lidu stavovati. Proto zakazuje pod trestem klatby, aby žádný klerik za života papežova nikomu hlasu nesliboval, aneb o volbě vyjednával. Kánon 4. přiznává papeži právo jmenovati ná-

svého určitý směr. Holder⁸⁾ vykládá, že designace papežská záležela v tom, že papež, nejčastěji z toho důvodu, aby zabráněno bylo krvavým bouřím lidu, které nejednu volbu provázely, svolal voliče, jichž mínění při volbě pravděpodobně bylo rozhodujícím, aby se s nimi o svém nástupci poradil a spolu jim jednoho aneb více kandidátů navrhnul. Jestliže s návrhem papežovým souhlasili, zavázali se, že volbu tohoto kandidáta budou podporovati. Volba taková potud byla svobodnou, že voličové mohli, ale nemuseli se přikloniti ku kandidátovi papežem navrženému. Hinschius se svého stanoviska vykládá tento řídký způsob ustanovovati papeže a jakýsi návrat k prvotné praxi církevní ovšem jinak (K. R. I. str. 200. násl.).

Značný druhdy vliv lidu při volbě, jehož hlas stejně platil jako hlas biskupů, voličův a ostatního kléru, znenáhla zanikal, za to však čím dále tím více uplatňoval se vliv světských vlád a římské šlechty, jak toho první příklad podává volba Damasova (r. 366), do níž císař Valentinián I. ve prospěch Damasův účinně zasáhl. Podobně učinili i císaři Valentinián II. při volbě Siriciově (384) a Honorius při volbě Bonifáce I.⁹⁾ a nejinak vedli si panovníci germánských říší v Itálii, což zejména platí o Theodorichovi v příčině volby Felixe IV. (r. 526)¹⁰⁾. Nikdy však neosvojovali si, jako později císařové byzantští a jejich ravenští exarchové, právo oficielního schvalování volby, jež od dob Justiniána I. stalo se zákonem. Za něho dostalo se volbě papežské nové, dosud neznámé podoby, jež živě připomínala volbu patriarchů východních. Vedle zákona Justiniánova měl býti Stolec papežský za 3 měsíce po smrti papežově spravován arcipřystem, arcijáhnem a představeným notářův. První povinností těchto administrátorů bylo zpravit exarchu o smrti papežově. Poté teprve mohlo se přistoupiti k volbě, které nyní vedle lidu, kleru a biskupů účastnili se také císařští úředníci a k udržení pořádku i městská stráž.

stupce, což i dnes je důvodným míněním, ovšem jen v případech zvláštní nutnosti a žádal-li by tak prospěch církve (Wernz, Jus. decret. II. n. 567.). Úchvaly této synody jsou prvním dochovaným zákonem o volbě papežské.

⁸⁾ Die Designation der Nachfolger durch die Päpste 1892 str. 16.

⁹⁾ C. 8. D. 79; Baron. ad a. 418—419.

¹⁰⁾ Gaugusch: D. Rechtsinstitut der Papstwahl, Wien 1905; Wurm: die Papstwahl (Vereinsschrift der Görres-Gesellschaft), Köln 1902.

O vykonané volbě zase byl uvědoměn exarcha a arcibiskup ravennský za tím účelem, aby vymohli u císaře její potvrzení. Dokud nedošlo potvrzení císařské, za něž bylo zvolenému platiti 3000 zlatníků, nesměl býti posvěcen¹¹⁾. Odtud dlouho trvající mezivládi, jež Konstantin Pogonatus i poplatek zrušil r. 678 (c. 21. D. 63.).

Tento způsob volby zachováván až do časů Lva Isaurického, kdy Řím jho byzantské se sebe svrhl, a tak r. 741 papež Zachariáš již bez dotazu a potvrzení císařského byl nastolen.

Svoboda volební byla však tehdá ohrožována novým uchvatitelem, různými politickými stranami římskými, a proto Štěpán III. na synodě římské (r. 769) stanovil, aby volba papežova vyhrazena byla kléru (právo aktivní), passivní pak právo volební měli jen kardinálové¹²⁾. Opatření to se však nevžilo, jak svědčí tomu již volba Lva III. r. 795, o níž dí liber pontif., že se stala jednomyslně za účasti všeho duchovenstva, šlechty a lidu římského. O své volbě zpravil Lev III. Karla Velikého, slibuje mu věrnost, jako druhdy papežové slibovali císařům byzantským. Stalo se tak ne snad z nějakého práva, jehož Karlovi si neosobovali, šetříce svobody volební, nýbrž k utužení přátelských styků¹³⁾. Brzy však bylo přímého zásahu císařova do úkonu volebního třeba, neměla-li jeho svoboda neblahému vlivu šlechtických stran římských podlehnouti. Proto stanovil r. 824 císař Lothar: *ut ad electionem pontificis nemo audeat venire, neque liber, neque servus, qui aliquod impedimentum inferat, exceptis illis tantum Romanis, quibus antiqua fuit consuetudo concessa per constitutiones sanctorum Patrum eligendi pontificem.* Mimo to vyžádal si na Římanech přísahu (*sacramentum Romanorum*), že nedovoli, aby nový papež byl konsekrován, dokud by v ruce císařských vyslanců přísahy věrnosti nesložil. Toto zákonné opatření však v praxi do slova nebráno a při následujících volbách zachováván celkem starý obyčej, omezující se na ohlášení volby císaři, když papež byl již nastolen¹⁴⁾.

¹¹⁾ Cassiodor. *Varior. libror.* 9. ep. 15; c. 21. D. 63; potvrzovací formulí viz u Hinschia K. R, I. str. 220.

¹²⁾ c. 3—5. D. 79.

¹³⁾ Heimbucher: *Die Papstwahl unter den Karolingern*, Paderborn, 1901; c. 30. D. 63.

¹⁴⁾ Duchesne: *Scriptores rerum Francorum* II. 207.

Když neblahý vliv šlechtických stran na volbu papežskou zase po rozpadu říše Karlovců tak vzrostl, že od r. 896 v době 8 let 9 papežů se vystřídalo, zdála se Janu IX. menším zlem přítomnost císařských vyslanců při volbě než mocná vůle jednotlivcův.

Za tím účelem slavena v Římě r. 898 synoda, na níž stanoveno, že papeže mají voliti kardinálové a klérus římský u přítomnosti lidu a městských úřadů, k jejichž přání jest voličům přihlížeti. Konsekrace pak že díti se má za účasti vyslanců císařových¹⁵⁾. Že toto opatření k zlomení vlivu římské šlechty více nestačilo, je patrné z toho, že po smrti Jana IX. byl Stolec papežský výsadou několika římských rodin, čemuž teprve císař Otto I. konec učinil.

Týž na začátku vlády své držel se zvyku, v dobách Karlovců panujícího; když však r. 963 rozešel se s Janem XII., proti všemu právu obnovil opatření Lotharovo (*sacramentum Romanorum*), aby nově zvolený papež dříve nebyl nastolen, dokud by v ruce vyslanců císařských přísahu věrnosti nesložil a dokud by volební protokoly prohlédnuty nebyly¹⁶⁾. K přísaze připuštěn jen ten, koho si císař přál, volba stala se právem illusorním a od těchto časů císařové papeže dosazovali. Nedá se však upříti, že až do císaře Jindřicha IV. vždy snažili se k důstojnosti papežské povznést jen ty nejhodnější, a že o stolec papežský tenkrát daleko lépe bylo postaráno, než když tak činila šlechta římská¹⁷⁾. Tato designace císařská podstatně lišila se od designace, kterou v 6. století a dříve papežové vykonávali, tím, že při této snesli se voličové svobodně na kandidátech, papežem navržených, kdežto při designaci císařské, ač měli také právo volby, bylo jim voliti kandidáta císařem navrženého, ať vhod či nevhod¹⁸⁾.

Tato odvislost volby papežské buď od šlechty římské, aneb od císaře trvala až do dob Řehoře VII.

¹⁵⁾ Mansi XVIII. 222; Baron. Annales ad a. 904.

¹⁶⁾ „nunquam se Papam electuros . . . praeter concessum atque electionem imperatoris Ottonis filiique ipsius.“

¹⁷⁾ Floss: Die Papstwahl unter den Ottonen. Freiburg im Br. 1858, kde dokazuje, že diplom Lva VIII., týkající se císař. potvrzovacího práva, je ve své kratší formě, jak ji podává c. 23. D. 63., i ve své rozšířené formě nepravý a pochází asi z boje investiturního, kdy více fals podobného obsahu kolovalo.

¹⁸⁾ Holder l. c. str. 47. násl.

2. Nebezpečí takového, svobodu církve ohrožujícího způsobu volby znamenali sice všichni papežové, nikdo však rázněji proti tomu se neopřel, až Mikuláš II., který r. 1059 na synodě římské na obranu svobody volební vydal nový volební dekrét »In nomine Domini« (c. 1. D. 23), vlastně obnovil jen staré zásady volební.

Pro tak zvaný královský paragraf neměl však ani dekrét ten valného praktického významu. Mají sice, vedle tohoto dekrétu, o volbě papeže rozhodovati kardinálové biskupové, suffragáni římské metropole (*»praeduces sint, reliqui autem sequaces«*), i ostatní kardinálové (*jus adhaesionis*), kdežto kléru a lidu přísluší *jus consensus*, avšak ani vlivu císařskému není cesta do volební síně uzavřena. Čtemeť zde: *eligatur autem de ipsius Ecclesiae gremio . . . salvo debito honore et reverentia dilecti filii Henrici, qui in praesentiarum rex habeatur et futurus imperator speratur et jam sibi concessimus, sicut successoribus illius, qui ab hac Ap. Sede personaliter hoc jus impetraverint etc.* Strana císařská viděla ve slovech »debitus honor« potvrzovací právo císařské, kdežto reformní strana církevní, vycházející z kláštera Clugny, rozuměla tím toliko sdělení volby s císařem a také podržela vrch, neboť poslední císařem potvrzený papež byl Řehoř VII., jsa u přítomnosti římského kancléře Řehoře Vercellského konsekrován¹⁹⁾. Chtěje, aby biskup římský, jsa nástupcem Petrovým a hlavou celého křesťanského světa, také celým křesťanským světem svobodně volen byl, a přece aby staré právo domácího kléru římského nebylo porušeno, zrušil ideí universálního papeže odporující nutnost souhlasu císařského a spojil v jedné a téže osobě vlastnosti voliče partikulárního (římského) a universálního (celého světa křesťan.). Dosáhl toho tím způsobem, že vlivuplné hodnostáře církevní různých zemí inkardinoval do své římské diecése, přidělil jim některé římské kostely (*titulus*) i s volebním právem, jež se k nim pojilo. Spolu je dispensoval od residenční povinnosti při těchto titulech. Tím vstoupilo volební zákonodárství papežské v novou fási, jež vrcholila ve volebním zákoně Alexandra III.

¹⁹⁾ Vedle znění tohoto dekrétu, jak podán u Graciána, byl také tak zv. text císařský, kde přiznává se císaři dalekosáhlý vliv nejen při předběžném jednání o volbu, nýbrž i při volbě samé. Friedberg pokládá text Gratiánův (c. 1. D. 23.) za autentický (K. R. str. 168.)

na III. sněmu lateránském²⁰⁾. Zde stanoveno, že ku kanonické volbě potřebí $\frac{2}{3}$ hlasů přítomných voličů kardinálův. O právu císaře, duchovenstva a lidu římského více se nemluví, a tak tehdy již obvyklá praxe, která je z volby vylučovala, mlčky potvrzena.

Pozdější volební zákony jsou jen dodatkem a rozšířením tohoto volebního řádu Alexandrova, kterým teprve volba papežská stala se svobodnou.

Aby mezivládí do let se neprotahovalo, vydal Řehoř X. na III. sněmu lyonském (1274) zákony o konklave²¹⁾, kde výlučně volba dítí se měla, jejichž přísnost zmírnil Jan XXI. (1276) a Klement VII. konst. »Licet in constitutione«. Aby za mezivládí volební zákony měněny nebyly a také censurou stížení kardinálové volby účastniti se mohli, o to postaral se již Klement V. na sněmu viennském (1312)²²⁾.

Jakkoli již volební dekrét Mikuláše II. všelikou simonii při volbě co nej přísněji zakazoval, neprohlásil přec úplatných voleb za neplatné, byly-li jinak kanonické. To učinil až Julius II., pamětliv volby nehodného svého předchůdce²³⁾. Pavel IV. zakázal volbu toho, kdo někdy z kacířství byl usvědčen. (»Cum ex apostolatus« 15. II. 1559), což praktikováno již v době dekretalistů. (Huguccio ad c. 9. D. 79). Zákony Řehoře X. o konklave znova potvrdil Pius IV., odepřev spolu aktivní volební právo těm kandidátům, kteří aspoň svěcení jáhenského dosud nepřijali²⁴⁾. Když počátkem 17. století znova někteří kardinálové vyslovovali pochybnost o závaznosti konklávních zákonů, vydal Řehoř XV. nový volební zákon a detailní ceremoniál konklave²⁵⁾, kterým se dřevní zákony Řehoře X. přesně vykládají a 3 zákonné způsoby volby stanoví. Zákony ty znova potvrdil Urban VIII.²⁶⁾ a Klement XII.²⁷⁾, rozmnoživ je v chirografu »Avendo noi« normami, kterými jest se sboru kardinálskému v době mezivládí spravovati.

3. Tím dospěl vývoj papežské legislace volební vrcholu. Od konce 18. stol. bylo papežům pro nepřátelské smýšlení světských

²⁰⁾ C. 6. Licet de vitanda X. I. 6.

²¹⁾ C. 3. Ubi periculum in VI. I. 6.

²²⁾ C. 2 Ne Romani in Clem. I. 3.

²³⁾ Konst. »Cum tam divino« z r. 1505 (c. 3. lib. VII. I. 4.).

²⁴⁾ »In eligendis« z r. 1561.

²⁵⁾ »Aeterni Patris Filius« 15. XI. 1621.

²⁶⁾ »Ad romani Pontificis providentiam« 28. I. 1626.

²⁷⁾ »Apostolatus officium« 4. X. 1723.

vlád omezovati provedení zákonů volebních jen na věci podstatné. Tak Pius VI., obávaje se, aby po jeho smrti Napoleon do volby papežské nezasáhl, dispensoval brevem »*Attentis peculiaribus*« (1797) sbor kardinálský od čekací lhůty 10 dnů po smrti papežově, před jejímž uplynutím nesměla se volba konati. Bullou »*Christi Ecclesiae regendae*« (1797) pověřil je právem zvoliti si místo konklave, a bullou z vězení florenckého (»*Cum Nos superiori anno*« 1798) dispensoval sbor od konklavní klausury a méně podstatných formalit volebních. Podobná opatření pro mimořádné případy učinil i jeho nástupce Pius VII. konstitucí »*Quae potissimum*« (1807), k níž r. 1809 přičinil instrukci: *Novae leges in nova Pontificis electione, si casus contigerit, ut illius obitus obvenerit inter politicas perturbationes*«, potvrdiv tím tajná ustanovení volební svého předchůdce. Volby nástupců Pia VII. spadaly však v pokojnější doby, takže opatření Piových potřeby nebylo. Tím více však měl příčiny vyloučiti z volebního úkonu vše, co by jej zdržovalo aneb zavdávalo nepřátelským vládám příležitost do volby se vměšovati, Pius IX., když po zabrání Říma dalo se čekati, že vláda italská svobody volební šetřiti nebude. Proto konstitucemi: »*In hac sublimi*« (23. VIII. 1871), »*Licet per apostolicas*« (8. IX. 1874), »*Consulturi*« (10. X. 1877), jakož i krátce před smrtí svou vydaným reglamentem, rozsáhlá učinil opatření, jak má si posv. sbor vésti, bude-li mu za mimořádných poměrů volbu vykonati.

Zákony těmi znova potvrzeno výlučné volební právo kardinálů, důrazně odmítnut vliv laikův a z obecných zákonů volebních ponecháno jen podstatné, aby volba na škodu církve zdržována nebyla ^{2b)}.

Obšírněji jedná o dějinách volby papežské frýburský Slovník církevní: Papstwahl str. 1442 násl.

4. Nejnověji upraveno zákonodárství v příčině volby papežské, konané v dobách mimořádných, konstitucí Lva XIII. »*Praedecessores Nostri*« (24. V. 1882) a připojenou k ní instrukcí (re-

^{2b)} Před tím již 4. XII. 1869 vydal Pius IX. konst. »*Cum Romanis Pontificibus*«, kde vzhledem k tomu, že by volba jeho nástupce snad za doby trvání sněmu vatikánského nastati mohla, stanoví, že sněmu nijak volební právo nenáleží.

golamento). Volbu v dobách normálních upravují pak zákony Pia X. Týž, maje zření k ohlášené již kodifikaci práva církevního, vybral z dosavadních zákonů volebních vše podstatné a pro naše doby praktické, a přioděv to novou formou, upravil formálně nové právo volební, od dřívějšího ne mnoho se odchylojící, po němž budoucí volba za normálních poměrů výlučně dít se má. Tato nová redakce volebního práva, v níž jako summariu vtěleny všechny, dnešním potřebám dosud odpovídající zákony staré, prohlásila text starého konklavního zákonodárství za nezávazný, což dosud nestalo se ani v těch částech, jichž dávno již jako zastaralých neužíváno. (POKR.)

Sv. Jeronym a spisy sv. Justina Mučedníka.

Příspěvek k literární historii starokřesťanské. Podává Dr. KAREL HUBÍK.

Stalo se již hodně dávno zvykem u moderních literárních historiků starokřesťanského písemnictví, počítati zakladatele literární historie křesťanské sv. Jeronyma mezi nanejvýš povrchní, lehkomyšlné a nesvědomité vykořisťovatele předchůdců, zvláště Origena a Eusebia, mezi »literární straky«, které se chlubí ukradeným cizím peřím. Činí tak nejen spisovatelé menšího významu, ale dokonce i muž, který udává nyní ton v otázkách tohoto oboru, Adolf Harnack. »Wenn man abzieht«, praví ¹⁾, »was Hieronymus seinen beiden Vorgängern (Origenes und Eusebius) *einfach gestohlen hat, um es im lateinischen Gevande als sein Eigentum zu produzieren*, so darf man fragen, ob er überhaupt neben jenen beiden zu nennen ist«. Odborníci vědí, že Harnack ve svých úsudcích nezřídka staví na zdánlivých nebo slabých důvodech, lecos již musel odvolati a vrátiti se ke starým názorům. I ona ostrá slova o Jeronymovi jako spisovateli a člověku náleží mezi nespravedlivé a ukvapené jeho posudky, jež pošramotily jeho vlastní jméno více než Jeronymovo. Ostatně v pozdějších dílech volí Harnack již mírnější výrazy; nicméně však jest vliv jeho kritiky tak mocný, že příznivější posudky pocháze-

¹⁾ Die altchristliche Literatur I, str. XLVIII. Obšírné „florilegium“ o Jeronymovi sestavil Josef Pohl v Historisches Jahrbuch, XXXI. Bd (1910), str. 538—549.

jící z vážných stran téměř úplně zanikají a na Jeronyma jako literárního historika se pořád hledí hodně s patra.

A přece již celá ostatní Jeronymova obsáhlá a velezáslužná činnost literární radila k opatrnosti při posuzování jeho dílka *De viris illustribus*. Bylť tento podivuhodný muž v literatuře křesťanské neobyčejně sečtělý a měl k dispozici celou řadu spisův, o nichž my nic nevíme, leč co on nám zachoval. Považovati takové noticky jeho, které jinak nemůžeme kontrolovati, za pouhé kombinace a bezcenné přídávky ke zprávám Eusebiovým, jest poněkud nevědecké. Či domnívá se někdo, že tehdejšímu literárnímu vědeckému světu bylo lze mně nic tobě nic takovou slátaninu předložit? A jak bychom si vysvětlili fakt, že toto dílko, dle moderního běžného názoru literární plagiát z Eusebia, bylo přeloženo do řečtiny?

I pro Řeky — tím více tedy pro Latiníky — měl spisek Jeronymův svou cenu. Zcela pochopitelno; neomezilť se Jeronym pouze na zprávy Eusebiových Dejin církevních, nýbrž čerpal své vědomosti přímo z autorů samých. *Quamquam et Eusebius Pamphili*, dí v předmluvě, *in decem ecclesiasticae historiae libris maximo nobis adiumento fuerit et singulorum de quibus scripturi sumus volumina aetates auctorum suorum saepe testentur*. Prohlašovati toto poslední tvrzení Jeronymovo za lež, jest známkou ne vědeckosti, nýbrž zaujatosti, a kdo mluví že Jeronym se dopustil literární krádeže svým používáním Eusebia, ten páše na něm nemalou křivdu. Jest přece známo, že bylo ve starověku obecným zvykem přejímati ze spisů předchůdců celé zprávy, a nad to Jeronym Eusebia výslovně jmenuje svým hlavním pramenem — tedy nevydává jeho zpráv — Eusebius měl však již také »prameny« — za svou samostatnou práci. Ostatně, kdyby Jeronym byl použil Eusebia málo, nepochybuji, že by mu to — zde zcela právem — moderní kritici také vyčetli.

Podávám tu malý příspěvek k rehabilitaci sv. Jeronyma jako literárního historika.

K odsuzování Jeronyma zavdaly podnět mimo jiné také jeho údaje o spisech sv. Justina, o jeho apologiích a jeho nějakém dile o Zjevení sv. Jana. O apologiích píše c. 23, kde jedná o Justinovi, toto: (*Justinus*) *pro religione Christi plurimum la-*

boravit, in tantum, ut Antonino quoque Pio et filiis eius et senatui librum contra gentes scriptum daret ignominiamque crucis non erubesceret, et alium librum successoribus eiusdem Antoninis, Marco Antonino Vero et Lucio Aurelio Commodu. Harnack vidí v tom, že Jeronym výslovně uvádí adresáty i druhé apologie — Eusebius, z něhož Jeronym tento seznam převzal, nikoho nejmenuje — jen »amplificatorische Mitteilungen ohne Wert«²⁾. Vůbec prý možnost, že by Jeronym sám byl měl v rukou druhou apologii Justinovu, jest náramně nepatrná; »denn er«, to jsou další slova Harnackova, »verrät sonst in seinem Bericht schlechterdings nirgendwo selbständige Kenntnis der Werke Justins«. Při pozornějším čtení celé kapitoly o Justinovi byl by Harnack nabyl jiného názoru. Jeronym totiž dí o něco dále: *et alius liber contra omnes hereses, cuius facit mentionem in Apologetico, quem dedit Antonino Pio.* O tomto protiheretickém díle Justinově píše arci také Eusebius v podobném smyslu, ale dodatek, že Justin uvádí tento spis ve své apologii první, kterou věnoval Antoninovi Piovi, není u Eusebia nikde a nedá se ze žádných slov Eusebiovy zkombinovati. Z toho tedy vysvítá se vší určitostí, že *Jeronym první apologii Justinovu skutečně měl v rukou a její obsah znal.*

Správnost tohoto poznatku potvrzují slova Jeronymova v listu 70, 4. Tam píše: *(Aristidem philosophum Christianum) imitatus postea Justinus et ipse philosophus Antonino Pio et filiis eius senatuique librum contra Gentiles tradidit, defendens ignominiam crucis et resurrectionem [Christi] tota praedicans libertate.* Justin sepsal dvě apologie, ale pouze v první věnované císaři Antoninovi Piovi pojednával o kříži, jeho významu a o z mrtvých vstání — slovo *Christi* jest patrně glossou —, ne v druhé. Toto speciální nastínění obsahu mohl míti Jeronym pouze z vlastní četby Justinovy obrany. Poněvadž však obě apologie od doby Tatiánovy — důkaz obšírný o tom bude podán na jiném místě — byly spojeny v jednom svazku, tedy jest na bíle dni, že znal Jeronym nejen apologii první, ale i druhou, a

²⁾ Na uv. m. 104. Podobně soudí i Stan. v. Sychowski, Hieronymus als Literaturhistoriker. Münster i. w. 1894, 114, 6.

že udání adresátů shora citované nevytrysklo z bezcenné kombinace, nýbrž bylo prostě opsáno z díla samého.

Co se týká apologií, byla tedy sv. Jeronymovi neprávem dosud upírána jejich znalost; všechny dedukce, které se činily z tohoto nesprávného předpokladu, padají samy sebou. Zároveň jeví se svědomitost jeho v příznivém světle. Jest totiž jisto, že tenkrát díla Justinova byla přístupna — Rufin je znal. Jeronym nespokojil se nejasnou charakteristikou, již našel v Eusebiovi; nýbrž hleděl samostatným studiem své vědomosti o Justinovi rozšířiti a protříbiti, možným omylům a neporozuměním přesnějším vytčením obsahu předejiti.

To jest velmi dobrý prejudice pro další šetření. To, co moderní proti Jeronymovi popouzí, tak že mu nemohou na jméno přijíti, nejsou vlastně jeho zprávičky o apologiích, nýbrž nepatrná zmínka v kapitole 9. spisku *De Viris illustribus*. Píšeť tam o sv. Janovi: *Quarto decimo igitur anno secundam post Neronis persecutionem movente Domitiano in Patmos insulam relegatus scripsit Apocalypsin, quam interpretantur Justinus Martyr et Irenaeus*. Toto místo zdá se na oko býti pro vědeckou seriosnost a svědomitost Jeronymovu katastrofálního významu.

Nehledě k tomu, že ani od Justina ani od Irenaea spis nějaký vztahující se na apokalypsi není dochován ani v celku ani v nejmenším zlomku, že dokonce žádný ze starších autorů kromě Jeronyma o takovém spise nic neví a nereferuje, jsou zde ještě momenty, které vrhají velké stíny na Jeronyma. O téže události zmiňuje se totiž sv. Otec v překladu a úpravě Eusebiovy kroniky. Místo zní: *secundus post Neronem Domicianus Christianos persequitur et sub eo apostolus Iohannes in Pathmum insulam relegatus Apocalypsin vidit quam Irenaeus interpretatur*. (Ed. Schoene p. 161.) Na tomto místě Jeronym tedy sám mlčí o komentáru Justinově k Apokalypsi a jmenuje pouze dílo Ireneovo. Z toho se soudí, že Justin podobného díla vůbec nikdy nese-psal a že vůbec ani neexistovalo. Jak se tedy dostala zmínka o něm do 23. kap. spisku *De viris illustribus*? V nejlepším případě je prý to glossa z pozdější doby, jež vnikla do textu; ale jsou i spisovatelé, kteří ji připisují přímo na vrub po-

vrchnosti Jeronymově. Než budiž tomu zatím jakkoliv, jisto jest, že Eusebius ve své Chronice o Justinovi v té souvislosti nic nemluvil, tedy díla podobného z péra Justinova také neznal, t. j. nebylo prý ho vůbec.

Avšak nedosti na tomto pro Jeronyma málo lichotivém výsledku. Původní text tohoto místa u Eusebia zachoval se v Chronikon paschale 467, 19 (Syncell. 650, 13): ἐπ' αὐτοῦ δὲ καὶ ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης εἰς Πάτμον ἐξορίζεται τὴν νῆσον, ἐνθα τὴν Ἀποκάλυψιν ἑωρακέναι λέγεται, ὥς δηλοῖ Εἰρηναῖος. V originálu tedy na tomto místě nebylo netoliko o Justinově spise, ale ani o Ireneově žádné stopy. Eusebius napsal: *jak praví Ireneus*, ale Jeronym má *quam interpretatur Hirenaeus — kterou vykládá Ireneus*. Že Eusebiovo dílo skutečně nemluvílo o nijakém komentáři, nýbrž že se pouze odvolávalo na svědectví Ireneovo, to dotvrzují překlad Chroniky armenský (Eus. Chron. Ed. Schoene p. 160 ... ubi Apocalypsin eum vidisse aiunt. *Refert autem Irinaeus*) a syrská epitome (ib. p. 214): ubi etiam apocalypsin vidisse dicitur, *ut perhibet Irenaeus*. Nezbytně měl tudíž i Jeronym ve svém exemplaru ὥς δηλοῖ Εἰρηναῖος. Armeňan tomu dobře rozuměl i Syr, jestliže tedy Jeronym jinak mluví, pak to lze vysvětliti — tak zní téměř všeobecný úsudek — pouze rychlostí a povrchností, s níž toto dílko pracoval.

Ti ovšem, kteří hlouběji a správněji nahlédli do dílny sv. Jeronyma, také neschvalovali překladu »quam interpretantur«, ale vysvětlovali výraz tak, že prý Jeronym nemínil *zvláštních* spisův o Apokalypsi, nýbrž měl prý pouze před očima četná místa ze spisů Justinových a zvláště Ireneových, v nichž se jednalo dle Apokalypse o příští Antichristově, a ta prý chtěl poznačiti a shrnouti obratem: quam interpretantur. Tím však nedovedli Jeronyma omýti, rozpor jeho s Eusebiem, nesrovnalost Chroniky s Viri ill. odstraniti. Neustále právě pro tento passus házeno po něm ostrými výtkami. A přece neprávem.

Poukazují především na významnou mezeru při kritice slov Jeronymových: všichni odsuzovatelé Jeronymovi berou za podklad a východiště svých útoků jenom jeho latinské vydání Eusebiovy Chroniky, a to jest křiklavým omylem. Překlad Chroniky byl zhotoven roku 378, *De viris illustribus* povstalo však v Bet-

lémě r. 392. Toto pozdější dílo musí tvořiti základ každého badání: Jeronym napsal ve své Chronice o Ireneovi, že interpretoval v samostatném díle — tak jen lze onu noticku pojímati — Zjevení sv. Jana. Toto své tvrzení převzal do druhého spisku, složeného o 14 let později. To jest nesmírně důležitý fakt.

Jeronym totiž opravoval ještě i později nedostatky své Chroniky — zprávu však, o niž se jedná, netoliko že *ponechal v Chronice*, nýbrž převzal ji dokonce i do nového díla. Dále třeba uvážiti, že při skládání jeho opíral se Jeronym přede vším o Eusebiovu Historii a Chroniku, jež neznaly oněch komentářů: byl by tedy musel na to přijíti, že se zmýlil, kdyby slovy: *quam interpretatur Irenaeus* nebyl chtěl nic jiného podati než překlad Eusebiova: *ὡς δηλοῖ Εἰρηναῖος*. A přece v *De viris illustribus* nic na výrazu nezměnil. Jak jinak vysvětlíme toto počínání, ne-li tím, že skutečně Jeronym nějaký spis Ireneův o Apokalypsi měl? A v době mezi 378 a 392 poznal ještě jiný starý spis o Apokalypsi, totiž Justinův, a zařazuje jej ve svém přehledu literárním *De viris illustribus* před Ireneův.

Ty dvě okolnosti, že *ze své Chroniky beze změny přebírá zmínku o spise Ireneově*, a potom že *vsunuje poznámku o podobném díle Justinově*, ručí za to, že Jeronym před sebou aspoň r. 392 oba spisy skutečně měl.

Ale jak to, že Eusebius ani Justinova ani Ireneova díla nezná? Eusebius všech spisů vypočísti nechtěl. Na konci katalogu děl Justinových (H. E. IV, 18, 9) praví: *πλεῖστα δὲ καὶ ἕτερα παρὰ πολλοῖς φέρεται ἀδελφοῖς τῶν αὐτοῦ πόρων*. Že také u Irene více bylo spisů rozšířeno, než on vypočítává, to jde na jevo ze slov, jimiž uzavírá odstavec o literární činnosti jeho: *καὶ τὰ μὲν εἰς ἡμετέραν ἔλθόντα γινώσκον τῶν Εἰρηναίου τοσαῦτα*³⁾.

Tedy mezi literárními plody obou Otců, jež Eusebius mlčením pomíjí, mohla i za dobu jeho zcela dobře existovati interpretace Apokalypse. Proč jich nejmenoval? Jest známo, že Eusebius v otázce authenticity Apokalypse zaujímal stanovisko nerozhodné. Jeronym proti tomu pevně se drže pravosti Zjevení nepřímou vliv a význam instancí Eusebiových potírá tím, že uvádí

³⁾ Srv. Pohl l. c. 544, 2.

dva tak staré komentáry, výklady Zjevení, jako tiché svědky její kanoničnosti. Tedy opět jeden důvod netoliko vylučující veškeru povrchnost a lehkomyšlnost, nýbrž naopak předpokládající silnou dávku rozvahy a účelnosti. Jeronym jistě znal ony spisy a ony byly za doby jeho vůbec přístupny odborníkům, jinak jeho počínání bylo by se úplně minulo s cílem. O nějaké »mala fides« nemůže býti řeči.

Podezříváním toho druhu odňal naprosto půdu objev, jenž zároveň staví spolehlivost Jeronymovu do tím příznivějšího světla, čím opovrhlivěji se o ní pronášeli. Zminěný již Pohl uveřejňuje v Historisches Jahrbuch XXXI, 551 výňatek ze spisu známého františkána Ubertina de Casali, jenž existenci Justinova díla o Apokalypsi nade vši pochybnost dokazuje. Ve spise *Arbor vitae crucifixae*, dokončeném 28. září 1305, píše v knize V. cap. 8 toto: Audi stupendum et iocundum beneficium spiritus sancti. Ego audiui a duobus vere evangelicis viris, quorum unus optime scit Graecum, et alius aliquantulum: *quod dum legeret ad mensam ille*, qui melius scit, **librum Justini martyris doctoris Graeci super Apocalypsin** et venisset ad hunc locum (t. j. XIII, 18), quod idem Justinus computando litteras Graecas componit ex litteris huius numeri apud Graecos nomen istud Benediktos, qui nominativus singularis huius nominis Latini Benedictus: et dicit quod hoc est nomen futurum praedictae bestiae. Quid clarius ad propositum dici potest? Dixerunt mihi, quod tota illa congregatio pauperum spiritu hoc audito exsultavit et risit; et qui legebat subrisit similiter (et) dixit ad fratres: Si Benedictus de Anagnia ⁴⁾, qui nunc regnat, sciret hoc, ipse miteretur (Ms miteret) totis viribus suis, ut haberet (et) combureret librum istum, qui sic aperte eius aperit falsitatem.

V té době tedy četli mniši řečtí knihu o Apokalypsi sv. Jana, a sice od sv. Justina, učitele řeckého. Tím jest prokázána existence skutečného komentáru o Apokalypsi, jenž byl znám pod jménem Justinovým, a údaj sv. Jeronyma dosud napadaný a nevážený jest stkvělým způsobem potvrzen, spolehlivost Jeronymova

⁴⁾ Benedikt XI. proti němuž Albertino vášnivě bojoval, byl papežem od 22. října 1303 do 7. července 1304. (Pohl).

dokumentována a nerozvážná povrchnost jeho karatelů, aspoň v tomto případě, na pranýř postavena.

Není arci, absolutně řečeno, vyloučena možnost, že toto dílo nevyšlo z pera Justinova, že bylo slavnému apologetovi a mučedníkovi, jako celá řada jiných spisů, podstrčeno — jisto však jest, že měl Jeronym týž komentář již před sebou; nedáť se mysliti, ani že by vedle pravého díla Justinova existovalo ještě jedno podvržené, ani že by dvě podvržená o témže předměte spolu kolovala literaturou. Byl to tedy týž spis, který měl Jeronym a který četli ve XIV. století řečtí mniši.

I jiné důvody vedou k témuž výsledku. Shledáváme totiž nutnou sice, ale přece ne bezcennou stopu toho spisu aspoň v době mezi Jeronymem a začátkem XIV. století. Dle sděleného citátu byl původcem jména Benediktos, jakožto příjmení Antikristova, sv. Justin. Pokud známo, vyskytuje se toto příjmení bez udání jeho autora pouze u Ondřeje, arcibiskupa caesarejského, v jeho výkladu Zjevení. Je to nejstarší nám zachovaný souvislý komentář k Apokalypsi, kromě jiných důvodův i tím velmi cenný. že hojně používal starších děl o témže spise jednajících. Vykládaje Apoc. XIII, 18 (Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiae. Numerus enim hominis est: et numerus eius sescenti sexaginta sex), na niž se vztahuje i svrchu uvedený výňatek spisu Ubertinova, dí⁵⁾: ὥς ἐν γυμνασίᾳ τε λόγῳ πολλὰ ἔστιν εὐρεῖν κατὰ τὸν μακάριον Ἰππόλυτον, καὶ ἑτέροισι ὀνόματα τὸν ἀριθμὸν τοῦτον περιέχοντα προσηγοῦνται τε καὶ κύρια· κύρια μὲν οἷον Λαμπέτις, Τείταν, ἐκ τοῦ τείνω καθ' Ἰππόλυτον, Λατεῖνος ὁμοίως διὰ δωθόγγου, Βενέδικτος . . . Za pramen, z nichž Ondřej čerpal sdělená jména, můžeme považovati jen toho autora, kterého výslovně se dovolává, totiž Hippolyta; co stojí po slově Teitan o Hippolytovi, to třeba vztahovati pouze na jeho etymologii výrazu Teitan od τείνω = τίνω — odvozování to, jímž Hippolyt přímo se obrací proti výkladu toho názvu u Ireneae adv. haer. V, 30, 3. Lze tudíž za to míti, že i *Benediktos* nacházelo se v komentáři Hippolytově († 235), a tak by spis o Apokalypsi pod jménem Justinovým byl dosvědčen již z počátku III. století.

⁵⁾ Migne Patr. Gr. 106, c. 399.

Než by i tento dohad neodpovídal přesně skutečnosti, existence díla o Zjevení pod Justinovým jménem je oním místem arcibiskupa Ondřeje nade vši pochybnost pro VI. a aspoň V. století zaručena. Ondřej totiž žil kolem r. 500⁶⁾. Ať už měl sám v rukou onen sporný spis anebo jméno uvedl, jak se domnívám, podle Hippolyta, před r. asi 500. spis byl znám a užíván. Udání Jeronymovo v dílku *De viris illustribus* z r. 392, že Justin sepsal komentář k Apokalypsi stojí tedy aspoň potud na pevných nohou, že tenkrát skutečně koloval spis pod jménem Justina Mučedníka, který vysvětloval, interpretoval Zjevení sv. Jana. Slova Jeronymova c. 9 de viris ill.: *Apocalypsin, quam interpretantur Justinus Martyr et Irenaeus*, po případě Chron. Apocalypsin . . . *quam interpretatur Irenaeus*, nejsou a nechtějí býti překladem a rozvedením Eusebiova *ὡς δηλοῖ Ἰρηναῖος*, jak dosud na úkor Jeronymův lehkovážně bylo tvrzeno. *nýbrž jsou samostatnou cennou literární notickou, za niž by měli býti učenci vděční.*

Harnack sám již jednou se pronesl, že prohloubené studium patristických památek vede v nejednom kuse, přes moderní hypothese, k uznání tradice; v mnohém bylo starým autorům dáno za pravdu; řada jejich jest aspoň částečně rozmnožena, jak tímto článkem ukázáno, o Jeronyma. Úsilovné studium přispěje, tím jsem jist, ještě více k rehabilitaci jeho i jiných zneužívaných spisovatelův a jejich děl.

Pro praxi důležité rozdíly mezi kaplí veřejnou, poloveřejnou a soukromou.

Na základě nových dekrétů podává prof. Dr. GABR. PECHÁČEK.

Přehled: I. Pojem kaple veřejné, soukromé a poloveřejné II. Účel a určení. III. Přístup. IV. Potřebné dovolení příslušných vrchností. Žádost a přílohy. V. Posvěcení. VI. Oltář. VII. Direktář. Různé případy. VIII. Vyhovění církevnímu příkázání o mši svaté. IX. Ustavičné chování Nejsvětější Svátosti. X. S hledem ku mši svaté, počtu mši svatých a přisluhování Nejsv. Svátosti oltářní.

⁶⁾ Diekamp v Hist. Jahrb. 1897, 1—36; Welte v Kirchenlex. I², 830 nn. Posunovati jeho činnost dokonce až do polovice 10. století, jak někteří činí, nedovolují mnohé důvody, jichž zde netřeba uváděti.

I. **Pojem:** Rozeznáváme kaple *veřejné* [oratoria publica], *poloveřejné* [semipublica] a *soukromé* [privata].

Authentický výměr všech tří druhů podal posv. Sbor obřadů dekrétom ze dne 23. ledna 1899:

1. *Veřejné* kaple jsou místa posvátná s povolením biskupa [a úřadu polit.] zřízená, veřejným bohoslužbám pro všechny časy zasvěcená, z veřejné cesty všem věřícím aspoň v čas bohoslužeb volně přístupná. [*Oratoria publica* ea sunt, quae auctoritate Ordinarii ad publicum Dei cultum perpetuo dedicata, benedicta vel etiam solemniter consecrata, janua[m] habent in via, vel liberum a publica via fidelibus universim pandunt ingressum*].

2. *Soukromými* v přesném slova smyslu slují kaple, jež s povolením Apoštolské stolice v soukromých budovách pro pohodlí některé osoby nebo rodiny jsou zřízeny. [*Privata* stricto sensu dicuntur oratoria, quae in privatis aedibus in commodum alicuius personae vel familiae ex indulto S. Sedis erecta sunt*].

3. *Poloveřejné* kaple zaujímají prostřední místo mezi oběma uvedenými, ježto s povolením Ordinaria zřizují se v budovách v jistém smyslu soukromých, ne zcela veřejných, za tím účelem, aby sloužily ne věřícím vůbec, ani některé soukromé osobě nebo rodině, nýbrž celému společenstvu nebo sboru osob. [*Semipublica* oratoria ea sunt, quae etsi in loco quodammodo privato, vel non absolute publico, auctoritate Ordinarii erecta sunt, commodum tamen non fidelium omnium, nec privatae tantum personae aut familiae, sed alicuius communitatis vel personarum coetus inserviunt*].

Jak z uvedených výměrů vidno, liší se kaple především svým účelem a určením, účelu odpovídajícím přístupem, potřebným dovolením od různých církevních představených a příslušným svěcením.

II. **Účel a určení:** *Veřejné* kaple trvale se zasvěcují veřejným bohoslužbám a určeny jsou pro všechny věřící vůbec, jak zřejmo ze slov zmíněného dekrétu: »ad publicum Dei cultum perpetuo sunt dedicata . . . pro fidelibus universim*. *Soukromé* kaple naproti tomu sloužití mají pouze jednotlivé osobě nebo rodině (*indultarius*), a určení jejich pro bohoslužbu může být

třeba jen dočasné [*erecta sunt in commodum alicuius personae vel familiae*].

Poloveřejné kaple konečně zřizují se ne k vůli věřícím vůbec, ani k vůli jednotlivci nebo rodině, nýbrž pro některou komunitu [*inserviunt commodo alicuius communitatis vel personarum coetus*].

III. **Přístup:** S účelem ovšem shodovati se má celé zařízení a přístup. Kaple *veřejné* mají vchod z ulice, náměstí, dvora, veřejné cesty, tak aby přístup všem věřícím, alespoň v čas bohoslužby, byl volným. [*Ianuam habent in via, vel liberum a publica via fidelibus universim pandunt ingressum*]. Takového volného přístupu není do kaple *poloveřejné* ani do *soukromé* oratoře.

IV. **Potřebné dovolení příslušných vrchností:** Ke zřízení veřejné kaple třeba jest dovolení církevního od dieces. biskupa a státního od politic. úřadu. K žádosti za dovolení se přiloží náskres stavby [*delineatio structurae* Conc. prov. Prag. 1860] a zaručení, že kaple opatřena jest všemi bohoslužebnými potřebami a že postaráno, aby pro všecku budoucnost v dobrém stavu udržována býti mohla. [*Obligatio pro futura conservatione*].

O tomto zaručení při zřizování kaplí platí následující zásady:

1. *Staví-li kapli obec*, nechť učiní zastupitelstvo obecní právoplatné usnesení, že obec pro všechny časy převezme také udržování kaple v dobrém stavu. Prohlášení toto budiž potvrzeno zastupitelstvem okresním a uschováno ve farním archivu.

2. *Staví-li kapli soukromá osoba*, budiž závazek knihovně na statku pojištěn, nebo u farního úřadu přiměřený kapitál složen, z jehož úroků by v budoucnosti hrazen byl náklad na opravy a udržování kaple. Kapitál budiž uložen na vinkulovanou spořitelní knížku a spravován zároveň s ostatním jměním zádušním. [Srov. Ord. I. praž. 1906, str. 119].

Chce-li si někdo zříditi *soukromou kapli* za účelem konání *domácích pobožností* beze mše svaté, nepotřebuje žádného dovolení. [*Cuivis licet ea condere pro arbitrio . . . ad resuscitandum cultum domesticum* Conc. prov. Prag. 1860. p. 174].

Má-li však v *soukromé kapli také mše svatá* sloužena býti, třeba jest zvláštního dovolení [privilegium. indultum], jež

dává *Apoštolská stolice* prostřednictvím příslušného Ordinariátu, po schválení předloženého nástinu [»adumbratio«].

Originál privilegia má býti v kapli vyvěšen. Privilegium to má povahu osobní [»privil. personale«], a platí jen pro osoby v listině vyznačené [»indultarii«].

O zařízení soukromé kaple stanoví sněm pražský z r. 1860 takto: »Adumbratio Episcopo exhibeatur — locus per cum examinetur — sit (locus) omnino separatus a reliquis cubiculis — nihil sit in eo prophanum — nulla cubacula superaedificata. Ascensus ad altare duobus gradibus — fenestrae oratorii in altum aptatae. Labrum aquae lustralis prope januam — armarium pro s. Suppellectili«.

Dovolení dává *Apoštolská stolice* buď na čas nebo na celý život žadatelův z náležitých důvodů, jako jsou: nemoc, obtíže spojené s návštěvou veřejného kostela [»grave incommodum pro accessu ad publicam ecclesiam«], zásluhy o náboženství a církev a pod. *).

V. Posvěcení: Kaple *veřejná* nabývá povahy místa bohoslužebného slavnou benedikcí nebo konsekrací. [Ritus benedicendi novam ecclesiam seu oratorium publicum, ut ibi ss. Missae sacrificium celebrari possit« Rit. Rom. — Ritus consecrationis in Pontif. Rom.] Kaple *soukromá* nemá ani slavné benedikce ani konsekrace; může však vykonána býti benedikce prostá dle formuláře »pro domo nova« v Rituálu římském.

VI. Oltář: V kapli *veřejné* jest altare fixum nebo portatile; v soukromé jen portatile. Oltář kaple *soukromé* nemá býti slavně konsekrován.

Případ: »In quodam oratorio privato altare fuit solemni ritu consecratum. Poteratne consecrari altare hoc, et peracta consecratio estne valida?« Resp. S. R. C. 24. Maji 1895: ad I. Negative. — ad II. Affirmative.

VI. Direktář (Calendarium):

1. Pro kaple *veřejné* platí dekrét Urbis et Orbis posvátného Sboru obřadů ze dne 9. prosince 1895 »de Missa in ecclesia ali-

*) „Normae pro concessionibus communibus oratorii privati, suarumque extensionum“ S. Congr. de discipl. Sacram. 1909. 7. Februarii. [Ephemer. lit. 1910. Mart. p. 132].

ena«, kterýmž nařízena následující »*regula generalis ab omnibus servanda*«:

»Omnes ac singuli Sacerdotes, tam saeculares, quam regulares, ad *ecclesiam* confluentes, vel ad *oratorium publicum*, Missas quum Sanctorum, tum Beatorum, etsi regularium proprias, omnino celebrent officio ejusdem ecclesiae vel oratorii conformes, sive illae (Missae) in romano, sive in regularium missali contineantur, exclusis tamen peculiaribus ritibus Ordinum propriis.

Si vero in dicta ecclesia vel oratorio officium ritus *duplici inferioris* agatur: unicuique ex celebrantibus liberum sit Missam de requie peragere — vel votivam — vel etiam de occurrenti feria; iis tamen exceptis diebus, in quibus praefatas Missas rubricae missalis romani vel S. R. C. decreta prohibent«. Z toho plyne:

Pravidlo I.: Je-li v cizím kostele nebo veřejné kapli officium *duplex* nebo *vyššího stupně*, slouží se mše svatá secundum calendarium loci.

Pravidlo II.: Je-li v cizím kostele neb veřejné kapli officium *semiduplex* nebo *simplex*, může kněz sloužiti buď de Requiem, nebo votivu, nebo de occur. feria, nebo dle svého direktáře, ačli ovšem tyto mše svaté dle rubrik missálu nebo dekrétů posv. Sboru obřadů v ten den přípustny jsou.

1. V kapli *soukromé* řídí se celebrant vždycky svým vlastním direktářem. [»In oratoriis privatis Missa semper conveniat cum officio Celebrantis«; S. R. C. 9. Decemb. 1895].

Případ 1. Světský nebo řeholní kněz, na př. benediktin, slouží konventní mši svatou u cisterciáků, na př. trapistů: — užije missálu řádu cister. a slouží mši sv. třeba jen trapistům povolenou; mše sv. konventní pak vždy má se shodovati s officiem dle jejich direktáře.

Případ 2.: Světský nebo řeholní kněz slouží v ústavě, majícím veřejnou nebo poloveřejnou kapli: — řídí se direktářem diecese, ve které jest kaple. [S. R. C. 27. června 1896].

Případ 3.: Světský nebo řeholní kněz slouží u jeptišek (Moniales) majících vlastní direktář: — platí tu pravidlo: »In monasterio Monialium, ad chorum canonicum adstrictarum, directorium Monialium est sequendum«.

Případ 4.: Řeholník, na př. benediktin, slouží v oratoři Školních sester, nebo jiné kongregace, jež nemá svého vlastního direktáře: — slouží dle direktáře diecese, nikoliv dle svého řeholního.

Rozhodnutí S. R. C. 29. Julii 1904. »Utrum sacerdotes regulares, celebrantes in oratorio interno sororum cujusdam modernae congregationis et fidelibus minime patienti, Missam juxta calendarium sui ordinis debeant celebrare, an potius juxta calendarium dioeceseos, in qua Sorores, non habentes proprium directorium, degunt?« — Ad I. Negative. — Ad II. Affirmative.

Případ 5.: Ve filiálním kostele řeholníků jest administrátorem kněz světský: — řídí se direktářem řeholním.

»Ad prioratum Weltenburg congregationis Bavaricae O. S. B. pertinet parochia non incorporata Weltenburg cum quatuor filialibus, e quibus una, scilicet Staubing, ob penuriam sacerdotum monasterii, a sacerdote saeculari dioecesis Ratisbonensis administratur, ita tamen ut omnes functiones parochiales ab administratore regulari parochiae Weltenburg exercentur. Nunc quaestio orta est, quodnam calendarium in praedicta ecclesia filiali Staubing quoad Missae celebrationem adhibendum sit, utrum regulare i. e. monasterii Weltenburg, an dioecesanum Ratisbonense? — Affirmat. ad I. negat. ad II. [S. R. C. 12. Nov. 1909].

Případy 6. 7. 8.: [Acta Apost. Sed. annus II. vol. II. Nr. 3. p. 120.]

I. »Ab ultimo ante 3 annos defuncto Parocho ecclesiae abbatialis S. Floriani (Congregationis Austriacae Canonorum regularium Lateranensium) exstructum fuit in ipso oppido S. Floriani nosocomium, cujus administratio, juxta statuta suae functionis, penes parochum pro tempore supradictae ecclesiae residere debet. Jamvero in capella seu sacello dicti nosocomii, in quo quotidie Missa celebratur ab uno ex Canonicis supramemoratae abbatiae, usu venit ad divina peragenda directorium seu kalendarium canonicorum regularium.

II. Iisdem Canonicis regul. S. Floriani, in parva civitate Wochlabruch, est ecclesia parochialis, cui jam tempore imperatoris

Josephi II. adnexa fuit *municipalis ecclesia*, in qua pariter usu venit kalendarium canonicorum regularium.

II. In eadem civitate Wochlabruch est domus *sorum scholis addictarum* (Schulschwestern), apud quas multae puellae bonis litteris instituendae degunt. In domo hac *duo* habentur *sacella*, in quibus Sacrum peragitur et quae a duobus canonicis regularibus abbatae S. Floriani inserviuntur, cum ipsis demandata fuerit ab episcopo Linciensi cura spiritualis tam sororum, quam puellarum.

Quaeritur: An in I., II. et III. casu adhiberi valeat directorium proprium canonicorum regularium Lateranensium praefatae congregationis?

S. R. C. 11. Febr. 1910: *ad I. Negative. — ad II. Affirmative*, dummodo ecclesia sit filialis ecclesiae parochialis, vel praefatae congregationi concredita. — *ad III. In sacello principali publico vel semipublico negative*; in altero sacello, utpote privato, *affirmative*; juxta decreta Urbis et Orbis 9. Dec. 1895 et 22. Maji 1896.

VIII. Vyhovění církevnímu přikázání o mši svaté:

V kapli *veřejné* může každý vyhověti své křesťanské povinnosti v neděle a zasvěcené svátky.

Kaple *poloveřejné* platí v této věci za veřejné. »Omnes, qui in *oratorio semipublico* Missae intersunt, praecepto audiendi Sacrum satisfacere valent. S. R. C. 23. Jan. 1899.

NB. *Semipublica oratoria*: in seminariis et Collegiis ecclesiasticis — in piis institutis et societatibus votorum simplicium — in communitatibus sub regula vel statutis approbatis saltem ab Ordinario — in domibus spiritualibus exercitiis addictis — in convictis et hospitibus juventuti instituendae destinatis, — nosocomiis — orphanotrophiis — in arcibus et carceribus — in similibus oratoriis, in quibus aliquis coetus fidelium convenire solet ad audiendam Missam.

»*Semipublicis adjungi debent*: capellae in coemeterio rite erectae, dummodo in Missae celebratione non iis tantum, ad quos pertinent, sed aliis etiam fidelibus aditus pateat. S. R. C. 23. Jan. 1899.

V *soukromé* oratoři mohou své křesťanské povinnosti vy-

hověti jen osoby, kterým platí privilegium. »*Simplex oratorii concessio* importat praecepti festivi satisfactionem *pro indultariis tantum*, ad exclusionem duodecim dierum solemniorum, et quatuor pro Gallia.

Extensiones conceduntur plerumque indulto durante:

1. Consanguineis aut affinibus cohabitantibus et non cohabitantibus, sub eodem tecto degentibus. 2. Familiaribus. 3. Hospitibus vel commensalibus. 4. Omnibus sub eodem tecto degentibus in unico casu defectus, vel distantiae ecclesiae publicae. 5. Colonis et addictis, pro oratoriis ruralibus. In his adjunctis *indultario obligatio imponitur providendi instructioni catecheticae, evangelique explicationi*. 6. Omnibus in cástro vel magna possessione morantibus, cum obligatione jam dicta. [Ephe-mer. liturg. 1910. Martius. p. 132].

IX. Ustavičné chování Nejsvětější Svátosti oltární:

V *kostelích* a *veřejných* kaplích chová se ustavičně Velebná Svátost buď z povinnosti a práva, nebo s dovolením biskupským, nebo na základě zvlášť vyžádaného indultu Apoštolské stolice.

V *kostelích filiálních* smí ustavičně chována býti Nejsvětější Svátost jen s dovolením Ordinariátu za následujících podmínek:

1. »Sacerdos ad eas (eccl. filial.) resideat, vel celebretur in iis quotidie Missa, et ab ecclesia parochiali vel coenobio viro- rum non nimis distent. 2. Sanctissimum qualibet hebdomada re- novetur. 3. Diu noctuque lampas coram Sanctissimo colluceat. 4. Adsit necessitas ad consulendum saluti animarum iudicio Episcopi.

Jinak platí zásada: »Admitti nequit, ut in eccl. filial. Sanctissimum asservetur«. [Conc. prov. Prag. 1860, p. 131].

V oratoři *soukromé* ustavičné chování Velebné Svátosti není dovoleno.

Případy: Potestne Episcopus *jure proprio* concedere facultatem asservandi Sanctissimum Sacramentum:

I. in ecclesiis seu capellis publicis, quae tamen titulo parochiali non gaudent, etsi utilitatibus parochiae inserviant?

II. in capellis piarum communitatum publicis, id est quarum

porta pateat in via publica vel in area cum via publica communicante, et quae habitantibus omnibus aperiuntur?

III. in capellis seu oratoriis interioribus piarum Communitatum, quando non habent capellam seu oratorium publicum in sensu exposito, ut evenit ex. gr. in Seminariis?

Respons. S. R. C. 8. Martii 1879 — 23. Jan. 1899:

»Implorandum est *indultum a Sancta Sede* quod omnia postulata«.

X. S hledem ku mši svaté, počtu mši svatých a různým úkonům liturgickým:

V kaplích *veřejných* dovoleny jsou mše svaté a jiné bohoslužebné úkony jen *salvis juribus et sine praejudicio ecclesiae parochialis*. [S. R. C. 14. ledna 1845] — »Quando parochialia jura laeduntur, denegatur indultum celebrandi Missam diebus dominicis et festivis in oratorio publico.« [Decr. anth. S. R. C. No. 2893.]

Případy: »Potestne Episcopus jure ordinario concedere licentiam etiam plures Missas qualibet die celebrandi:

I. in capellis seu oratoriis publicis piarum Communitatum, etiam earum, quae clausuram non habent?

II. in capellis seu oratoriis piarum Communitatum, quae licet non habeant ingressum in via publica, inserviunt tamen quotidianis exercitiis totius communitatis?

III. in capellis seu oratoriis ad personas quidem privatas pertinentibus, sed quae sunt publica vel semipublica eo sensu, quod habeant ingressum in via publica vel prope viam publicam, ut semper cuilibet volenti intrare permittatur?»

Resp. S. R. C. 8. Mart. 1879. — 23. Jan. 1899:

»*Episcopus utatur jure suo* in omnibus casibus expositis.«

V oratoři *soukromé v přesném slova smyslu* dlužno úplně říditi se příslušnou listinou. »Indulta aut privilegia oratorii privati, tam pro aegrotis, quam pro aliis concessa, *sunt strictissimae interpretationis*.« Neplatí zde zásada běžná: Favores sunt dilatandi.

Zpravidla dovoluje se tu *jen jedna mše denně*, a to ne o všech dnech církevního roku. »Simplex oratorii privati concessio importat: 1. *unius* tantummodo Missae celebrationem, — 2. praecepti festivi satisfactionem *pro indultariis tantum*, ad exclusio-

nem 12 dierum solemniorum, et 4 pro Gallia.» [Ephem. lit. 1910. Martius.]

O dnech v reskriptu vymezených nesmí v oratoři soukromé mše svaté sloužena býti. [Decr. auth. S. R. C. No. 3896.]

*Rozšíření (*extensio*) indultu* možno v následujícím rozsahu: »*Extensio* conceditur *quoad plurimum Missarum numerum* in oratorii privato: 1. duobus aut pluribus *sacerdotibus fratribus indultariis* conceditur, ut quisque suam Missam celebrare possit; 2. pro *sacerdotibus hospitibus* permittitur celebratio Missae in oratorio privato familiae ejusdem, in cujus domo morantur, praeviis Ordinarii *litteris commendatitiis, ruri tantum*; 3. in agonia, in obitu, praesente cadavere, in anniversaria die obitus unius ex indultariis.

Extensio (quoad dies exemptos) conceditur semper cum exclusionem sequentium quatuor: 1. Patroni civitatis aut loci, 2. Assumptionis B. Mariae Virg., 3. Nativ. Dom., 4. Resurrect. D. N. J. Chr.» [Ephem. lit. 1910. Mart.]

Posluhování nejsv. Svátostí oltářní:

V únoru r. 1906 odpověděl posv. Sbor obřadů ke zvláštnímu dotazu, že v oratoři *soukromé* lze Velebnou Svátost podávat *pouze indultariis*, a to jen *s dovolením Ordinaria, nikoli však jiným věřícím*, leč by opatřen byl indult apoštolský.

I. An liceat S. Communionem in oratoriis privatis, *de Ordinarii tantum licentia, indultariis* ministrare?

II. *Utrum* non tantum indultariis, sed *etiam fidelibus Sacro adstantibus* in praedictis oratoriis Sacra Communio ministrari possit?

Resp. S. R. C. 10. Febr. 1906:

ad I. Praesupposito indulto Apostolico pro concessione oratorii privati, *affirmative.*»

ad II. *Negative*, nisi adsit indultum Apostolicum.»

Avšak již následujícího roku stala se v té věci změna, jak vidno z prohlášení posv. Sboru obřadů ze dne 8. května 1907:

»Declaratio S. R. D. *de s. Synaxi, in oratoriis privatis distribuenda*: Sssus Dom. noster Pius PP. X. . . . statuere ac declarare dignatus est, ut in indultis oratorii privati intelligatur *inclusa facultas, sacram Communionem distribuendi in omni*

bus Christifidelibus, qui Sacrificio Missae adsistunt; salvis juribus parochialibus.»

Na základě tohoto prohlášení *mohou tudíž nyní nejen indultarii, nýbrž i jiní věřící, kteří mši svatě v soukromé oratoři přítomni jsou, přistoupiti tam i ke sv. přijímání.* Předpokládá se tu ovšem, že celebrantovi *v čas a určitě* oznámeno býti musí, kolik bude při mši svatě komunikantův, aby dostatečný počet partikuli připravit i při mši svatě konsekrovati mohl. Naskýtá se tu *otázka*: zdali mohou v soukromé kapli ke sv. přijímání jíti také ti, kteří nemají žádného indultu, že by v neděli a zasvěcený svátek tam vyhověti mohli církevnímu přikázání o mši svatě? K otázce té odpověděti jest *kladně. Ephemer. lit. 1910 pag. 136*: »Ex recenti Summi Pontificis dispositione (scil. 8. Maji 1907) tam veteres indultarii, quam novi, et omnes futuri, et omnes Missae praesentes possunt ad s. Synaxim accedere, etiamsi nullum verbum de hoc in oratorii concessione factum fuit. Imo, etiamsi aliquis ex praesentibus non gaudeat facultate adimplendi praeceptum, Missam hanc audiendo, *potest ibi communicare*, firma obligatione aliam audiendi Missam ad satisfactionem.»

Tři mše svatě a posluhování nejsv. Svátostí v noci Narození Páně v kaplích klášterů, seminářův a jiných nábožen. ústavův:

Papež Pius X. dovolil, aby ve všech ženských klášterích, jež klausuře podléhají, i v jiných náboženských ústavech a domech, jakož i v seminářích kleriků, které mají *kapli s právem ustavičného chování Velebné Svátosti, ve svaté noci Narození Páně tři rituelní mše svatě* [nebo dle vhodnosti jen jedna] pro všecky budoucí časy každoročně *slouženy býti směly s právem posluhovati též nejsv. Svátostí oltářní všem nábožně ke stolu Páně přistupujícím.* Zároveň výslovně prohlásil, že *všichni, kdož těmto třem nebo jedné mši svatě přítomni jsou, církevnímu přikázání tím vyhoví.* [S. Congr. S. Officii 1. Aug. 1907.]

O výkladu uvedeného dekretu vznikly následující dvě pochybnosti:

I. »An indultum importet facultatem tres Missas, vel unam tantum pro rerum opportunitate celebrandi *etiam apertis Oratoriorum januis?*

II. An indultum *Oratorii* concessum *extendi* possit ad *ecclesias Religiosorum*, quae publico fidelis populi usui inseruiunt?« Resp. S. Off. 26. Novem. 1908: »Ad I. Negative. — Ad II. Negative, salvo tamen Religiosorum privilegio in media nocte Missam celebrandi.«

Sv. Cyrilla Jerusalemského život a učení o Slovu vtěleném.

Napsal Dr. MARTIN MIKULKA.

(POKR.)*

56. Ve zjevení novozákonním zřejmě označuje se Syn Boží jako různá osoba od Boha Otce a zároveň nabývá názvu Slova. Na základě tomto uvažující vystihli theologové křesťanští pravý pojem Slova jakožto osoby vycházející od Boha Otce, působící při stvoření a vykoupení světa. Ovšem pojem tento nabýval u různých Otců různého stupně určitosti dle toho, jak který vzdaloval se ve svých úvahách zjevení a přizpůsoboval pojem svůj pohanské filosofii.

Učení Cyrillovo o Slovu jest již dokonáno a katechése jeho charakterisují je nepochybně. Že samu druhou Osobu božskou názvem Slova rozumí, nasvědčuje dostatečně, praví-li, že Slovo je táž osoba, která stála v Jordáně a o níž proslovil Bůh Otec: »Tento jest Syn můj milý« (Mat. 3, 17.); neboť touž osobu měl sv. Jan na mysli, když o ní napsal: »na počátku bylo Slovo a Slovo bylo u Boha« (Jan 1, 1)⁵³⁷). Z řečeného vysvítá také, odkud čerpal sv. Otec název Slova; jako ve všech ostatních věcech víry, tak i co do tohoto názvu bylo zjevení jeho vodítkem.

I jemu je Slovo moudrostí Boží jako Filonovi, ale jak různí se Cyrillův pojem od pojmu Filonova! Věřím, že je »moudrostí Boží a silou a spravedlností podstatnou«⁵³⁸); od Otce je úsobně různý, proto lze o něm říci, že jest od Otce splozen, že sedí po jeho pravici, že je »Deus *existens*«. Rozdíl úsobný zračí se ještě více, zavrhuje-li Cyrill bludy identifikující Otce a Syna, učící filiopatnitě; není dovolena záměna názvův Otce a Syna. Syn »není λόγος προφορικός rozplývající se ve vzduchu, ani přirovnán nesmí

*) Viz Časop. katol. duch. z r. 1909 str. 574.

⁵³⁷) Catech. III. 14. — ⁵³⁸) IV. 7.

býti řeči nemající vlastní podstaty: nýbrž je Slovo Syn sám, Stvořitel bytí rozumných, Slovo Otce slyšící a také rozprávějící«⁵³⁹).

Z výroku tohoto postřehujeme, že i Cyrillovo Slovo je Stvořitelem jako u Filona; ale rozdíl bije do očí. Slovo Filonovo je pouhým mrtvým pravzorem, formou všeho, všeobecnou představou veškerenstva, která může se zváti stvořitelem viditelného světa v tom smyslu, že dává tvar bytostem jeho; Cyrillovo Slovo je Stvořitelem samým, který vedle Otce zároveň působil při stvoření. Proto nesmí se zaměňovati Slovo s materiálním *ὄψμα* nemajícím vlastního života, jež bylo by pouhým nástrojem stvoření. Má sice něco shodného se slovem proneseným, že dává se Bůh Slovem poznati, jako slovem lidským poznáváme myšlenku v mysli skrytou; ale slovo toto je neosobným: Kristus je však »*Λόγος ἐνυπόστατος, ὧν, οὗ χεῖρσι λαληθεὶς καὶ διαχυθεὶς, ἀλλ' ἐκ Πατρὸς ἀϊδίως καὶ ἀνεκφράστως, καὶ ἐν ὑποστάσει γεννηθεὶς*«⁵⁴⁰). Učení toto bere ze zjevení, kde nazývá se Synem Božím, jenž vystupuje a sestupuje (Efes. 4, 10); slovo ústy pronesené ani sestupovati ani vystupovati nemůže.

Jak představuje si působení Slova při stvoření světa, osvětluje příkladem, o němž však podotýká, že pro nedostatečnost příkladů lidských nesmí se bráti slovně, poněvadž o Bohu pokulhává každý příklad. Jako totiž král, jenž má syna krále a chce zbudovati město, spolupanujícímu synu podá plán, dle něhož má býti město postaveno, tento však dílo promyšlené dle nástinu provede: tak i Syn, jehož Otec chtěl veškerenstvo zbudovati, dle pokynu Otcova učinil vše, tak že pokyn onen zachoval Otcí neporušený vliv nejvyšší moci, Syn však přece také obdržel moc na všechny věci, jež učinil⁵⁴¹). K příkladu tomuto těžko podati poznámek; je dostatečným dokladem pojmu Cyrillova o Slovu, tak že stačí jediný, abychom poznali z něho učení tohoto sv Otce.

§ 12. *Theologie Slova.*

57. Nabyvše pravého pojmu o Slovu jakožto o sobě bytujícím čili osobě, hledejme v katechésích poměr jeho v bytí božském. První otázkou, která se nám tu namane, jest otázka, zda je Slovo pravý Bůh, anebo snad bohem řádu druhého, jak je rádi nazývali

⁵³⁹) IV. 8. ⁵⁴⁰) XI. 10. — ⁵⁴¹) XI. 22.

ariáni. Tu nebude nemístno, uvedeme-li krátce dějiny tohoto dogmatu před Cyrillem. »Již evangelista Jan ne beze zření na filozofii (Filonovu) shrnul křesťanské učení o Slovu v jeho hlavních obrysech v prologu svém a stanovil proti této filosofii věčnou úsobu Slova, stejnou podstatu jeho s Otcem, stvoření světa Slovem co do formy a hmoty a vtělení Syna Božího. Naproti tomu dá se dovoditi u Otců přednicejských neblahý vliv filonismu alespoň co do rčení technického a způsobu, jakým vysvětlovali dogmata toto⁵⁴²). Justin Mučedník představuje si n. př. Slovo jako Boha osobného, ale menšího Otce; Justinovi příbuzný je Theofil. Jejich výměr překonává Irenej, jenž učí jasně jeho božské přirozenosti a klade zároveň důraz na věčné bytí Slova; ale také u něho, jakož i u Tertulliana, lze ještě pozorovati subordinaci Slova pod Otce⁵⁴³). Podle Klementa Alexandrijského je Logos jakožto Syn Boží bez počátku, od věčnosti s Otcem bytující, slovem: je Bůh nekonečný; avšak také Klement přilíná ještě ke stoickým a platonickým názorům o Logu, čímž stává se pojem jeho nejasným a klonícím se k subordinatianismu

Ač nedovedli odstraniti z pojmu o Synu jakousi podřízenost, učili přece všichni, že je Slovo pravý Bůh. Nescházeli však bludaři, kteří upírali mu dokonce přirozenost božskou. Tak učil kolem r. 260 Pavel Samosatský, že byl Kristus pouhým člověkem, a jeho učení osvojil sobě Lucián Antiochijský; poznamenal je však byv vyloučen z církve v ten smysl, že klonilo se přece ještě k subordinaci, a stal se tak vlastně otcem bludu Ariova. Jsa totiž Lucianovým žákem uvedl Arius učení to v jakýsi systém: podle něho je Logos neb Syn Boží stvořením (*κτίσμα, ποίημα*) učiněným před viditelným světem od Boha Otce z ničeho (*ἐξ οὐκ ὄντων*), aby sloužil Bohu za nástroj při stvoření ostatních bytostí. Nebyl Syn vždy. *ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν*; proto nemá též přirozenosti božské, je proměnlivý, a nazývá-li se přece Synem, děje se to

⁵⁴²) Schwane, Dogmengeschichte der vornic. Zeit. Münster 1862, str. 85.

⁵⁴³) Harnack, Kl. Dgmgesch. str. 115: In Bezug auf den Logos knüpfen Tertullian und Hippolyt viel stärker an die apologetische (subordinatianische) Lehre an als Irenäus (der in johanneischer Weise das Göttliche in Christus vollkommen fasst und sogar bis an die Grenze des Modalismus kommt).

v témž smyslu, jako i my nazýváme se syny Božími adoptací⁵⁴⁴). Koncil nicejský zavrhl tuto nauku a vyslovil se pro touž podstatu Syna s Otcem; toto rozhodnutí uznáno však teprve ponehlu a po dlouhém boji za nauku všeobecnou⁵⁴⁵).

58. Sv. Cyrillu je Slovo pravým Bohem, jenž od Otce co do podstaty se nerůzní; dokladem tohoto učení jsou poznámky roztroušené po všech katechésích, zvláště však katechési XI. věnuje sv. Otec vyhradně tomuto dogmatu. Stál na půdě věrouky nicejské, ač neužívá slova *ὁμοούσιος*, jak jsme již podotkli výše, za to jsou výroky jeho o Slově zcela souznačny s terminem nicejským.

Bůh nazývá se již ve St. z. Otcem: »Syn můj jsi ty, já dnes zplodil jsem tebe«⁵⁴⁶), a jinde je psáno: »On volaje ke mně, dí: Ty jsi Otec můj; Bůh můj a skála spasení mého«⁵⁴⁷). I rozum dává nám poznati, že je Bůh Otcem, neboť rozdává všem schopnost plození; bylo by tedy bezbožným upíratí mu schopnost tu⁵⁴⁸). Avšak název Otce přirozeně nás nutí, abychom soudili na Syna, jako ze Syna soudíme na existenci Otce⁵⁴⁹). To je však i u Boha tvrditi jako u stvořených bytostí, že je Syn Otci roven svojí přirozeností. Má-li býti Slovo Synem dle přirozenosti, jest nám synovství jeho rozlišovati od synovství našeho; proto učí Cyrill, že pouze v přeneseném smyslu nazýváme Boha Otcem mnohých bytostí, jednoho pouze, totiž jednorozeného Syna a Pána našeho Ježíše Krista, jest Otcem dle přirozenosti a pravdy, »*ἐνός δε μόνου γένεσι καὶ ἀληθείᾳ Πατρί*«⁵⁵⁰).

V čem vlastně záleží synovství naše od Boha, vysvítá z různých výroků Cyrillových a dá se shrnouti ve dva body: *a*) poněvadž majíce učení Boží a věříce je, jsme učedníky Božími, ve kterémžto smyslu duchovním i sv. Pavel nazývá syny svými věřící: »V Kristu Ježíši evangeliem já jsem vás zplodil«⁵⁵¹); *b*) poněvadž adoptuje

⁵⁴⁴) Sum. c. gent. De s. Trin. l. III. c. 6: quia iste Filius a Deo Patre est alius, aestimaverunt eum non esse eiusdem naturae cum Deo Patre; non enim intelligere poterant nec credere volebant, quod aliqui duo, secundum personam distincti, habeant unam essentiam et naturam. Et quia sola natura Dei Patris secundum fidei doctrinam aeterna creditur, crediderunt naturam Filii non ab aeterno existisse, licet fuerit Filius ante alias creaturas. Et quia omne quod non est aeternum ex nihilo factum est et a Deo creatum, Filium Dei ex nihilo factum esse et creaturam praedicabant.

⁵⁴⁵) Bardenhewer, Patrologie, § 44 a 61.

⁵⁴⁶) Žalm 2, 7. — ⁵⁴⁷) Žalm 88, 27. 28. VII. 2. — ⁵⁴⁸) VII. 3. — ⁵⁴⁹) VII. 4. — ⁵⁵⁰) VII. 5., X. 4., XI. 20. — ⁵⁵¹) I. Kor. 4, 15.

nás Bůh milostí za syny své dle slov Janových: »Kteríž však přijal jej, dal jim moc státí se syny Božími, těm, kteří věří ve jméno jeho. Kteríž ne z krve, neb z vůle těla, ani z vůle muže, nýbrž z Boha narozeni jsou«⁵⁵²). Při této příležitosti připomíná schválně proti adoptiánům, že Slovo nestalo se teprve křtem Synem Božím⁵⁵³), jako my stáváme se jimi při křtu sv., že tedy nezakládalo se synovství Ježíšovo na milosti neb síle božské sestoupivší na Ježíše při křtu v Jordáně, nýbrž že daleko převyšuje veškeru pouhou adoptaci: »Lidem je Bůh (jak řečeno) Otcem v nepravém smyslu; jediného Krista jest Otcem podle přirozenosti, ne podle adoptace, a u lidí v času, u Krista přede vším časem, jak Kristus sám pravil: »A nyní oslaviž ty mne Otče, u sebe samého touž oslavou, kterouž jsem měl u tebe, prve než byl svět«⁵⁵⁴).

Bytí Synovo jest od věčnosti; sv. Cyrill nevykládá totiž slov »dříve než byl svět« ve smyslu ariánském, jakoby dříve byl stvořen, než svět viditelný, nýbrž má na mysli pravou věčnost Synovu: »Ne časem dosáhl toho (Bůh Otec), že Otcem je, nýbrž vezdy je Otcem Jednorozeného; není totiž bezdětek, pak rozmysliv si, stává se Otcem: nýbrž přede vší bytostí a přede vším pomýšlením, přede všemi časy a dobami drží Bůh důstojenství Otce«⁵⁵⁵). Udává také příčinu, proč Syn jest od věčnosti: Co má podstatu božskou, není podrobno ani času, ani místu, aniž dá se rod jeho vypo- věděti⁵⁵⁶); kdyby se Slovu nepřisovala božská přirozenost, dalo by se mysliti, že v čase bylo zplozeno, ale jeho pravé božství toho nepřipouští: »Původcem Syna neznajícím začátku, nevystihlým, původce nemajícím, jest Otec . . . jenž jej zplodil, jak jej zná on jediný«⁵⁵⁷). V těchto posledních slovech kromě věčnosti Synovy obsažen je dostatečný důkaz pravého božství druhé božské Osoby také proto, že ji jako Boha vystihnouti může pouze Bůh, jeho Otec, jenž tak si ji zplodil, jak ji poznává, tedy dle své přirozenosti. Takového Syna téže podstaty má Bůh Otec pouze jednoho, a proto náleží mu právem jméno »jednorozeného«⁵⁵⁸).

Výslovně pak obrací se proti ariánům, kteří upírali Slovu věčné bytí, slovy těmito: »Aniž pravme kdy: *ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν ὁ Υἱός* . . ., aniž chtějíce ctíti Otce považujeme Syna za stvoření⁵⁵⁹).

⁵⁵²) Jan 1, 12. 13. — ⁵⁵³) XI. 9. — ⁵⁵⁴) Jan 17, 5. VII. 10. — ⁵⁵⁵) VII. 5.

⁵⁵⁶) XI. 5. — ⁵⁵⁷) XI. 20. — ⁵⁵⁸) Tamtéž. — ⁵⁵⁹) XI. 17.

I z Písma sv. Starého i Nového zákona dokazuje Cyrill, že Syn je pravý Bůh⁵⁶⁰); zároveň dovolává se na dokázanou pravdy té rozhodnutí nicejského koncilu, které cituje dle smyslu: »Syn Otce vším podobný Původu svému: věčný z věčného Otce, život z života, světlo ze světla, pravda z pravdy, moudrost z moudrosti, král z krále, Bůh z Boha, a síla ze síly«⁵⁶¹): perfectus perfectum genuit, *πρὸ πάντων τῶν αἰώνων Θεὸν ἀληθινόν*⁵⁶²). Slovu patří tedy jakožto pravému Bohu všechny dokonalosti Boží: je jeden, věčný, nejvyšší Pán všehomíra, všemohoucí a vševědoucí⁵⁶³); jako pravému Bohu náleží mu bohopocta neméně než Otci⁵⁶⁴), poněvadž kraluje Syn nade vším, co stvořil, neosvojuje sobě cizího majetku, nýbrž vykonává panství .va vlastních věcech⁵⁶⁵); proto patří-li kdo na na božství Syna, dosáhl zároveň milosti požívati Otce⁵⁶⁶); nevěří-li v Syna bude právě tak souzen, jakoby nevěřil v Otce, a naopak⁵⁶⁷); ctí-li člověk Otce, zároveň i Syn požívá této úcty⁵⁶⁸); neboť: *ὁ γὰρ ἀληθὴς θεὸς οὗ γεννᾷ ψευδῇ*⁵⁶⁹).

59. Druhou otázkou, již dotkli jsme se již v předešlém odstavci, je tato: jaký poměr utváří se mezi Otcem a Synem. Slovo, jakožto jednorozený Syn Boha Otce, stojí nutně k Otci v poměru tom, v jakém zanechává je věčné zplození z Otce dle přirozenosti, o němž budiž zde ještě řeč; poměr tento vystihuje se s dostatek slovem: Syn-Bůh je duch; i akt, kterým Syn zplozen jest, následuje Boží podstatu, a plození Boží dá se pouze mysliti jako duchovní⁵⁷⁰). Jako vše na Bohu, jest i tento akt nevystihlým pro člověka; ovšem musí býti nanejvýš dokonalý, vždyť pravili jsme, že výsledek jeho byl Syn ve všem neskonale podstatou rovný Otci⁵⁷¹). Ba ani andělé, kteří sice poznávají Boha podle svých stupňů, jež v nebi zaujímají, nedovedou vyprávěti o otcovství Božím; jediný Duch

⁵⁶⁰) XI. 4. 5. — ⁵⁶¹) XI. 4. 7. 14. — ⁵⁶²) XI. 7. 8. 18. — ⁵⁶³) IV. 7. — ⁵⁶⁴) X. 2. — ⁵⁶⁵) XI. 18. 20. 21. 22.

⁵⁶⁶) XI. 18. K hořejší stati srovnej Pohle, Lehrbuch d. Dogmatik. Paderbornu 1907, I. str. 254—277, kde šíře pojednány jsou důkazy božství Slova před vtělením, jež tuto krátce učení Cyrillovu byly přizpůsobeny.

⁵⁶⁷) X. 1.

⁵⁶⁸) VI. 1. proc. 15. X. 2. Ze slov kat. VI. 1: *οὐ γὰρ ἄλλην θεῶν Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ἔχει, ἀλλὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν* následuje, že je Syn *ὁμοῦσος* s Otcem; avšak *ὁμοῦσος* mělo ve 4. a 5. stol. tentýž význam jako *ὁμοούσιος*, z čehož vyplývá stejná podstata Syna s Otcem. (Funk, Theolog. Quartalschrift, Ravensburg 1901. „Theologie und Zeit des Pseudo-Ignatius“, str. 413.)

⁵⁶⁹) XI. 14. — ⁵⁷⁰) XI. 7. — ⁵⁷¹) XI. 4.

sv., který vše zkoumá i hlubokosti božské podstaty, akt zplození zná z vlastní zkušenosti a z vlastního dohledu ⁵⁷²).

Můžeme však s jistotou víry představit sobě plození Boží, majíce na zřeteli Boží podstatu, asi takto: *a*) Kon plození trvá od věčnosti nepřetržitě; žádné mezery nelze připustiti mezi úradkem Božím a skutkem, jinak bylo by vnést do podstaty Boží měnlivost; *b*) člověk přichází na svět nedokonalý a pozvolna se vyvinuje; Syn Boží, čím je nyní, tím zplozen byl od počátku: kdyby byl totiž něčeho teprve dosáhl později, měl by, čeho Otec nebyl původcem ⁵⁷³); *c*) plození nesmíme sobě představovati, jakoby byl Otec změnil se v Syna — jak učí blud, jež zve Cyrill filiopatertitou — ani Syn nestal se Otcem; nýbrž Otec zůstal a Syn obdržel úsobu vlastní ⁵⁷⁴); *d*) avšak ani podstata obou se nezměnila: Otec zplozuje Boha, nebyl oloupen o božství své, aniž čeho pozbyl zkrácen byv nebo pozměněn: ani Syn nemá nedostatku (defectus) ⁵⁷⁵). Takový kon vylučuje veškeru subordinaci Syna u Otce, kterou přestala by přirozenost Synova býti pravou a celou přirozeností Boží. Z řečeného lze učiniti důsledek ke zodpovězení otázky, smýšlel-li Cyrill pravověrně o Slovu a smí-li se mu činiti výtku ariánského smýšlení; jeho učení je tak prázdno *všeho bludu*, že samo sebou nás ospravedlňuje, když zastali jsme se Cyrilla proti pochybnostem vyplývajícím ze zavilých historických událost soudobých.

§ 13. *Nauka Cyrillova o Duchu sv.*

Jako názvy »Bůh Otec« a »synové Boží« mívají v Pismech význam tropický, tak užívá Písmo sv. i slova »duch Boží« ve smyslu neosobném; duchem Božím vyrozumívá sám Ježíš Kristus svoje učení: »Slova, jež jsem vám mluvil, duch jsou a život« (Jan 6, 64) t. j. duchovní jsou ⁵⁷⁶). Názvu »duch« užívá se i o duši lidské, o andělech, o větru a o zlém duchu (Luk. 11, 24); Duch sv. je však ode všech zcela různý ⁵⁷⁷).

V učení o třetí božské Osobě pomýlili se mnozí a sv. Cyrill varuje výslovně před jejich bludy. Duch sv. sestoupil zázračně na sv. apoštoly; nevtěluje se však v jisté osoby, jak mnozí se domní-

⁵⁷²) XI. 11. 12. — ⁵⁷³) XI. 7. — ⁵⁷⁴) XI. 13, 17, 18. — ⁵⁷⁵) XI. 18. — ⁵⁷⁶) XVI. 13. — ⁵⁷⁷) XVI. 13, 15.

vali, že zjevila se v nich viditelným způsobem třetí božská Osoba. Mezi takto smýšlející patří Šimon-kouzelník, Montanus s Maximillou a Priscillou, a Manes⁵⁷⁸). Jiní opět, které nazývá souhrně gnostiky a mezi nimiž jako vůdce vynikl Marcion⁵⁷⁹), rozeznávali různého ducha, zlého totiž a dobrého, pravice, že jiný duch mluvil v prorocích a jiný v Novém zákoně⁵⁸⁰); o těchto vyslovuje se: »o Duchu sv. dovolili sobě učit, o čem bych já sobě nedovolil učiniti zmínky«⁵⁸¹). Hlavním však odpůrcem mravouky byl Sabellius, jehož učení našlo také později ohlasu u různých theologův a zavadlo příčinu k novým bludům; tento upíral Duchu sv. úsobu⁵⁸²). Naproti tomu učil Arius a jeho nohshledové, že je Duch sv. nejen co do osoby, nýbrž i co do podstaty zcela různý od Otce a Syna, stojí *tak hluboko pod Synem, jak Syn stojí pod Otcem*. Opravuje blud Ariův vrátil se vrstevník Cyrillův, Marcell Ancyрский, zpět k Sabelliovi, soudě, že nemá Duch sv. vlastní úsoby.

60. Proti těmto bludům, jež byly právě v době našeho sv. Otce akutní, našlo se mnoho obhájců pravého učení; avšak z první polovice stol. 4., z níž se datují katechése, nedochovalo se nám kromě spisů Athanášových památek písemných. Jsou tedy katechése Cyrilovy zvláště cenné. Duch sv. je mu jeden; proto věřiti káže *εἰς ἓν ἅγιον πνεῦμα*⁵⁸³). Ze slov Kristových (Jan. 14, 16) domnívali se totiž bludaři, že smíme činiti rozdíl mezi *ὁ παράκλητος* a *τὸ πνεῦμα ἅγιον*, jakoby mysliti bylo na dvě různé bytosti; jsou to však názvy jednoho a téhož Ducha, náležející téže osobě, ať mluvila ve Starém neb v Novém zákoně⁵⁸⁴).

Duch sv. je pravá osoba od Otce a Syna různá. Pouze o pravé osobě lze říci, že mluví, prorokuje, sestupuje, navádí k dobrému atd.⁵⁸⁵). Tyto výroky jsou osobě Ducha sv. vlastní; neboť jen ten-

⁵⁷⁸) VI. 25. XVI. 6, 8, 9, 10. — ⁵⁷⁹) VI. 16. n. 3. — ⁵⁸⁰) XVI. 6, 7. — ⁵⁸¹) XVI. 7.

⁵⁸²) Döllinger, Hippolyt u. Kallistus, str. 197 a nn. Srvn. tamtéž: Die Vertheidigung d. Orthodoxie des Kallist gegen Hippolyt str. 115–196. Zmíněné bludy nové zavinili mezi jinými Noëtus a Praxeas.

⁵⁸³) XVI. 3.

⁵⁸⁴) XVII. 2, 3; IV. 16. Touttée nachází náražku na toto poblouzení již v symbolu konstituí apoštolských (I. 7. c. 41.), kdež se výslovně tvrdí: *εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τοῦτέστι: τὸν παράκλητον*. K rozlišování osoby v Duchu sv. sváděla mnohé ta okolnost, že v Písmě sv. je Duch sv. rodu středního a paraklét (*ὁ παράκλητος*) rodu mužského; jest však toto jménem vlastním Ducha sv. a označuje také samo o sobě třetí božskou osobu (XVI. 3, 13, 24; XVII. 34).

⁵⁸⁵) XVI. 2, 3, 13, 14.

kráte lze o něm tvrditi, že rozdává dary své, jak sám chce⁵⁸⁶⁾ je-li skutečně jako osoba pravá pánem svého působení. Duch sv. žije a je rozumný⁵⁸⁷⁾, ζῶν ἔστι, παρέχον σαφῶς λαλεῖν, τὸ λαλοῦν καὶ ὁμιλοῦν αὐτό⁵⁸⁸⁾. Má-li tedy svůj vlastní život, připisuje-li se mu vlastní dílo posvěcení⁵⁸⁹⁾ jako Otci stvoření a Synu vykoupení, je zároveň od Otce a Syna osobou různou. Nevychází od Otce a Syna jako dech z úst pouze vycházející a rozplývající se ve vzduchu, nýbrž je »ἐνυπόστατον«, má tedy bytnost svou skutečnou⁵⁹⁰⁾.

Jako různou osobu od Otce a Syna poznáváme jej také z výroku Kristova (Mat. 12, 32): »A kdyby kdo řekl slovo proti Synu člověka, bude mu odpuštěno, ale kdož by mluvil proti Duchu svatému, nebude mu odpuštěno ani v tomto věku, ani v budoucím«; vždyť tu činí sám Syn člověka rozdíl mezi sebou jakožto poslaným od Otce a mezi Duchem sv.⁵⁹¹⁾. Tentýž důvod obsahuje místo, jímž rozesílá Vykupitel apoštoly do celého světa učit národy a dává jim moc, aby křtili; ve výroku tomto rozeznává Cyrill zřejmě tři božské Osoby od sebe rozdílné: právem tedy býváme křtěni v Otci a Synu a Duchu sv.⁵⁹²⁾ Jeho osobní rozdíl od Otce stává se zřetelnějším ze slov Pavlových, kterými zmiňuje se o tom, že prosí za nás Duch sv. u Boha »gemitibus inenarrabilibus«: jsou zajisté různé osoby, kdo prosí a kdo bývá prošen⁵⁹³⁾. Různost všech tří osob božských vysvětluje konečně ze slov, kterými loučil se Ježíš Kristus s apoštoly přislubuje jim Utěšitele: »Utěšil pak, ten Duch svatý, kteréhož pošle Otec ve jménu mém, onť vás naučí všemu« (Jan 14, 26); vysílající a ten, v jehož jménu kdo bývá vyslán, jsou nutně různé osoby od toho, kdo od obou vychází.

Z opětného svědectví, že Duch sv. je osobou v pravdě bytující, můžeme souditi, jak důležitý byl tenkrát článek o Duchu sv., v době bojů zasahujících v nejvnitřnější život Boží, o kterém konečně sám Cyrill tvrdí, že je nevystihlý⁵⁹⁴⁾. Zároveň lze souditi z onoho houževnatého svědectví Cyrillova, že nebyla nauka církevní týkající se Ducha sv. tak málo známa, jak zdálo by se, pohlížíme-li na zápasy theologické, jež později o ni se zajímali; kdo

⁵⁸⁶⁾ XVI. 12. — ⁵⁸⁷⁾ XVI. 3. — ⁵⁸⁸⁾ XVI. 13, 14. — ⁵⁸⁹⁾ XVI. 3; XVII. 2. — ⁵⁹⁰⁾ XVII. 5, 33, 34. — ⁵⁹¹⁾ XVI. 1. — ⁵⁹²⁾ XVI. 19.

⁵⁹³⁾ XVI. 20. K Řím. 8, 26: „Ano také i Duch nápomocen je mdlobám našim. Neboť zač bychom se měli modliti, jakž by náleželo, nevíme, ale ten Duch prosí za nás lkáními nevypravitelnými“.

⁵⁹⁴⁾ VI. 4.

s Cyrilem hledali oporu ve zjevení a ústním podání zaručeném přesvědčením lidu, smýšleli s ním pravověrně, kdo přáli staré gnosi. liberalisující a hledající v ní důvod pravdy zjevené, ti ještě později pobloudili. (POKR.)

Vznik university vratislavské.

Píše P. VAVŘ. WINTERA, O. S. B.

I. Školství a studium před příchodem jesuitův.

Letos (1911) bude tomu sto let, co se ujala nynější protestantská universita ve Vratislavi, na nížto působil náš Purkyně po dvacet sedm, náš Čelakovský sedm rokův.

Neměli bychom příčiny, vzpomínati pruské university, kdyby počátek její nebyl čistě katolický a církevní. Universita vratislavská, jako všecko školství v tomto městě, děkuje vznik svůj *katolické církvi*. Nedávno vyšla zajímavá kniha, plod to asi dvacetileté práce, nad níž bděl staříčkový, vysoce zasloužilý historio-
graf a archivář diecése vratislavské Dr. *Jungnitz*, kniha »*Geschichte des Breslauer Schulwesens vor der Reformation*«, jejíž autor je protestant *Gustav Bauch*. Kdo by se o ni zajímal, najde ji jakožto 25. svazek sbírky »*Codex diplomaticus Silesiae*« (nakladatel Ferd. Hirt ve Vratislavi). Je to učené dílo prvního řádu, materiál pečlivě (ač jen ve Vratislavi samé) snesený, kniha pedagogicko-historická plná podrobností, z nichž každý budoucí monografista školství slezského čerpati může. Bauch byl vzdělán v politického historika, ale záhy svými studiemi zapadl v dějiny humanismu, jest takřka historikem humanistů slezských, saských, bavorských a jiných. Z tohoto stanoviska také dílo jeho jest posuzovati: autor hledá humanisty o školství zasloužilé, a aby práci svou zcelil, sáhá též do středověku i přichází (on, protestant), k tomuto úsudku: »Die ursprüngliche und ihrer Stellung als solche auch durch Jahrhunderte bewußt gebliebene Mutter des schlesischen Schulwesens war die Kirche. Hierarchische Bildungsrücksichten und gottesdienstliche Bedürfnisse legten ihr hier auf soeben gewonnenem und noch rohem, geistiger Kultur ganz entbehrendem Neulande das Petitum römischer Konzilien als eine selbstverständliche und zwingende Verpflichtung auf, für die Bil-

ding und somit für Schulen zu sorgen. Sie hat sich dieser Kultur-aufgabe auch nicht entzogen und da sie sich des Lateins als bindenden Mörtels für ihren großartigen Bau bediente, . . . so hat sie auch im Oderlande als die erhaltende Retterin und treue Pflegerin der antiken Bildungselemente gewirkt und die Grundlage geschaffen für die Entwicklung der geläuterten höheren Bildung in der Zeit der wissenschaftlichen Renaissance und bis in unsere Tage hinein.«¹⁾

Že po celou dobu vlády Piastů církev ve Slezsku školství zaváděla a udržovala, vysílajíc první své scholarchy z *Hnězdna*, ku kteréžto metropoli knížectví piastská patřila, jest známo. První katedrální škola ve Vratislavi se scholarchou *Jiljím* připomíná se v regestech slezských r. 1212, existovala tedy již v století dvanáctém. Hnězdněnský arcibiskup *Fulko* (1235—1258) vydal nařízení, že všichni rektori musí uměti polsky, Němci že mohou jen tehda ustanoveni býti, když dokážou latině učiti jazykem polským. Mimo rektora účinkovali na každé z prvních škol ve Vratislavi (na dómě, u sv. Alžběty, u sv. Máří Majdaleny) *signator*, *subsignator*, *lokát*, *kantor*. Také se jmenuje ob čas na dómě *lektor theologie*, jenž měl svou zvláštní dotaci a mohl se dávat zastupovat *sublektorem*. Tento začátek katolické boho-vědy na učelišti katedrálním ve Vratislavi sáhá až do 13. věku, nelze jej však nazvat vznikem university, poněvadž to nebylo stálé vyučování, nýbrž více nahodilé, a nemělo zařízení universit-ního. Theologický seminář se ve Vratislavi zřídil teprv ve století šestnáctém.

Kniha Bauchova vypravuje nám zevrubně, kterak školství vratislavské pod dozorem církve po celý středověk kvetlo, a podporováno jsouc i knížaty i občany domohlo se velikého množství nadačních prostředků, takže o studenty znamenitě bylo postaráno. Vratislav stala se proto eldorádem kočovných žáčkův a jevištěm mnohých neřestí, jež cizí studenti prováděli. Biskup Preczlaus vydal dne 1. února 1359 zvláštní mandát o kázni školské, ale brzo se rozpustilosti opět prováděly, ani míst svatých, jako hřbitovův a kostelů, žáci nešetřili, pročež často bývali do šatlavy uvrhováni a jen rukojmí rektorovo je z vězení vyprosťovalo. A při

¹⁾ Předmluva pg. 2.

všech těchto zlořádech (jež ostatně nescházely nikde, kde bylo škol) bylo školství vratislavské — tak dokládá autor — přece dobré, ano kvetoucí, zejména když se ho zmocnil t. zv. *starší humanismus*, t. j. antické studium (urbanita a klassická latina) spojené s církevními názory, ač ne ve všem se scholastikou. Starší humanismus (předreformační) vypěstoval školství *velmi utěšené*, k dobrým nadějím oprávnující, teprv mladší humanismus, reformační a pohanský, *zkazil* kázeň školskou a tím krásné naděje ve školství kladené.²⁾

Do doby školství ranního humanismu, jenž měl ve Vratislavi velmi mnoho stoupenců, hlavně mezi vyšším kněžstvem, spadá první pokus, *založiti universitu ve Vratislavi*. Bylo to r. 1505, kdy hejtman slezský a člen vratislavské rady městské *Haunold* s písařem téhož magistrátu *Řehořem Mohrenbergem* vypravili se do Budapešti, aby králi Vladislavovi Jagellonskému přednesli důtklivou žádost o povolení university. Množství studentů, jimž bylo ve studiích pokračovati v Krakově, v Lipsku, v Bologni neb jinde, pak množství nadací, které měly zůstat ve Vratislavi a nebyti odnášeny do ciziny, svolení biskupovo (*Jana Rotha*, znamenitého humanisty své doby) i jeho koadjutora (*Jana z Thurzů*), konečně dotace z kanonikátů královského podání u sv. Kříže, slíbené domy knížete opolského, biskupa lebuského, kláštera lubešského a kameneckého — to vše mělo krále Vladislava přiměti, aby svolil k založení »generalního gymnasia se čtyřmi fakultami«. A jako on král »Dobře« málokteré prosbě uměl odporovati, tak povolil skutečně i tuto universitu žádanou a podepsal zakládací listiny, jež vratislavští páni již hotové si byli přivezli s sebou. S radostí velikou se navrátili Haunold s Mohrenbergem domů a město ihned dalo vystavěti dřevěnou boudu, ve které prozatím se mělo vyučovati. Stála na hřbitově u fary sv. Alžběty. Avšak celá věc se na konec zhatila, bouda zůstala prázdnou, listiny, i královská, uloženy do městského archivu nenabyvše platnosti. To vše proto, že papež Julius II. nedovolil sekularisaci kanonikátův u sv. Kříže, jichž dotace by ostatně daleko ani nedostačovala; papež nejspíše shledával, že plán celý byl vůbec nezralý, k uskutečnění v této formě se nehodící, příliš málo pro-

²⁾ Viz Janssen-Pastor, *Gesch. d. deutschen Volkes* VII. 42 ns.

myšlený. Ostatně, jak se praví, hrály všelijaké intriky, zejména z Krakova vycházející, proti povolení university velikou roli. Sešlo tedy s university; země tak bohatá a kulturou vyspělá postrádala i na dále, i když později reformace Wittenberská celým přívalem se do Slezska přihnala, vysokého učení, hlavního střediska školství. Škol partikulárních (elementárních a akademických) bylo po Slezsku hojnost, ve Vratislavi mimo na dómě též u sv. Alžběty, u sv. Máří Majdalény, u sv. Kříže, u sv. Vincence, u sv. Vojtěcha, u sv. Mořice, při kostele »Corporis Christi«, u sv. Ducha a j. v. Nejslavnější slezská škola byla v *Goldperku*, kde vyučoval známý pedagog *Trotzendorf* († 1565). Jeho školní řád adoptován po celé zemi, též v Čechách po různu. Znamení škola byla též v *Nýse* (rektor *Krautwald*), v *Hlohově*, v *Lehnici* u sv. Petra a Pavla, při všech klášterích v zemi založených a skoro při všech farách. Jenže nebyly ty školy stejně zařízeny, jako v Čechách a jinde: na některých sotva se naučil čísti a psát, na jiných to bylo nejen gymnasium, ale i filosofie a theologie. V Lehnici chtěl kníže Bedřich II. po konfiskaci přemnohých církevních statků přeměnit školu u sv. Petra a Pavla v protestantskou universitu (1527). Sešlo s toho pro drahotu a nepokojné časy, zejména pro bludné učení Schwenkfeldovo, jež se v oné krajině silně rozšiřovalo. Třetí takový pokus založit vysoké učení byl ústav barona *Schönaicha* v Bytomí (Beuthen), založený roku 1616, jakési paedagogium s gymnasiem a s internatem pro 72 studenty. Na paedagogiu vyučovalo šest preceptorů, na gymnasiu devět. Byl tu »*professor pietatis*« (morálky), profesor *theologie*, *věd právních*, *fysiky* a *mediciny*, *ethiky* a *politiky*, *rhotoriky*, *poesie* a *mathematiky*. Frekvence této školy byla veliká, ale válka třicetiletá jí zasadila ránu smrtelnou. Jelikož byl baron Schönaich přívržencem zimního krále, kterého také po útěku z Čech u sebe choval, upadl u císaře Ferdinanda v nemilost a tím se stalo, že vzala i škola za své. V krásné budově bydleli pak řemeslníci, až r. 1694 i s celou Bytomí shořela.³⁾

Další krok k zařízení učení universitního učiněn tím, že r. 1565 založen v Nýse a r. 1658 do Vratislavě přeložen *biskupský ústav*

³⁾ Viz spis Nürnberggrův „Zum 200jährigen Bestehen der katholischen Fakultät in Breslau“, Vratislav, Müller & Seifert, 1903.

theologický. To však již souvisí úzce s uvedením jesuitů do Slezska, o němž chceme zevrubně vypravovati níže. Dříve budiž ještě dotčen poměr Slezanů k jiným universitám, zejména k pražské.

Zmíněná kniha Bauchova, jež ovšem sáhá pouze až asi do r. 1520, na základě dobrých pramenů jest nám důkazem, že universitní studium ve Slezsku bylo pilně pěstováno, třeba v zemi samé universí nebylo. Také jiné prameny⁴⁾ vědí o čilém navštěvování universit ze strany Slezanů ještě před založením university Karla IV. v Praze. Nejvíce Slezanů studovalo v 13. století v *Bologni*, pak v *Perugii*, *Padově* a v *Paříži*. Když pak bylo v *Praze* vysoké učení zavedeno, stalo se i pro Slezany domácí universitou, na sta Slezanů putovalo do Prahy studovat a mnoho z nich dosáhlo akademických stupňů; bylať vzdálenost Prahy oproti Itálii tak malou, že i chudší si mohli studium dovoliti. Tak se i ve Slezsku mohla vyvinouti praxe, že každý kanonikát, každá větší prebenda vyžadovala universitní studium a nějaký stupeň akademický, ano že i ode všech rektorů, scholarchů, signatorů, lokátů (učitelů) se žádal bakkalaureat. Mnoho Slezanů studovalo však i jinde, když byly založeny university v *Krakově* (1364), ve *Vídni* (1365), *Heidelbergu* (1386), *Kolíně* (1388), *Erfurtu* (1392), *Lipsku* (1409), *Rostocku* (1419), *Frýburku* (1456), *Treviru* (1457), *Basileji* (1459), *Ingolstadt* (1472), *Tubinkách* (1477) a v *Mohuči* (1477). Když došlo v Praze k památnému exodu Němců (1409), pracovali profesori *Jan Otto* z *Münsterberku* a *Jan Hofmann* ze *Svidnice*, tedy oba Slezané, úsilovně o tom, aby se založila universita ve *Vratislavi*, a ne v *Lipsku*. Řeklo se jim však, že jejich metropole je příliš na východ posunuta a že by Němci ze západnějších krajín měli příliš daleko. Tak došlo k založení university v *Lipsku*, ale profesor Jan Otto zařídil věc tak, že Slezané měli v *Lipsku* přece jakýsi domov: založil slezský ústav »*Collegium Beatae Mariae Virginis*«, kde slezští studenti a pět profesorů po celá století nacházeli zaopatření nebo vydatné podpory. Podivno, že když ve *Vratislavi* universita skutečně založena, nikdo na to nepřišel, aby nadace kolleje u Panny Marie v *Lipsku* byla přenesena do Slezska⁵⁾; zůstala i na dále v *Sasku*, a když r. 1848 se o ni vedl

⁴⁾ Viz Časopis slezských historiků, XXVIII., 133 sq.

⁵⁾ Při pokusu r. 1505 se na to přeložení pomýšlelo.

proces, rozhodl soud, že je věc promlčena a kollej že patří tudíž Sasíkům ⁶⁾).

Mnoho Slezanů docházelo tudíž vyššího vzdělání universitního, ač nebylo ve Vratislavi tak dlouho žádné university. Již *Jan ze Středy*, kancléř Karla IV., probošt a postulovaný biskup vratislavský, byl Slezan; před ním, pokud víme, měli universitní vzdělání: *Konrád*, vnuk sv. Hedviky, blahoslav. *Česlav* († 1242), sv. *Hyacinth* († 1237), kanovník *Filipp* (studoval r. 1270), kapitolní děkan *Bartholdus* a probošt *Konrád* (promovovali v Bologni r. 1285), kanovník *Domitianus* z Vratislavě a probošt *Bonifác* z Opolí (kol. r. 1290), farář *Engelbert* z Bytomi (r. 1293), klerik *Radvanus* z Ratiboru (1302), záhaňský opat *Heřman* (kol. 1300). V dobách humanismu se ve Slezsku studovanými a graduovanými muži jen hemží; někteří měli vzdělání na vlášských universitách, jiní v Lipsku, v Krakově, v Erturtu a j. Bauch vypočítává celou spoustu slezských humanistů; nejslavnějším mu je rektor *Rabe* (*Laurentius Corvinus*), přítel i učitel Koperníkův, všestranný polyhistor, filosof, básník, paedagog, jemuž přináleží priorita, že on první v Německu dával hráti žáky svými antické divadelní komedie; až dosud se tento vynález připisoval Konrádu Celtesovi ve Vídni, Corvinus však provozoval hry již dvě léta před ním, r. 1500 ve Vratislavi jakožto rektor u sv. Alžběty. Sepsal mnoho pozoruhodných děl: *Cosmographia*, *Carminum structura*, mnoho básní, mezi nimiž nejoblíbenější byla latinská modlitba »O Dei summi genitrix Maria«, *Hortulus elegantiarum* (kniha se dožila 30 vydání), *Latinum Ydioma* (36krát vydána), *Dialogus de mentis saluberrima persuasione*, filosofická soustava spojující Platona s křesťanstvím, ve formě nedělních přednášek před dospělými, studovanými žáky. Tento nadaný, zbožný učenec, veliký ctitel P. Marie a sv. Bonaventury, bohužel posléz s celou duší se přidal k novotám Lutherovým a jest hlavním původcem reformace ve Vratislavi († 1527)

V řadě učenců-humanistů slezských vynikají mimo Korvina: kanovník *Ditmar* z *Meckenbachu*, žák Jana ze Středy, *Mikoláš Krenl*, přítel Aenea Silvia, kanovníci *Mikoláš Merboth*, *Jan Scheml*, *Jan* z *Wartenberka*, *Wigand Salza*, *Martin Mareš*,

⁶⁾ Viz Nürnberger, pg. 4.

kancléřové zahanští *Apicius z Kolova* a *Oswald Winkler*, biskup *Jan IV. Roth*, přítel velkého humanisty římského *Vavřince Volla*. Roth studoval v Římě, byl přítomen korunovací Bedřicha III. papežem Kalixtem III. (1452), sloužil pak při dvoře krále Ladislava Pohrobka, s nímžto r. 1456 dlel v Uhřích; tři dni před smrtí Ladislavovou rozprávěl s mladičkým králem až pozdě do noci (20. listop. 1457), pročež nemohl uvěřiti, že smrt Ladislavova by byla přirozená. Stal se pak jednoduchým farářem u sv. Jiří v Attergau, studoval pak dále (ve Vlaších), císař Bedřich učinil ho (r. 1463) svým sekretářem, pak kanovníkem v Passově, biskupem v Levantu, pak kanovníkem a děkanem ve Vratislavi. Hledaje přízeň Matyáše Korvina, krále uherského, upadl v nemilost císařovu, král však mu zaopatřil biskupství vratislavské (1466). Jest zakladatelem bibliotéky na dómě a předním podporovatelem humanismu ve Slezsku († 1505). Jiní humanisté byli: *Bernard Mikiš z Nýsy*, *Mikoláš Tauchan*, *Zigmund Gossinger*, astrolog *Bartoloměj Mariensüß*, probošt *Mikoláš Čepel*, astronom *Augustinus Moravus* a jeho přátelé *Jindřich Oswein*, *Mikoláš Briger*, *Jiří Smed*, poeta *Mikoláš Weidner*, učenec *Stanislav Sauer*, první knihtiskař vratislavský *Kašpar Eylau*, *Ondřej Beer*, *Řehoř Agrikola*. Tito všichni byli duchovními, ponejvíce členy kapitoly na dómě. Mimo kapitolu stáli humanisté: Historiograf Peter Eschenloer, astrolog a poeta Jan Langer, stylista *Ondřej Hundern*, vynikající vychovatel Mikoláš Leubel, poeta *Zigmund Buchwald*, znamenitý scholarch *Kaspar Fuscinus* (Brauner), rektor v Nýse, kde vypracoval a prováděl pro své akademické učeliště učební plán, který v sobě obsahoval zejména filosofické studium a všecka odvětví tehdejší fakulty artistické. Později stal se kanovníkem ve *Vel. Hlohově* († 1493). Škola na dómě kvetla i tehdy, když školy partikulární ve městě počaly klesati; vyniká tu scholaster *Jeronym Schwoffheim*, jeho zástupce *Jakub Salza*, rektor *Matěj Kunler*, jehož jméno daleko široko bylo proslaveno. Rektor *Ambrož Moiban*, taktéž proslavený, stal se protestantem a kazatelem za prvního lutheránského faráře *Hessa* u sv. Maří Majdalény. Sám Hess býval též na dómě kazatelem a kanovníkem. Škola kathe-drální přeložena v dobách nepokojů náboženských z Vratislavě do Nýsy (1575).

(POKR.)

Poplatkový ekvivalent.

Nařízení c. k. ministerstva financí.

Ministerstvo financí vydalo dne 10. října 1910, ř. z. č. 186, nařízení o tom, jak má býti přiznán majetek poplatkovému ekvivalentu podrobený a jak se tato dávka za sedmé desíletí (1911 až včetně 1920) vyměřuje a zapravuje*). Nařízení to zní takto:

O tom, jak přiznán býti má majetek podle zákonů ze dne 9. února 1850, z. ř. č. 50, a ze dne 13. prosince 1862, z. ř. č. 89, jakož i podle pozdějších zákonných ustanovení poplatkovému ekvivalentu podrobený, pak jak tato dávka má býti vyměřena a zapravena za sedmé desíletí (1911 až včetně 1920), nařizuje se takto:

I. Co má býti přiznáno.

§ 1.

Aby poplatkový ekvivalent za sedmé desíletí byl vyměřen, *budiž podle stavu ze dne 1. ledna 1911 přiznán:*

- a) veškerý nemovitý v tuzemsku ležící majetek patřící osobě poplatkovému ekvivalentu podrobené, ať tato osoba má své sídlo v tuzemsku nebo v cizozemsku, bez rozdílu právní povahy držby, s požitelnými právy s ním spojenými, a bez rozdílu, zdali jest držba zapsána ve veřejných knihách nebo ne;
- b) kdekoli jsoucí *movitý* majetek osob poplatkovému ekvivalentu podrobených, které mají své sídlo v tuzemsku, mimo to pak v tuzemsku jsoucí *movitý* majetek osob poplatkovému ekvivalentu podrobených, které mají své sídlo v cizozemsku.

Alpské ochranné chaty, boudy, baráky a jinaká stavení toho druhu, jsou-li zřízeny na pozemcích od osoby ekvivalentem povinné toliko najatých nebo pachtovaných, pokládají se za *movité* věci.

§ 2.

Povinnost přiznati majetek a zapravovati poplatkový ekvivalent vztahuje se podle čísla 1. tarifní položky 106, *B. e.* zákona ze dne 13. prosince 1862 netoliko k majetku řádně ustavených právnických osob, nýbrž i ku každému jinému *nemovitému a movitému* majetku, jakmile určitým jednotlivým osobám nepřisluší podíl v podstatě majetku.

Rovněž *nemovitý* majetek výdělkových společností, v čísle 2. tarifní položky 106, *B. e.* zákona ze dne 13. prosince 1862 uvedených, jejichž účastníkům patří podíl v hlavním kmeni společného majetku, pak společenstev, spolkův a ústavů pod zákony ze dne 27. prosince 1880, z. ř. č. 1. z roku 1881, a ze dne 15. dubna 1885, z. ř. č. 51, náležejících budiž přiznán pro vyměření poplatkového ekvivalentu, nepřihlédajíc k soukromoprávní povaze těchto sdružení a ústavů, pokud jednotlivé nemovitosti nejsou spoluvlastnictvím (§ 361 ob. z. obč.) členů.

*) Viz níže str. 90.

Podily ve společné majetkové podstatě nebo v hlavním kmeni společného jmění, o kterých se mluví v tarifní položce 106, *B. e.* zákona ze dne 13. prosince 1862, sluší rozuměti toliko takové, které od jednotlivých členů za trvání společenství mohou volně převedeny býti na osoby jiné a jsou vzhledem k celku určité.

§ 3.

Žádá-li se za zákonné osvobození od poplatkového ekvivalentu, buďte předloženy pomůcky, kterých je třeba k jeho průkazu, a buď jeho uznání na finančním úřadu vydobyto.

Bylo-li osvobození od poplatkového ekvivalentu přiznáno na šesté desíletí, nezakládá to ještě žádného nároku na osvobození na sedmé desíletí, a proto také v tomto případě buď podle předcházejícího odstavce zakročeno, aby bylo osvobození uznáno.

Majetek, jehož trvalé osvobození od poplatkového ekvivalentu jest prokázáno, buď toliko potud přiznán, pokud se toho jeví býti třeba, aby požadované osvobození bylo spolehlivě zjištěno.

Části majetku, vzhledem k nimž povinnost zapravovati poplatkový ekvivalent podle poznámky 3. k tarifní položce 106, *B. e.* zákona ze dne 13. prosince 1862 dnem 1. ledna 1911 ještě nastala, buďte zatím oznámeny úřadu, který jest povolán poplatkový ekvivalent vyměřovati, a budiž zároveň prokázán čas, kdy státní pokladna nabyla práva k řádnému poplatku z nabytí majetku, a buďte svého času, když ekvivalentová povinnost nastane, řádně přiznány podle stavu toho času.

Osoby ekvivalentu podrobené, které by dne 1. ledna 1911 ještě plných deset let netrvaly, mají zatím čas, kdy byly založeny nebo vznikly, prokázati úřadu poplatkový ekvivalent vyměřujícímu, a teprve po uplynutí desátého roku svého trvání řádně přiznati své jmění podle stavu toho času.

§ 4.

Co se týče těch osob ekvivalentu podrobených, které mají své sídlo v zemích koruny Uherské nebo v Bosně a Hercegovině, jsou pro povinnost přiznati majetek a zapravovati poplatkový ekvivalent rozhodna ustanovení §§ 8, 18, 43 a 47 úmluvy ze dne 26. prosince 1896, císařským nařízením ze dne 29. prosince 1899, z. ř. č. 268, schválené, po případě § 2 nařízení finančního ministeria ze dne 29. prosince 1899, z. ř. č. 269.

II. Které osoby jsou zavázány podati přiznání.

§ 5.

Přiznati majetek poplatkovému ekvivalentu podrobený náleží :
za církevní a světská nadání, bez rozdílu jejich účelu, správcům ;
za beneficia, pokud nejsou inkorporována některé komunity,
za majetek arcibiskupství a biskupství poživatelům, a byla-li by uprázdněna, administrátorům, provisorům (správcům interkalárních důchodů) ;

za majetek inkorporovaných beneficií představenému komunitě, které jest beneficium inkorporováno ;

- za kostely správcům zádušního jmění ;
- za katedrální a kolegiální kapitoly, proboštství, ústavy, kláštery a jiné církevní korporace (konventy) správcům ;
- za jmění nekatolických náboženských obcí zákonným jejich zástupcům ;
- za zemské jmění (za zemský fond domestikální fond) a za jiná účelná jmění zemí spravovaná zemskému výboru ;
- za jmění obcí (místních obcí, obecních částí, okresních zastupitelstev, konkurenčních obcí a pod.) a za jinaká účelná jmění obcemi spravovaná obecním starostům (místním starostům, představeným a pod.), při čemž budiž šetřeno formálností, které jsou předepsány pro vydávání listin jménem obce (spolupodpis členů obecního zastupitelstva, přitištění obecní pečeti) ;
- za ústavy a spolky, akciové společnosti, za zřízená podle §§ 137 a násl. horního zákona ze dne 23. května 1854, Z. Ř. č. 146, těžírstva a horní podniky, za společnosti s obmezeným ručením a jiné výdělkové společnosti atd. představenstvu, ředitelům, jednatelům nebo jinakým zmocněncům a zákonným zástupcům.

III. O formě přiznání.

§ 6.

Nemovité jmění přiznáno buď podle přiložených vzorců *A/1* a *A/2*, movité jmění podle vzorce *B*, a požitelná práva poplatkovému ekvivalentu podrobená (jako právo myslivosti, rybářství, mlýnské, výčepní, tržní, mýtní, převozní a pod.) buďte přiznána odděleně podle vzorce *C*.

Předběžné oznámení majetkových částí, u kterých povinnost zapravovati poplatkový ekvivalent podle poznámky 3. k tarifní položce 106, *B. e.* zákona ze dne 13. prosince 1862 dnem 1. ledna 1911 ještě se nepočala (§ 3, odstavec 5), budiž vykonáno zvláštním seznamem podle vzorce *D*, v němž uvedeny buďte nejprve nemovitě věci podle pořadí, jak byly nabyty, a potom movité věci podle téhož pořadí.

Tyto vzorce i s vkladními k nim archy dají finanční úřadové zemští ihned tisknouti a vydají je stranám za náhradu výrobních nákladů, na každém tiskopise vyznačených.

Jmění obcí, beneficií, kostelů, nadání a samostatných fondů jimi spravovaných budiž přiznáno každé zvlášť pro sebe, a ne smíšeně.

Toliko jmění mešních a modlitebních nadání může býti vykázáno hromadně, tak že se uvedou jenom jednotlivá nadání.

Společnosti, spolky a ústavy, k veřejnému vydávání účtů zavázané, mají přiložiti ku přiznání také poslední účetní závěrku.

Každé přiznání nebo seznam majetku buďte datovány doložením místa a dne, kdy byly vyhotoveny, a buďte podepsány způsobem právně závazným.

§ 7.

Části majetku, u nichž žádá se za osvobození od poplatkového ekvivalentu na celé sedmé desetiletí, pokud musí býti přiznány, aby osvobození bylo spolehlivě zjištěno (§ 3, odstavce 1. a 3), buďte uvedeny v příslušném přiznání, a to na konci jeho, s uvedením důvodu osvobozovacího.

**IV. Zvláštní ustanovení o přiznání nemovitostí
(přiznávací vzorce A/1 a A/2).**

§ 8.

Jestliže nemovitosti, patřící osobě poplatkovému ekvivalentu podrobené, svým způsobem vzdělávacím a užívacím činí jeden nebo několik hospodářských komplexů, jako na příklad jednotně vzdělávané statky, nebo továrny s vedlejšími budovami, skladišti atd., budiž to v příslušných přiznáních zřetelně vyznačeno; k sobě náležející pozemky nebo budovy buďte po sobě uvedeny, a budiž sounáležitost pozemků a budov ve přiznáních podle vzorců A/1 a A/2 vzájemným poukazem vyznačena.

§ 9.

Má-li strana ekvivalentu podrobená nemovité věci, které leží v rozličných berních okresích, jest povinna pro každý berní okres předložit zvláštní přiznání o nemovitých věcech v něm ležících.

Každé toto přiznání buď o sobě uzavřeno.

Tato oddělená přiznání buďte na titulním listě posloupně číslována.

Jednotlivé závěrky buďte ve zvláštním výkaze podle vzorce příslušného přiznávacího tiskopisu v témž pořadí sestaveny a budiž pak položen úhrnný výsledek.

Tento výkaz budiž opatřen nadpisem »Sestavení« a má zároveň činiti obálku (obálkový arch) pro jednotlivá přiznání v arithmetickém pořádku spořádaná, a budiž jako přiznání sama (§ 6, závěrečný odstavec) datován a podepsán.

Nemůže-li osoba ku přiznání zavázaná (§ 5) za příčinou svého bydliště dáti ústně vysvětlení, kterých o přiznání snad je třeba, nechť k tomu konci pojmenuje v okresu někoho, kdo příslušné okolnosti zná, a nechť jej také zmocní, aby, bylo-li by toho třeba, učinil platnou úmluvu s orgány správy finanční o základech pro vyměření poplatku.

§ 10.

Pozemky stejné kultury, které náleží k témuž hospodářskému komplexu (§ 8) a leží v témž berním okresu (§ 9), buďte sice uvedeny svými čísly parcelními, avšak stačí pozemkovou daň z nich a plošnou výměru jejich udati toliko úhrnně.

§ 11.

Ve přiznáních nemovitého jmění buďte uvedeny také věci, které samy o sobě jsou movité, které však jako příslušenstvo

nemovité věci v právním smyslu pokládají se za nemovité (§ 293 ob. z. obč.), a buďte zevrubně uvedeny ve specifikaci na 4. stránce příznávacích vzorců *A/1* a *A/2*.

Co pokládati sluší za příslušenství věci nemovité, budiž posuzováno podle §§ 294 až 297 ob. z. obč.

Příslušenství jest pod podmínkou, že hlavní věc podléhá ekvivalentu, podrobena poplatkovému ekvivalentu i tenkrát, netrvalo-li věnování za příslušenství ještě po deset let.

§ 12.

Nemovitosti buďte přiznány obecnou hodnotou (§§ 305 a 306 ob. z. obč.) podle předpisu § 50 poplatkového zákona ze dne 9. února 1850, a to vůbec přihlédajíc ke kupní ceně v místě obvyklé.

Není-li za příčinou srovnání po ruce takových kupních cen, buďte budovy a jinaké příslušenstvo nemovitých věcí přiznány podle nynějších nákladů na jich zřízení neb opatření.

Nemovitosti, které, třeba i před delší dobou, z kteréhokoli důvodu soudně byly odhadnuty, buďte přiznány podle hodnoty posledním soudním odhadem stanovené, ač není-li podstatných závad proti její přiměřenosti z času, kdy byl odhad vykonán, nebo z jiných okolností. Takové závady buďte ve přiznání výslovně uvedeny.

Nemovité věci, které dohromady činí hospodářský komplex (§ 8), mohou býti přiznány úhrnnou hodnotou, a to i tenkrát, když leží v rozličných berních okresích, ovšem bez újmy závazku, uvéstí případné soudní odhady.

Ustanovení §§ 50 a 54 zákona ze dne 9. února 1850 a § 6. císařského nařízení ze dne 19. března 1853, z. ř. č. 53, o stanovení hodnoty úmluvou nebo zvláštním soudním odhadem vztahují se také ku poplatkovému ekvivalentu.

§ 13.

Dosahuje-li při ryze hospodářských a lesnických pozemcích a budovách — vyjímajíc ty pozemky, jejichž hodnota určena jest jejich způsobilostí k staveništím a které, prohlédajíc k této okolnosti, mají býti oceněny — pak při budovách obytných přiznaná hodnota alespoň

- a) 108násobné daně pozemkové beze slevy;
- b) 100násobné domovní daně třídní beze slevy čtyř posledních tarifních tříd, po případě 150násobné domovní daně třídní beze slevy vyšších tarifních tříd;
- c) 16násobné ryzí činže, která jest domovní dani činžovní podrobena, to jest 60násobné $26\frac{2}{3}$ procentní po případě 80násobné 20procentní domovní daně činžovní beze slevy, s připočtením hodnoty dočasného snad osvobození od daně,

může přiznavatel zatím upustiti od přesného průkazu, že přiznané hodnoty jsou přiměřené, avšak jest zavázán, na žádost finančního

úřadu předložiti průkazy a pomůcky, o nichž tento úřad uzná, že jich je třeba, a které podrobněji označí.

Při tom nebudiž zejména odčítána sleva z daně pozemkové a domovní, která má místo na základě zákona ze dne 25. října 1896, z. ř. č. 220.

Hodnota dočasného osvobození od domovní daně činžovní budiž čítána podle návodu obsaženého v ministerském nařízení ze dne 25. dubna 1900, z. ř. č. 80, při čemž buď za základ vzata pětiprocentní míra úroková a celoroční placení daně.

§ 14.

Společnosti, spolky a ústavy, které jsou zavázány účty veřejně vydávati, jestliže by svou nemovitou držbu s příslušenstvem přiznaly menší hodnotou, nežli jaká jest za základ položena v poslední účetní závěrce (§ 6, odstavec 5), mají rozdíly ve přiznáních vysvětliti.

Zejména železniční podniky, pokud by neprokázaly a pro vyměření poplatkového ekvivalentu nepřiznaly kapitál, vynaložený na pozemky, na zemní a umělé práce, na spodní a vrchní stavbu a na veškeré nemovité příslušenstvo, jako na nádraží, místa nakládací a skládací, k železniční vozbě potřebné budovy v místech příjezdných a odjezdných, domky strážní a dozorčí se všemi za nemovité pokládanými zařízeními pevných strojů a všech nemovitých věcí, mají řádně prokázati přiměřenost nemovitostní hodnoty, buďto rozdruženě neb úhrnnou sumou přiznané.

§ 15.

Při vyměřování poplatkového ekvivalentu neodčítávají se passiva od hodnoty nemovitého jmění poplatkovému ekvivalentu podrobeného (§ 56 poplatkového zákona ze dne 9. února 1850).

V. Zvláštní ustanovení o přiznání movitého jmění (přiznávací vzorec B).

§ 16.

Jmění movité budiž přiznáno podle stavu ze dne 1. ledna 1911, na který den má se také vztahovati udaná cena, rozdruženě ve způsobě pozůstalostního inventáře a tak, aby podle toho mohlo býti posouzeno, zdali přiměřeny jsou ceny, které přihlédajíc ku §§ 51 a 52 zákona ze dne 9. února 1850 a § 8 zákona ze dne 13. prosince 1862 mají býti uvedeny.

Při kapitálech v soukromých půjčkách, pak ve veřejných obligacích a v soukromých cenných papírech budiž specifikace na 2. a 3. stránce přiznávacího vzorce *B* přesně ve všech rubrikách vyplněna.

S aktivními pohledávkami a cennými papíry buďte přiznány také úroky, dne 1. ledna 1911 již dospělé, avšak ještě nevybrané, jakož i běžné úroky až včetně do 31. prosince 1910 číatelné.

Pokladničná hotovost ze dne 1. ledna 1911 budiž do přiznání zapsána, nehledíc k jejímu účelu a upotřebení.

U beneficií nebudte hotovost beneficiátu náležející a úroky obročních kapitálů jemu příslušející za jmění benefícia pokládány a přiznávány.

V těch však případech, kde běžné, po 1. lednu 1911 dospělé úroky podle nadání nebo statutu, podle zákona nebo podle skutečných a prokázaných poměrů nejsou určeny předem k rozmnožení majetkového kmene právnické osoby, nýbrž k úhradě běžných výdajů, nebudte tyto běžné úroky, rovněž i příslušné běžné výdaje čítány při vyměřování poplatkového ekvivalentu. To má platiti zejména vzhledem ke jmění kostelů, pokud jest jeho výtěžku třeba k úhradě běžných potřeb kostelních nebo k dotaci duchovního správce, pak vzhledem ke jmění nadací, pokud jeho výtěžek nemá býti kapitalisován. Samo sebou se však rozumí, že v těchto případech také u dluhů, které podle §§ 17 a násl. tohoto nařízení mají býti odečteny od movitého jmění za příčinou vyměření poplatkového ekvivalentu, běžné úroky nesmějí býti započteny.

§ 17.

Poplatkový ekvivalent z movitého jmění vyměřuje se z ryzi hodnoty po srážce passiv zbývajících (§ 57 poplatkového zákona ze dne 9. února 1850, z. ř. č. 50).

Ku přiznání movitého jmění budiž proto přiložen výkaz passiv, která tu jsou v čase, ku kterému se přiznání vztahuje, a budiž ku konci vypočten zbytek jmění poplatkovému ekvivalentu podrobený.

Váznou-li však u osoby poplatkovému ekvivalentu podrobené, která má své sídlo v tuzemsku, passiva zároveň na nemovitém jejím jmění ležícím v cizozemsku, budiž z movitého jmění sražena toliko ta částka passiv, která poměrně podle předpisu § 57 poplatkového zákona ze dne 9. února 1850 připadá na tuzemské nemovité a veškeré movité jmění. Proto passiva, která váznou toliko na nemovitém, v cizozemsku ležícím jmění osoby ekvivalentu podrobené, nemohou býti odečtena od jmění movitého.

Podobným způsobem osoby ekvivalentu podrobené, které v cizozemsku mají své sídlo, smějí toliko tu část passiv odečísti od movitého jmění v tuzemsku jsoucího, která připadá na jejich v tuzemsku jsoucí movité a nemovité jmění. U společností, spolků a ústavů, které jsou zavázány účty veřejně vydávati, jest v této příčině rozhodna speciální rozvaha pro Rakousko sestavená, pokud proti ní není závady.

Nejsou-li některé části movitého nebo nemovitého jmění podrobeny poplatku ekvivalentnímu, nebudť také přihlédáno k dílu dluhů na tyto části jmění připadajícímu. Toto ustanovení nemá však platnosti, pokud příslušné části jmění byly nabyty osobou poplatkovému ekvivalentu podrobenou v desíti letech před 1. lednem 1911 převodem procentnímu poplatku podrobeným.

Umořování passiv za období, na které se ekvivalent předpisuje, nemění ničeho na výměře poplatku.

§ 18.

Vzhledem ku § 105 císařského patentu ze dne 9. srpna 1854, z. ř. č. 208, smějí od aktivního jmění při výpočtu ryzího movitého jmění býti odečteny toliko dluhy, to jest ty sumy, kterých v rozhodném čase jiné osoby měly právo pohledávati, tedy sumy, o něž podstata majetková jest menší.

Výdaje, které osoba ekvivalentu podrobená jako taková jest povinna z běžných příjmů zapravovati na základě závazku jí náležejícího podle zvláštního zákona, nařízení nebo zvláštního titulu, nemohou pokládány býti za passivum, poněvadž jeví se býti toliko zmenšením hodnoty příjmu, nikoli však podstaty jmění.

Při oceňování nadačního jmění (zejména nadání mešních) nebudte sráženy závazky, které z nadání plniti sluší.

§ 19.

Za dluhy nebudte zejména pokládány následující položky, které v účetních závěrkách společnosti, spolků a ústavů obyčejně uvádějí se mezi passivy, a proto nebudte odčítány od movitého jmění ekvivalentu podrobeného:

Reservy k úhradě budoucích ztrát, schodků neb výdajů (řádné a mimořádné rezervní fondy, speciální rezervy pro jednotlivá obchodní odvětví nebo pro jednotlivé obchody, speciální rezervy pro ztráty na kursu, zřízené při stoupání kursů z rozdílu mezi cenami opatrovacími a skutečnými kursovními hodnotami cenných papírů; u pojišťoven také garanční fondy, které byly nastrádány přes předepsanou rezervu premiovou a jsou ustanoveny k úhradě schodků, které mohou vzniknouti nepředvídanými událostmi atd.);

ryzí výtěžek posledního roku;

úroky, před 1. lednem 1911 napřed přijaté za období přes tento čas sáhající, byť i tyto částky byly ustanoveny k úhradě později vznikajících závazků, jako na příklad úroky hypothečních pohledávek ústavem hypothečním napřed vybrané, které jsou určeny k zaplacení kuponů zástavních listů ve lhůtách prošlých, avšak které zatím jsou majetkem ústavu;

konečně premie pojišťovněm napřed vyplacené, pokud jich není třeba ke zřízení premiové rezervy.

§ 20.

Co se týče premiových rezerv společnostních zaopatřovacích ústavů (pensijních ústavů) a pojišťovacích společností na zásadě vzájemnosti spočívajících, má platiti toto:

- a) Ústavy a společnosti, které ve svém hospodářství podle předpisů ministerského nařízení ze dne 5. března 1896, z. ř. č. 31, premiovou rezervu, která jest úhradou budoucích závazkův ústavu nebo společnosti naproti pojištěncům (která jeví se

býti na den 1. ledna 1911 čítanou hodnotou práv, jež pojištěncům ze zaplaceného pojistného vznikla), podle zásad v § 28 dotčeného ministerského nařízení uvedených vypočtenou, zapíše do závodního účtu (mezi výdaje) a do rozvahy (mezi passiva), mohou tuto prémiovou rezervu, přiznávající movité jmění pro vyměření poplatkového ekvivalentu, jako passivum sraziti.

- b) U těch starších společnostních pensijních ústavů, které ještě nejsou upraveny podle regulativu oním ministerským nařízením vyhlášeného, budiž za příčinou vyšetření ryziho movitého jmění ekvivalentu podrobeného s úhradním kapitálem, jenž jest přiměřen již poukázaným pensím a zaopatřovacím požitkům, naloženo jako s passivem (§ 16 zákona ze dne 9. února 1850, z. ř. č. 50).

Vykáže-li se však předloženým dobrým zdáním pojišťovacího technika, autorisovaného podle ministerského nařízení ze dne 3. února 1895, z. ř. č. 23, obnos premiových rezerv podle zásad pojišťovací techniky, může postupováno býti vzhledem k těmto rezervám podle lit. a).

- c) Těm menším vzájemným spolkům, které nejsouce organisovány podle zásad pod a) vytčených, toliko na to se omezují, aby svým členům, kteří konají statutární vklady, poskytovaly lékařskou pomoc a ošetřování v nemocích (nemocenské), podpory za dočasné nebo doživotní nezpůsobilosti k výdělku nebo příspěvky k nákladům na pohřeb, a zakládacího fondu nemají, pak malým rolnickým spolkům na pojišťování dobytka, proti ohni a krupobití, může od finančního úřadu, jenž jest povolán vyměřovati poplatkový ekvivalent, povoleno býti, aby pokladničná hotovost ze dne 1. ledna 1911 byla pokládána za premiový fond rezervní a aby proto bylo upuštěno od vyměření poplatkového ekvivalentu z tohoto movitého jmění.

§ 21.

Passiva, ku kterým sluší přihlídati při vyměřování poplatkového ekvivalentu z movitého jmění, buďte prokázána finančnímu úřadu týmž způsobem a týmž prostředky, jako dluhy pozůstalostní.

Finanční úřad, uváživ pečlivě okolnosti, může povolití úlevy důkazu.

(DOK.)

O původu a počátcích mnišstva.

Napsal prof. Dr. JOS. SAMSOUR.

Od několika desetiletí věnuje se v kruzích vědeckých, jež nestojí na půdě katolicismu, křesťanskému mnišstvu, zvláště v jeho počátcích, pozornost, která nezdá se býti nikterak úměrnou s prak-

tickým podceňováním této instituce. Věc tato vysvětlí se nám však snadně, máme-li na zřeteli postup rozvoje vědeckého v novějších dobách. Vedle věd přírodních jsou to především obory historické, jež učinily ve své methodě a ve svých výsledcích netušený pokrok. I okruh věcí, které historickému pozorování podléhají, značně se rozšířil. Kulturní dějiny zabírají do svého badání celé lidstvo všech dob a zemí, aby objasnily se všech stran rozvoj materiálního a duchovního bytí lidského. Nejvyšší projev duchovní činnosti lidské, *náboženství*, nemohlo ovšem při tom zůstati nepovšimnuto, a tak staly se samo sebou nejprzednější částí dějin kulturních *dějiny náboženství*, t. j. výklad procesu vzniku a dále stavu náboženského myšlení a života u všech národův. Pilně byl se všech stran material získáván, srovnáván, chronologicky pořádán, a činěny pokusy geneticky jej vysvětliti a objasniti. Tím se ukázalo, že mnohý zjev, jenž byl považován za zvláštnost toho neb onoho náboženství, se jevil součástí ještě mnohých jiných systemů náboženských, a namítala se sama sebou otázka, zda různé identické nebo analogické zjevy nejsou mezi sebou ve spojení, a jak si třeba představit tuto souvislost. Askese, praktické cvičení ducha a těla ve službě Boží, nemůže žádnému náboženství chyběti, a často vidíme, jak si tvoří také vlastní stav k zvláštnímu pěstování ctnosti. Křesťanské mnišstvo jest ovocem této náboženské vlohy člověka, jak se v církvi Kristově rozvinula; přirozeně vzniká tu *otázka: Je tento zjev originelní, zplozený křesťanstvím z plnosti ideí a idealů v něm spočívajících, či byl k němu, jak se snažili dokázati v novější době různí učenci protestantští, jako Weingarten¹⁾, Keim²⁾, Hilgerfeld³⁾, podnět a vzor dán ze zevnějšku?* Vyvolali vznik jeho a podporovali činitelé předkřesťanští a mimokřesťanští?

Abychom na tuto rovněž tak důležitou jako těžkou otázku mohli dáti náležitou odpověď, je především nutno podrobiti pečlivé zkoušce fakta, jež studium této otázky až dosud mohlo předložit. Pokusíme se především poznati, co dlužno souditi o aske-

¹⁾ Der Ursprung des Mönchtums im nachkonstantinischen Zeitalter (Zeitschrift für Kirchengeschichte von Brieger I. Bd. str. 1 násled. Gotha 1877).

²⁾ Aus dem Urchristentum, Zürich 1878, str. 212 n.

³⁾ Zeitschrift für wissenschaftliche Theologie 1878, str. 148.

tech pohanských a jejich vlivu na askesi křesťanskou, pak budeme studovati vztahy, které existovaly mezi askesí židovskou a křesťanskou, abychom konečně dokázali evangelický původ askese křesťanské a stručně vyložili počátky života mnišského.

I. Asketové pohanští.

Křesťanství nemůže se pouze samo honositi výsadou mnišstva. Mnichové existují též u mohamedánů, u Indův a v krajinách, které přijaly náboženské kulty hindustanské. O mniších *islamských* netřeba se nám mnoho šířiti. Ač všechny mohamedánské řády chtějí od proroka odvozovati původ svůj, je jisto, že vznikly teprve po smrti prorokově, a že jejich život je přizpůsobením *náboženského života křesťanského* k naukám a praktikám koranu a mravům arabským. *Brahmínové, mnichové buddhističtí a fakirové* jsou velmi četní v Indii a na nejzazším východě, kde mají četné kláštery. Poněvadž však pravidla, kterých se přidržují, postupem středověku dosáhla značného vývoje, nemožno souditi z analogií, které skýtají s rozličnými formami společného života křesťanského, že by na tento byly měly vliv. Opak je spíše pravdě podobný.

Nicméně přece víme, že existoval v dobách, kdy žil Kristus, ano i několik století před tím, v některých krajinách pohanských život asketický, s přívrženci více nebo méně četnými. Zjev ten nás nemůže nikterak překvapovati. *Život náboženský* není jen výsadou náboženství zjeveného. Život takový nemůže příslušet jistou měrou i náboženství přirozenému. Člověk je schopen povznést se k vyššímu životu, kde jeho duše udržuje nejvroucnější styky s tvůrcem a připoutána je k němu páskami nejtěsnějšími. To však není citein všeobecným. Nalezáme jej spíše jen u některých vyvolencův, u kterých tíže hříchu dědičného a jeho následků nemohla jej úplně udusit. Bludy a hrubé bohoslužebné úkony náboženství lichých nebo docela modloslužebných vtiskují mu zvláštní ráz, který jej kazí, ač-li ho někdy úplně nezničí.

Než přistupme již k pozorování asketů pohanských, o nichž nám dějiny zachovaly vzpomínku, bychom viděli, zdali měli vliv na vznik nebo rozvoj askese křesťanské.

Asketové indiští jsou bez odporu nejzajímavější a nej-

starší. Brahmanismus a buddhismus skýtají životu asketickému široké pole, širší snad než křesťanství. Zvláště buddhismus jeví se téměř podstatně klášterním. A jeho mnichové záhy pocítovali potřebu apoštolátu. Jejich přispěním rozšířil se buddhismus po pevnině asijské a na sousedních ostrovech.

Asketa indický snaží se dosáhnouti dokonalosti. Avšak idea, kterou si o ní tvoří, nemá nic společného s ideou mnicha křesťanského. Zachovává-li zdrželivost, nezavazuje se k ní slibem. Jeho chudoba je skutečná; žije pouze z almužny jako žebráci. Někteří z nich oddávají se úkonům zvláštním a konají pokání mimořádné. Než celá tato *askese* je čistě *zevnější*; zničení vyšších mohutností duševních je v ní součástí podstatnou. Marně bychom hledali i nejmenší stopu lásky u lidí, kteří jsou obětí pošetilé pýchy a nesmyslného egoismu.

Namítá se však otázka: Jaký je původ této askese? Měla též ráz v prvních stoletích éry křesťanské a ve stoletích předchozích? Na otázku tuto lze dáti těžko určitou odpověď, poněvadž nedostává se nám svědectví úplně věrohodných. Svědectví, jež se nás dochovalo, obsahují zmatenou směsici zpráv legendárních, z nichž je těžko vybrati pravdu. Co by řekli jistí kritikové, kdyby křesťanství a jeho instituce neměly pevnějšího základu?

Vrstevníkům Kristovým nebyla nicméně neznámou existence askétův indických. Alexander Veliký setkal se s některými na své výpravě. Jeho historikové zachovali nám vzpomínku těchto lidí mimořádných, jejich filosofie a jejich obyčejův. Zeměpisec Strabo shrnul zprávy Megasthenovy, Aristobulovy a Onesikritovy⁴⁾.

Megasthenes mluví o brahmínech a garmanech, kteří tvořili velmi váženou sektu filosoficko-asketickou. Brahmínové, jež zvláštní modlitby připravovali na jejich budoucí poslání hned od lůna mateřského, dostávali vážného vychování. Dospěvše zralého věku, bydlili v posvátných lesích, poslouchali učené rozhovory, zachovávali zdrželivost, nejedli masa ani pokrmu, který přišel ve styk s masem, a odpočívali na bidných slamnících. Smrt byla pravidelným předmětem jejich rozjímání a základem jejich vnitřní askese. Filosofie, které se přidržovali, některými body upomínala na filo-

⁴⁾ Strabonis Geographia I. XV, c. 49 n.

sofii řeckou, spojovali s ní však směšné bajky. Přes chudobný život podržovali tito asketové vlastnictví svého majetku. Po 37 letech askese bylo jim dovoleno odejít a žít, jak se jim líbilo, a vzít si tolik žen, po kolika jen toužili, což jim nikterak nebránilo, aby vždy náleželi k sektě brahmínův.

Garmani čili *Hyloboi* bydlili také v lesích, kde bloudili oděni korami stromův. Zachovávali čistotu a nepili nikdy vína; útlé listy a divoké plody byly jediným jejich pokrmem. Podrobovali se přísným úkonům, aby tělo své seslabili. Králové a lid měli je u veliké vážnosti a dotazovali se jich v důležitých záležitostech. Připouštěli ženy do své společnosti. Bylo mezi nimi několik kategorií: lékaři, hadači, zaklínači atd. Někteří z nich chodili žebrajíce od města k městu, od vesnice k vesnici.

Aristobulus podává zajímavé podrobnosti o dvou brahmanech, s kterými se setkal blíže Taxily. Pod jejich řízením žili žáci. Obyvatelé zahrnovali je poctami. Živil se koláči medovými a sezamem, jež jim kupci dovolovali brát ze svých krámův. Alexander, touže je vidět z blízka, pozval je ke stolu. Jeden z nich rozhodl se i s ním jít. Zřeknuv se však života přísného, pojal ženu a měl dítky; použil k tomu výsad sekty.

Gymnosofisté, s kterými nás seznamuje Onesikritos, neukazovali k dobyvateli tolik ohledův. Obávaje se, aby své důstojnosti neuškodil jejich návštěvou, vyslal k nim Onesikrita. Tento jich našel patnácte v jakési poušti. Nenosili žádného oděvu. Každý z nich měl zvláštní postavení, které po celý den zachovával: někteří byli vystaveni žhavým paprskům nesnesitelného slunce. V noci přicházeli do města, když byli svůj den prožili mimo město. Ženy byly taktéž připuštěny k tomuto způsobu života.

Jeden z těchto asketů, jménem Colonus, následoval Alexandra až do Persie, kde si učinil smrt, vrhnuv se do plamenů podle zvyku své země.

Měl tento asketismus indický vliv na církve křesťanskou prvních tří století? Možná v něm spatřovati pramen veškerého mnišstva a speciálně mnišstva křesťanského? Žádného nemáme posud dokladu, jenž by dovoloval takovéto tvrzení. Ani na civilisaci řeckou neměl asketismus tento většího vlivu. Literatura této epochy nezachovala žádné stopy, která by mohla být podkladem

i jen prostého dohadu.⁵⁾ A přece je bohatost její známa. Brahminové a gymnosofisté nebyli však přece neznámými, zvláště od té doby, kdy o nich mluvil Strabon. Tertullian je jistě znal. Analogie, které snad skýtají s některými dosti originalními typy života mnišského ve 4. století, mají podobnost pouze nahodilou, jež se velmi snadno vysvětluje. Kdo by tudíž mohl tvrditi, že nečetní nazí mnichové egyptští a boskoi v Mesopotamii, lidé prostí až k hrubosti, chtěli následovati příkladu těchto filosofův asketů východních, jejichž existence zajisté neznali? Asketa indický vyniká velmi význačným směrem filosofickým; nic podobného nevyskytá se u asketů křesťanských, kteří, aspoň s počátku, neměli žádného nároku intelektuelního tohoto rázu.

Ti, kdož chtěli stanovit vztahy mezi Simeonem Stylitou a askety, kteří prý používali sloupů chrámu hierapolského, nebyli šťastnějšími. Simeon neměl ani tušení o těchto pověstných sloupech. Kdyby nedostačily authentické texty, aby stoupence vlivů pohanských usvědčily z omylu, dostačilo by se jich jen tázati, jak lidé prostí a nevědomí, jako Simeon a většina mnichů století čtvrtého, byli by šli hledat příkladů tak starých a vzdálených.⁶⁾

Než snad bude Egypt příznivějším tomuto srovnání. Údolí Nilu bylo od konce století třetího a zvláště ve století čtvrtém klassickou zemí asketův a mnichův. Jak to lze vysvětlit? Učenec francouzský *Amélineau*, jenž po několik let zabýval se studiem mnišstva egyptského, nevidí v tom žádné obtíže. Ode dávna byli v Egyptě mnichové pohanští a byli velmi četní. Přešli prý do křesťanství. Ti, které nalézáme usazený poblíže vesnic, od prvních dob mnišstva nemohli býti ještě obrácení, ačkoli již byli zařazeni mezi mučedníky víry.⁷⁾ Proč nemohli býti křesťany? *Amélineau* nepovažoval za dobré to říci. Spokojuje se je uvésti jako pokračovatele asketů starších. »Je nepochybno,« praví, »že starý Egypt znal poustevníky a mnichy; reclusus, jenž žil poblíže veli-

⁵⁾ Christliches Mönchtum u. Buddhismus (Katholik 1885, 2. Hälfte, str. 637 n.). — Levi, Le Bouddhisme et les Grecs-Revue de l'hist. de religions 1891, p. 36—49.

⁶⁾ Delehaye, Les stylites. Compte rendu du 3. congrès scientifique international des catholiques (5. section). Sciences historiques, p. 143.

⁷⁾ *Amélineau*, Histoire des monastères de la Basse Egypt. Introduction II. Paris 1894.

kého Serapea memfidského v dolním Egyptě, žil aspoň pět století před slavným Janem z Lykopole.«

Jediná věc je nepochybná: existence reclusa memfidského. Brunet de Persles odhalil jej světu, objeviv vzácný papyrus, náležející tomuto chrámu, z něhož můžeme nabýti dosti jasného obrazu o životě Serapidových hierodulův. Byli tam lidé zasvěcení službě božstva, kteří byli zavázáni k reclusi. Okno je uvádělo ve styk se světem zevnějším. Oděv jejich byl černý. Úkoly bohoslužby a modlitby vyplňovaly jejich dny. Správa chrámů starala se o jejich potřeby. Údové jejich rodin nebo služebníci jejich bděli nad jejich statky, jejichž vlastnictví podržovali. Rekluse těchto *κατοχοι* byla jen dočasnou. Mohli ji opustiti, kdykoli chtěli. Počet reclusi byl velmi malý; nejslavnější chrám Serapidův v Memfidě měl jich sotva 7.

Jak dlouho trvala tato instituce a byla-li pouze místní nebo společnou několika svatyním, nemožno říci, poněvadž korrespondence Ptolomeova, jenž podal zprávy svrchu uvedené, ani slovem se o tom nezmiňuje. Nicméně domníval se asi před 30 lety *Weingarten*, že našel v egyptském kultu Serapidově pramen, z něhož lze odvoditi veškeré mnišstvo egyptské.⁸⁾ Pokus jeho docházel s počátku víry přes útoky, kterých ani od protestantských učenců nezůstal ušetřen. Ale štěstí nepřálo mu dlouho. Dnes sotva kdo více činí ze svatého Pachómia pokračovatele Ptolomea memfidského a z jeho pravidel výpůjčku ze zákonodárství serapistického. Prameny dějin mnišstva, které mohl *Weingarten* na okamžik považovati za zprávy vybájené, vycházejí bez poruchy a rehabilitovány zkoumáním kritiků nepovolanejších; a reclusové Serapea ztrácejí mnoho na své důležitosti. Nejsou to kající, kteří žijí u serapeí v přísné klausuře, nýbrž jsou to jen mužové zasvěcení na čas službě boží, aby spánkem v chrámě Serapidově dosáhli buď uzdravení nebo věštby. Dosáhli-li svého účelu, mohli reclusi kdykoliv opustiti. Byli tam i lidé, kteří přejímali *κατοχή* též za jiné a často v chrámě mnoho let pobývali; avšak z úmyslu káti se nebo z jiné pohnutky, kterou vidíme u pozdějšího mnišstva iako směrodatnou, nenalezáme ničeho. Jsme tu, jak ukázal

⁸⁾ *Weingarten*, Der Ursprung des Mönchtums im nachkonstantinischen Zeitalter, 1877.

zvláště *Preuschen*⁹⁾, dosti vzdáleni od pověstného řádu serapistického.

Než co třeba dále souditi o asketech *světa řeckého a římského*? Bylo by zbytečno zdržovati se při *Vestálkách*. Tyto panny, volené s největší péčí z aristokracie římské, zasvěcené k udržování posvátného ohně a k přechovávání veřejných akt, nemají jiného rázu asketického než dočasné panenství, postavené pod ochranu přísných zákonův, opatřené výsadami a poctami, zahrnuté bohatstvím. Úloha, kterou jejich kollegium hrálo v Římě, je zřetelnou poctou, vzdávanou velikosti této ctnosti. Než nikterak není možno pozdraviti v nich předchůdkyně našich panen křesťanských.¹⁰⁾

(POKR.)

— S M Ě S . —

Visitatio Ss. liminum a dioecesní relace biskupské. — Dekrétem posv. Sboru konsistorního „*A remotissima Ecclesiae*“ ze dne 31. prosince 1909 „*de relationibus dioecesanis et visitatione ss. liminum*“, jenž týká se všech Ordinariů, kteří nejsou poddáni posv. Sboru Propagandy, zavedena od 1. ledna 1911 nová období návštěvy prahův apoštolských a nový řád podávání zpráv o stavu dioceesí, což do té doby upraveno bylo konstitucí papeže Sixta V. „*Romanus Pontifex*“ z 20. prosince 1585 a encyklikou posv. Sboru koncilu ze 16. listopadu 1673, týkající se biskupů, jakož i konstitucí papeže Benedikta XIV. „*Quod sancta*“ z 23. listopadu 1740, která se týkala opatů nullius dioecesis. Nový dekret vydán po úradě a návrhu kodifikační komise a má býti součástí nové kodifikace zákonů církevních, jsa jen dříve publikován než ostatní kodex. Obsahuje sedm kánonů, z nichž prvním abrogována výše uvedená ustanovení stará a zavedena — místo dřívějších různých (dle vzdálenosti dioceesí od Říma) období — pro všechny diocese období pětiletá, která pak v kánonu druhém postupně biskupům jednotlivých zemí vyměřena tak, že udáno, kdy pro které z nich zmíněné pětiletí počíná (pro biskupy rakousko-uherské dnem 1. ledna 1913). Z ostatních kánonů jedná kánon třetí o podávání zpráv dle „řádu“, jenž ke konstituci připojen („*Ordo servandus in relatione de statu ecclesiarum*“). Týž vydán jsa téhož dne 31. prosince 1909, obsahuje ustanovení, o čem musí býti Apošt. Stolicí podána zpráva: V úvodu mají býti obsažena data, týkající se Ordinaria, a má býti povšechně nastíněn stav diocece. Pak v 16 kapitolách má býti referováno 1. de statu materiali dioecesis, 2. de fide et de cultu divino, 3. de

⁹⁾ Preuschen, Mönchtum u. Serapiskult 2. Aufl. Giessen 1903.

¹⁰⁾ Lazaire, Etude sur les Vestales. Paris 1890.

iis, quae ad Ordinarium pertinent, 4. de Curia dioecesis, 5. de clero generatim, 6. de capitulis, 7. de parochiis earumque rectoribus, 8. de seminario dioecesano resp. de semin. interdioecesano seu regionali, 9. de institutis religiosis virorum, 10. de institutis religiosis mulierum, 11. de populo generatim, 12. de inventutis institutione et educatione, 13. de piis sodalitatibus aliisque religiosis consociationibus, 14. de piis legatis et eleemosynarum collectionibus, 15. de operibus piis et socialibus a 16. de editione et lectione librorum et diariorum.

Dekrét posv. Kongregace konsistorní „A remotissima Ecclesiae“ zní pak následovně:

„A remotissima Ecclesiae aetate repetenda lex et consuetudo est, qua singuli Episcopi, statis temporibus, Urbem petant, ut sanctorum apostolorum Petri et Pauli limina venerentur, suaeque statum dioecesis exponant Apostolicae Sedi: cuius rei illustria monumenta veteres Ecclesiae annales suppeditant.

Eiusmodi autem facti ratio in ipsa Ecclesiae natura et constitutione nititur, atque a sacro Petri primatu necessario fluit, cui christiani gregis universi commissa custodia est, per divina illa praecipientis Domini verba: pasce agnos, pasce oves. In utroque autem munere, quum visitationis sacrorum Liminum, tum relationis de statu dioecesis, debitae Petro eiusque successoribus submissionis et reverentiae continetur officium.

Verum, quamvis unum et alterum huius legis caput tot antea saeculis viguerit, serius tamen hac de re certior invecita est disciplina. Est enim Sixto V. tribuendum, quod is, Constitutione edita die 20. mensis Decembris 1585, cui initium Romanus Pontifex, congrua ratione determinaverit, quibus temporibus et qua lege visitanda sacra Limina essent et reddenda ratio Summo Pontifici de pastoralis officii implemento a Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis et Episcopis: quibus etiam prospexerunt encyclicae litterae sacrae Congregationis Concilii, datae die 16. mensis Novembris 1673. Abbatibus autem nullius dioecesis cautum est per Constitutionem Benedicti XIV, datam die 23. mensis Novembris 1740, quae incipit Quod sancta.

Haec obtinuit ad nostros usque dies disciplina. Verum, effectis hodie multo facilioribus ac tutioribus dioeceses inter et Sanctam Sedem commerciis, iam praesentis aevi conditionibus haud respondere visa sunt ea, quae in memoratis Constitutionibus decreta fuerunt circa visitationes ad sacra Limina ac dioecesium relationes ad Apostolicam Sedem.

Re mature agitata in coetu Emmerorum Virorum Pontificio Iuri in unum corpus redigendo praepositorum, conclusa ab iisdem, SSmi D. N. Pii Papae X. iussu, ad hanc S. Congregationem Consistorialem delata sunt, eidemque commissum iudicium, utrum et quomodo eius coetus consilia publici iuris fieri atque in usum deduci possent, etiam ante promulgandum ipsum Codicem.

Nunc vero, omnibus diligenter perpensis, iisque inhaerens

quae a memorato coetu PP. Cardinalium deliberata sunt, S. Congregatio Consistorialis, de mandato SSmmi Domini nostri, Eoque adprobante, decernit quae sequuntur:

Can. I. Abrogata lege temporum, quibus hactenus visitanda fuerunt sacra Limina et relatio Sanctae Sedi exhibenda de statu dioecesis, omnes locorum Ordinarii, quibus dioecesani regiminis onus incumbit, obligatione tenentur referendi Singulis quinquenniis ad Summum Pontificem de statu sibi commissae dioecesis ad normam canonum infra positorum et novi Ordinis praesenti decreto adiecti.

Can. II. § 1. Quinquennia sunt fixa et communia, incipientque a die 1. mensis Ianuarii anno 1911.

§ 2. In primo quinquennii anno relationem exhibebunt Ordinarii Italiae, et insularum Corsicae, Sardiniae, Siciliae, Melitae, aliarumque minorum adiacentium.

§ 3. In altero, Ordinarii Hispaniae, Lusitaniae, Galliae, Belgii, Hollandiae, Angliae, Scotiae et Hiberniae, cum insulis adiacentibus.

§ 4. In tertio, Ordinarii imperii Austro-Ungarici, Germanici, et reliquae Europae cum insulis adiacentibus.

§ 5. In quarto, Ordinarii totius Americae et insularum adiacentium.

§ 6. In quinto, Ordinarii Africae, Asiae, Australiae et insularum his orbis partibus adiacentibus.

§ 7. Et ita per vices continuas singulis, quae sequuntur, quinquenniis.

Can. III. § 1. In prima cuiusque Ordinarii relatione ad singula quaesita, quae in adiecto Ordine continentur, distincte responderi debet.

§ 2. In relationibus quae sequuntur sufficit, ut Ordinarii ad quaesita in singulis articulis contenta dicant, utrum novi aliquid habeatur, necne.

Adiicient vero, quomodo et quo fructu ad effectum perduxerint monita et mandata, quae S. Congregatio in sua responsione ad relationem significaverit.

§ 3. Relatio latina lingua est conficienda.

§ 4. Subsignanda autem erit, praeter quam ab Ordinario, ab uno vel altero ex convisitatoribus, qui de statu dioecesis magis conscii sunt et de ea testificari possunt.

Ipsi vero circa ea quae ex relatione noverint, si publici iuris non sunt, gravi secreti lege adstringuntur.

Can. IV. § 1. Omnibus et singulis pariter praecipitur ut, quo anno debent relationem exhibere, beatorum apostolorum Petri et Pauli sepulcra veneraturi ad Urbem accedant, et Romano Pontifici se sistant.

§ 2. Sed Ordinariis, qui extra Europam sunt, permittitur ut alternis quinquenniis, idest singulis decenniis, Urbem petant.

§ 3. Huic obligationi Ordinarius, vel ipse per se, vel per Co-

adiutorem aut Auxiliarum Episcopum, si quem habeat, satisfaciet; vel, iustis de causis a S. Sede probandis, per idoneum sacerdotem, qui in eadem dioecesi stabilem commorationem teneat.

Can. V. Si annus exhibendae relationi adsignatus, ex toto vel ex parte, inciderit in primum biennium ab inito dioecesis regimine, fas erit Ordinario ab exhibenda relatione, et a visitatione sacrorum Liminum peragenda, pro ea vice, abstinere.

Can. VI. § 1. Proximo anno 1910 Ordinarii, qui relationis et visitationis obligatione tenentur, ex benigna SSmmi D. N. venia eximuntur.

§ 2. Annis autem 1911 et 1912 a relatione et visitatione abstinere licebit Ordinariis, de quibus in §§ 2 et 3 can. II, qui anno 1909 iuxta veterem temporum periodum legi satisfecerunt.

Qui vero de statu suae dioecesis referent, hi ad normam novi Ordinis a S. Sede statuti huic muneri satisfaciant.

Can. VII. Denique cum sacrorum Liminum visitatio et relatio dioecesana ad Apostolicam Sedem non sint confundendae cum lege de visitatione pastoralis dioecesis, idcirco vigere pergunt praescripta a Concilio Tridentino, sess. XXIV. cap. III de reform. his verbis expressa: Propriam dioecesim (Episcopi) per se ipsos, aut, si legitime impediti fuerint, per suum generalem Vicarium aut Visitatorem, si quotannis totam propter eius latitudinem visitare non poterunt, saltem maiorem eius partem, ita tamen ut tota biennio per se vel Visitatores suos compleatur, visitare non praetermittant.

SSmmus autem D. N. Pius Papa X. his canonibus et adiecti Ordinis normis mature perpensis, iussit haec omnia promulgari et evulgari, mandavitque ut ab omnibus ad quos spectat integre serventur, contrariis quibuslibet minime obstantibus.

Datum Romae, die 31. mensis Decembris anno 1909. —
C. Card. De Lai, S. C. Consistorialis Secretarius. —
S. Tecchi, Adsector. Dr. Tumpach.

Nová dubia týkající se dekrétu „Ne temere“ o zasnubu a manželství byla resolvována v plenární schůzi posvátné Kongregace de Sacramentis dne 12. března 1910, načež se resolucím těm dostalo dne 13. března 1910 schválení sv. Otce. Zní pak dubia ona a rozhodnutí o nich následovně:

In plenariis commitiis a S. Congregatione de disciplina Sacramentorum habitis, die 12. Martii 1910, sequentia proposita fuerunt dirimenda dubia, nimirum:

I. Quid intelligendum sit nomine „regionis“, seu in qua distantia debeant versari contrahentes a loco, in quo est sacerdos competens ad assistendum matrimonio, ut hoc possit valide et licite iniri coram solis testibus ad normam art. VIII. decr. „Ne temere“.

II. Accidit non raro ut ob sacerdotum inopiam plures paroe-

ciae ab uno tantum parrocho regantur, qui easdem omnes singulis mensibus invisere nequit. Sunt pariter quaedam amplae paroeciae, vicos etiam cum sacello publico valde dissitos continentes, qui infra mensem, tum ob viarum asperitatem, tum ob fluminum impetum lustrari a parrocho nequeunt omnino, nec parochus a fidelibus adiri potest. Quaeritur: *a*) Possintne fideles paroeciarum in primo casu, elapso mense quin parochus advenerit, valide ac licite matrimonium contrahere coram duobus testibus tantum, iuxta art. VIII.; *b*) Quilibet vicus in secundo casu possitne tamquam „regio“ haberi, ita ut ibi degentes facultate praefati art. VIII. uti valeant.

III. Utrum valide matrimonium coram solis testibus ineat, qui in „regionem“, de qua art. VIII. in fraudem legis se conferat.

IV. An possint adhiberi ut testes mali christiani atque adeo pagani in ordine ab observandas praescriptiones art. II., III., VII. et VIII.

V. Quoad menstruam commorationem et vagos quaeritur: *a*) Utrum commoratio menstrua, de qua in art. V. § 2., sit accipienda sensu relativo, i. e., quoad eos qui alibi habent domicilium aut quasi-domicilium, an sensu absoluto, seu quoad illos, qui nullibi praedictum domicilium aut quasi-domicilium habeant; *b*) Utrum parochus vel Ordinarius proprius, de quo eodem art. V. § 3., sit parochus vel Ordinarius commorationis menstruae sensu absoluto acceptae; *c*) Utrum nomine vagorum, de quibus art. V. § 4., ii omnes veniant, qui destituuntur domicilio et quasi-domicilio, an ii tantum, qui, domicilio et quasi-domicilio destituti, praeterea nullibi habent parochum vel Ordinarium commoratione saltem menstrua acquisitum.

VI. Accidit ut parochorum coadiutores ab Episcopis nominentur, et quidem ex iure particulari facultate assistendi coniugiis non sint instructi; tamen usuvenit ut, ab incepto officii exercitio, parochis non contradicentibus, sed irrequisita eorum licentia, matrimonii adsistant, in libris etiam matrimoniorum adhibentes solam sui ipsorum subscriptionem; imo praesertim in maioribus paroeciis semper vel fere semper matrimoniis adsistant. Quaeritur in casu: *a*) An matrimonia coram coadiutoribus hucusque inita, tacentibus parochis, sint valida; *b*) Quatenus affirmative, an licite coadiutores se gerant in assistentia connubiis praestanda ab incepto officii exercitio, absque expressa parochorum delegatione; *c*) Utrum tolerari possit mos, ut coadiutores omnibus vel fere omnibus matrimoniis in paroeciae adsistant, an potius parochi urgeri debeant ad hanc adsistentiam ut plurimum et ordinarie per seipsos explendam, nisi legitima et gravi causa, onerata ipsorum conscientia, impediti fuerint, quo in casu deputationem coadiutoribus conferant et ita solitis verbis connubia in libris matrimoniorum describantur.

VII. Utrum per art. I. decreti maneat abrogatum ius speciale ante illud decretum in Hispania vicens, et ad Americam Latinam

extensum, vi cuius ad valorem sponsalium requirebatur scriptura publica a notario subscripta.

VIII. Utrum Ecclesiae regulares exemptae ad tenorem decreti existimari possint et valeant tamquam territorium parochi seu Ordinarii, in quorum territoriali districtu sunt sitae, ad effectum adsistentiae matrimonii.

IX. An et quomodo annuendum sit petitionibus quorundam Ordinariorum, nimirum: 1.º Episcopi Rosensis postulantis dispensationem ab obligatione imposita per art. IX. § 2, adnotandi in libro baptizatorum coniuges tali die in sua paroecia matrimonium contraxisse; 2.º Vicarii Apostolici Kiam-Si Orientalis postulantis dispensationem non solum ab obligatione adnotandi matrimonium contractum in libro baptizatorum, sed etiam in libro matrimoniorum; 3.º quorundam Ordinariorum Sinensium qui quaerunt; Utrum responsum S. C. C. diei 27. Iulii 1908, ad VII., restringatur ad solos duos casus tunc in quaesito proposito; et, quatenus affirmative, postulant ut responsum extendatur ad alios casus verae necessitatis; 4.º Episcopi Mangalorensis, qui postulat ut sibi facultas detur permittendi, ut matrimonium celebratum in libro matrimoniorum describi possit a Sacerdote, qui ex delegatione parochi matrimonio adstitit, quando parochus sit absens.

Et Eñi Patres ad huiusmodi dubia ita respondendum censuerunt:

R. Ad 1.um Matrimonium potest valide et licite contrahi coram solis testibus sine praesentia Sacerdotis competentis ad assistendum semper ac, elapso iam mense, Sacerdos competens absque gravi incommodo haberi vel adiri nequeat.

Ad 2.um Provisum in primo.

Ad 3.um Affirmative.

Ad 4.um Quoad qualitates testium a decreto „Ne temere“ nihil esse immutatum.

Quoad 5.um Ad *a* et *b*. Provisum per responsum ad quintum, datum a S. C. Concilii die 28. Martii 1908.

Ad *c*: Nomine vagorum, de quibus art. V. § 4, veniunt omnes et soli, qui nullibi habent parochum vel Ordinarium proprium ratione domicilii vel menstruae commorationis.

Quoad 6.um Ad *a*: acquiescant, facto verbo cum SSmo; ad *b*: serventur de iure servanda; ad *c*: quoad assistentiam matrimonii a parochis personaliter praestandam Archiepiscopus pro suo iure urgeat, si quae sunt de ea re leges Concilii Provincialis. Quoad descriptionem matrimonii celebrati servetur art. IX. decreti „Ne temere“ et praescriptum Ritualis Romani.

Ad 7.um Affirmative.

Ad 8.um Affirmative.

Quoad 9.um Ad 1.um Non expedire et ad mentem. Mens, est ut Ordinarius alique ipsius cooperatores quantum in Domino possunt, satagant illam perniciosam superstitionem ab animis fidelium avertere, qua ab usurpandis Sanctorum nominibus in baptismo

receptis deterrentur. Doceant ipsos frequenter, idcirco nomina eis imponi Sanctorum, ut eorum exemplis ad pie vivendum excitentur et patrociniiis protegantur. Parochis vero aliisque animarum curae praepositis sacerdotibus commendent, ut quamdiu illa pernicio superstitio eradicari non possit omni, qua valeant, diligentia libros parochiales conscribant, etiam adhibita opera aliorum, quorum industria ea in re iuvare posse credant. Quodsi in casu particulari verum nomen coniugati scire non poterunt, stante morali impossibilitate legem observandi, ea non obligantur.

Ad 2.um Non expedire quoad utrumque et ad mentem. Mens est: Ordinarios curare debere, ut a Missionariis regesta celebratorum matrimoniorum diligenter conficiantur et conserventur, eisque pro suo prudenti arbitrio praescribere cautiones ad vitanda incommoda exposita, adhibitis etiam, si opus fuerit, signis conventionalibus.

Ad 3.um Quoad 1.um Negative: quoad 2.um Provisum in primo.

Ad 4.um Pro gratia prudenti arbitrio et conscientiae Episcopi.

Die autem 13. eiusdem mensis et anni SS^{us} Dominus Noster, audita relatione infrascripti Secretarii, supra relatas resolutiones ratas habere et approbare dignatus est — D. Card. Ferrata, praefectus. — Ph. Giustini., Secretarius.“

Kromě toho obírala se táž posv. Kongregace novou pochybností, dekrétu „Ne temere“ se týkající, v plenární schůzi dne 27. května 1910, načež, když rozhodnutí její bylo sv. Otcem dne 29. května 1910 schváleno, bylo totéž dne 2. června 1910 prohlášeno. Zní takto:

„Vi legum inter Apostolicam Sedem et Regem fidelissimum Lusitaniae concordatarum, circa exercitium iuris regii patronatus in nonnullis dioecesibus Indiarum Orientalium, sancitum fuit, ut quoad plures fideles iurisdictio quorundam Ordinariorum ea in regione sit personalis, non solum quia praefatis Ordinariis data est iurisdictio exclusiva et exempta in certa loca extra territorium continuum propriae dioecesis et intra territorium alterius dioecesis sita, sed etiam quia ob factam mutationem domicilii ab una dioecesi in aliam, iurisdictio sui cuiusque Ordinarii in subditum migrantem non amittitur. Et quod attinet etiam ad matrimonia ineunda, in comitiis S. C. de Prop. Fide una cum S. Congregatione Ecclesiasticis negotiis extraordinariis praeposita, die 11. Septembris 1887, ad dubium VI.: „Utrum quoad parochialia, baptismos, matrimonia, communionem Paschalem, Extremam Unctionem et S. Viaticum exemptis (in Archidioecesi Bombayensi) liberum sit, si velint, recurrere ad Ordinarium loci vel sacerdotes eius, ommissa quaestione de exemptione renuntianda“, responsum fuit: „Negative“; et haec atque aliae eiusmodi decisiones deinde ad omnes dioeceses duplicis iurisdictionis extensae fuerunt.

At memorata circa parochialia personalis et exclusiva iurisdictio iis in dioecesibus impediri videtur, quoad matrimonia, ex

edito Decreto *Ne temere*, De sponsalibus et matrimonio, iuxta quod iurisdictio Ordinariorum et parochorum, circa adstantiam matrimoniis praestandam, facta est omnino territorialis.

Re quidem vera quoad parochos, qui in territorio aliis parochis assignato subditos sibi habent, decisum est etiam a S. C. Conc. in Romana et aliarum, Dubiorum circa decretum de sponsalibus et matrimonio, die 1^a Februarii 1908, eos valide matrimoniis subditorum adstare; nam proposito dubio IX.: „Ubinam et quomodo parochus, qui in territorio aliis parochis assignato nonnullas personas vel familias sibi subditas habet, matrimoniis adstare valeat“, responsum fuit: „Affirmative, quoad suos subditos tantum, ubique in dicto territorio, facto verbo cum Sanctissimo“. Sed haec resolutio, quoad tum validitatem cum liceitatem, iuribus parochorum territorialium officere non videtur: qui ideo, iuxta cit. decretum *Ne temere*, valide semper in propria paroecia, et licite quoque praehabita menstrua alterutrius contrahentis commoratione, matrimoniis fidelium etiam exemptorum adstare videntur.

Quapropter cum quaestio de praefata duplici iurisditione in Indiis Orientalibus, quod spectat ad novas dispositiones decreti *Ne temere*, orta fuerit inter Archiepiscopum Bombayensem et Episcopum Damanensem, in generali conventu S. C. Conc. habito die 27. Iulii 1908 in Romana et aliarum, propositum est dubium VIII.: „Utrum subditi dioecesis Damanensis, in dioecesi tamen Bombayensi commorantes, et e converso subditi dioecesis Bombayensis degentes in dioecesi Damanensi, ut validum et licitum ineant matrimonium, teneantur se sistere dumtaxat coram parcho personali, vel possint etiam coram parcho territorii“; cui dubio EE. PP. responderunt: Dilata.

Verum tum hodiernus Archiepiscopus Goanus, Patriarcha omnium Indiarum Orientalium honoris causa, nomine etiam Ordinariorum Provinciae Ecclesiasticae Goanae, tum, ex altera parte, praefatus Archiepiscopus Bombayensis ab H. S. C. iteratis precibus petiverunt ut quaestio dirimeretur: et Goanus Archiepiscopus notitias quoque locorum et personarum exposuit, pro quibus duplex iurisdictio viget: ideoque, ut mens erat S. Congregationis Concilii, quaestio quoad omnes eius generis dioeceses in Indiis Orientalibus suscepta est definienda.

Ad quam rem in plenario conventu huius S. C. disciplina Sacramentorum, habito die 27. mensis Maii 1910 sequens dubium solvendum propositum fuit:

Utrum degentes in locis Orientalium, in quibus viget duplex iurisdictio, ut validum et licitum ineant matrimonium, teneantur se sistere dumtaxat coram parcho personali, vel possint etiam coram parcho territorii.

Et Emi ac Rmi Patres, re matura perpensa, proposito dubio respondendum censuerunt: Attentis peculiaribus cir-

cumstantiis in casu concurrentibus, affirmative ad 1.^{am} partem, negative ad 2.^{am}, facto verbo cum SS^{mo}.

Facta autem SS^{mo} relatione de omnibus a R. P. D. Secretario eiusdem S. C., in audientia die 29. Mai 1910, Sanctitas Sua E^morum Patrum decisionem approbare et confirmare dignata est.

Datum ex aedibus S. C. de disciplina Sacramentorum, die 2. mensis Iunii anno 1910 — D. Card. Ferrata, Praefectus — Ph. Giustini, Secretarius.

Dr. J. Tumpach.

O kompetenci posv. Kongregace Officii ve věcech manželsví smíšených (se zřením k dekrétu „Ne temere“) vydal posv. Sbor konsistorů zvláštní resoluci (bez data), kterou sv. Otec schválil. Uveřejnila ji Acta Apostolicae Sedis v II. roč. (1910) seš. 2. str. 56. Zní takto:

„S. Congr. S. Officii litteris diei 27. Martii 1909 a S. Congregatione Consistoriali formalem declarationem petiit circa competentiam relate ad matrimonia mixta. Itaque proposito dubio in terminis ab Adessore S. Officii statutis, hoc est: „quale sia la competenza del S. Ufficio in fatto di matrimoni misti, sia tra battezzati e non battezzati, sia tra cattolici ed acattolici, tanto dal lato pratico, ossia per la concessione delle dispense, quanto dal lato teorico, ossia per la risoluzione dei dubbi che possono sorgere su tale materia, anche nei riguardi del recente decreto Ne temere“, E^mi Patres, perpensis consultorum votis et re mature considerata, respondendum censuerunt: „Competentiam S. Officii se extendere ad omnia, quae sive directe sive indirecte, in iure aut in facto se referunt ad Privilegium Paulinum et ad praefatas dispensationes. Et ad mentem, quae est: supplicandum SS^{mo}, ut statuatur ac decernatur, ut quaelibet quaestio circa praefata matrimonia deferatur Sacrae Congregationi S. Officii, salva huic Sacrae Congregationi potestate, si ita censeat et casus ferat, quaestionem ipsam remittendi ad aliud S. Sedis officium“.

SS^{mus}, audita relatione infrascripti Cardinalis Secretarii, resolutionem ratam habuit et confirmavit, mandavitque ut in posterum quaelibet quaestio circa matrimonia mixta deferatur S. Congregationi S. Officii iuxta petita, sub lege tamen, ut firma semper et in omnibus maneat dispositio decreti Ne temere in art. XI. n. 2° et 3° statuta. — C. Card. De Lai, S. C. Consistorialis Secretarius. — Scipio Tecchi, S. C. C. Adessor.

Dr. J. Tumpach.

Přísaha atheistův. — C. k. nejvyšší soud rozhodl dne 6. července 1909 č. 635, že i atheisté jsou v Rakousku vázáni složití přísahu dle všeobecné formule přsežní, a změniv rozhodnutí obou nižších instancí prohlásil neplatnou přísahu od atheistů bez dovolávání se Boha složenou slovy: „Přísaháme přísahu čistou, že jsme o udaném stavu aktiv ničeho nezamlčeli a ve stavu passiv ničeho nespravedlivého neudali“, nařídil přísahu novou. Odůvodnění tohoto nálezu jest dle „Právnicka“ 1910 str. 715 n. ná-

sledující: „V § 1. zákona z 3. května 1869 č. 33 ř. z. předepsána je formule přísahy před soudem bez ohledu na náboženské vyznání toho, kdo přísahá. Výjimka z této přísežné formule je dle § 5. téhož zákona pouze u Mohamedánů, u nichž je dvorním dekretem z 26. srpna 1826 č. 2271 sb. z. s. zvláštní postup předepsán, ale vždy za dovolávání se Boha. Naproti tomu nelze za odchylku považovati ustanovení výnosu min. spravedlnosti ze dne 14. května 1854 č. 8346 článkem VI. uvoz. zák. k civ. s. ř. v platnosti zachovaného o přísaze členů císařského domu, pak předpisy dvorního dekretu ze 16. ledna 1816 č. 1201 sb. z. s. v příčině takových náboženských vyznavačů, zvláště Memnonistů, kteří dle svých náboženských nauk přísahu za nedovolenou pokládají, neboť v těchto výjimečných případech přísaha se neskládá.

Kdykoliv se přísaha má složiti, musí bezvýjimečně složena býti dle formule v § 1. zák. z 3. května 1869 pevně stanovené, tedy zvláště za dovolání se Boha na počátku a na konci přísežné formule, má-li vůbec přísaha ta za přísahu považována býti.

O vynechání dovolávání se Boha z přísežné formule nemůže za jasných předpisů citovaného zákona býti řeči. Přísaha je ve smyslu zákona právě stvrzení se zřetelem k Bohu (*affirmatio religiosa*), úkon v první řadě náboženský. To vysvětluje zřejmě z § 3. zákona, dle něhož soudce tomu, kdo přísahati má, připomenouti má svatost přísahy se stanoviska náboženského, věčné tresty atd. Rozdíly jsou jen co do ostatních obřadností předepsány dle různosti náboženského vyznání. Naproti tomu je pouze jediná formule přísežní, dle níž musí přísaha vůbec vykonána býti.

Poněvadž ustanovení § 4. platí pouze, nikoli jako bezvýjimečné pravidlo, pro osoby, které křesťanské, po případě mojžíšské náboženství vyznávají, nutno ovšem upustiti od těchto ustanovení u osob bez vyznání; naproti tomu nemůže předpis § 1. zákona co do přísežní formule se zřetele puštěn býti ani při osobách, které žádného náboženství nevyznávají, poněvadž zákon učinil v tomto směru pouze jedinou svrchu uvedenou výjimku.

Za nedostatku zvláštního ustanovení platí toto však i u osob, které udávají, že v Boha vůbec nevěří. Při tom dlužno uvážiti, že tvrzení toho, kdo přísahu vykonati má, že v Boha nevěří, vymyká se jakékoliv kontrole soudní.

Spokojily-li se nižší soudy v příčině oněch členů představenstva, kteří odvolávajíce se na to, že jsou atheisty, odepřeli vykonati přísahu za dovolání se Boha, s tím, že přísahu vykonanou bez dovolání se Boha prohlásili dle §. 96. konk. řádu za zákonu odpovídající, nutno v tom spatřovati nejen zřejmou protizákonnost, ale i nullitu“.

Dr. Jos. Tumpach.

O účasti duchovenstva ve správě ústavů peněžních vydal papež Pius X. skrze kongregaci konsistorní dne 18. listopadu 1910 zvláštní dekrét, kterým na základě starých, již apoštolských ustanovení (II. Tim. 2, 4), o něž opírají se předpisy obsažené cc. 15.

16. X. III. 1., cc. 1. 2. 4. 6. X. III. 50 a nařízení koncilu tridentského (sess. XXII. cap. 1. de ref.), jakož i na základě smutných zkušeností z posledních dob, obnoven zákaz, by duchovní, ať světsí ať řeholní, nepřijímali a nepodrželi funkce, jež jsou spojeny se správou nějakého závodu peněžního a vyžadují zodpovědnosti jejich, jako jsou funkce předsedy, jednatele, tajemníka, pokladníka a jim podobné; kdož funkci takovou mají, jsou povinni ji do 4 měsíců ode dne, kdy dekrét vydán, složit. Převzítí ji nebo ji podržeti jest duchovním dovoleno jen se zvláštním dovolením Apošt. stolice, o něž, soudíme, u nás zajisté v mnohých případech (hlavně co do Raiffeisenovek) bude zadáno, jako se to stalo s úspěchem již jinde. — Celý tento dekrét „de vetita clericis temporalis administratione“ zní následovně:

„Docente Apostolo Paulo nemo militans Deo implicatur negotiis saecularibus (II. Tim. 2, 4.), constans Ecclesiae disciplina et sacra lex haec semper est habita, ne clerici profana negotia gerenda susciperent, nisi in quibusdam peculiaribus et extraordinariis adiunctis et ex legitima venia. „Cum enim a saeculi rebus in altiore sublati locum conspiciantur“, ut habet SS. Tridentinum Concilium sess. XXII. cap. 1. de ref., oportet ut diligentissime servant inter alia quae de „saecularibus negotiis fugiendis copiose et salubriter sancita fuerunt“.

Cum vero nostris diebus quamplurima, Deo favente, in christiana republica instituta sint opera in temporale fidelium auxilium, in primis quae arcae nummariae, mensae argentariae, rurales, parsimoniales, haec quidem opera magnopere probanda sunt clero ab eo quae fovenda; non ita tamen ut ipsum a suae conditionis ac dignitatis officiis abducant, terrenis negotiationibus implicant, sollicitudinibus, studiis, periculis, quae his rebus semper inhaerent, obnoxium faciant.

Quapropter SS. Dominus Noster Pius PP. X. dum hortatur quidem praecipitque, ut clerus in hisce institutis condendis, tuendis augendis operam et consilium impendat, praesenti decreto prohibet omnino, ne sacri ordinis viri, sive saeculares sive regulares, munia illa exercenda suscipiant retineantve suscepta, quae administrationis curas, obligationes, in se recepta pericula secumferant, qualia sunt officia praesidis, moderatoris, a secretis, arcarum, horumque similium. Statuit itaque ac decernit SS. Dominus Noster, ut clerici omnes quicumque in praesens his in muneribus versantur, infra quatuor menses ab hoc edito decreto nuntium illis mittant, utque in posterum nemo e clero quodvis id genus munus suscipere atque exercere queat, nisi ante ab Apostolica Sede peculiarem ad id licentiam sit consequutus. Contrariis non obstantibus quibuslibet.

Datum Romae ex aedibus sacrae Congregationis Consistorialis die 18. mensis Novembris anno MDCCCX. — C. Card. De Lai, Secretarius. — S. Tech, Adressor. Dr. J. Tumpach.

O mešních stipendiích, z nichž v diecési luxemburské faráři, přenechávající je svým kaplanům, část si ponechávají jakožto jakousi kompensaci za malou štolu, pohostování jich a pod., rozhodla posv. Kongregace koncilu dne 26. února 1916, že praxe ta může býti zachována. Celé rozhodnutí to zní následovně:

„Episcopus Luxemburgensis, datis ad S. C. Concilii litteris sub die 30. Iulii 1909 exponebat ut sequitur:

„In dioecesi Luxemburgensi, ex consuetudine generali, parochi suis vicariis relinquunt diversa iura stolae, uti sunt emolumenta ex baptismo, ex benedictione mulierum post partum, etc. Aliam adhuc non parvam imminutionem parochialis congrua apud nos ex eo patitur quod, ex consuetudine immemoriali, vicarii, generatim non in domo parochiali habitantes, singulis Dominicis diebusque festivis necnon pluribus aliis occasionibus mensae parochi gratis assideant. Insuper parochi maiorem sibi assumunt partem oneris ex hospitalitate et visitatione aegrotantium et pauperum provenientis, quin vicarii ex hoc capite nimis graventur. Ex omnibus hisce largitionibus tractu temporum firmatis, congrua parochialis plus aequo diminueretur, nisi exstaret aliqua saltem compensatio, pariter ex consuetudine et tacito atque unanimi consensu parochorum et vicariorum introducta. Ex Missis nempe cantatis, tum fundatis tum adventitiis, quarum in unaquaque parochia magnus exstat numerus, ideoque a solo parochi persolvi nequeunt, parochi, cum vicariis suis eas committere cogantur, ab ea stipendii parte, quae pro sacerdote celebrante vel in limine foundationis vel ab Ordinario pro Missa adventitia cantanda statuta est, aliquid sibi retinent ad complendam congruam modo supradicto notabiliter imminutam. Quod pactum tacitum, die 29. Aprilis 1898 a S. C. de Propaganda Fide ad normam cuiusdam responsi S. C. Concilii diei 25. Iulii 1874 pro fundatis Missis approbatum, post decretum Ut debita sollicitudine S. C. Concilii diei 11. Maii 1904 in animis plurimorum ecclesiarum rectorum graves excitavit dubitationes. Sunt qui post publicatum hoc decretum, cum magno congruae parochialis detrimento, vicariis suis totum stipendium solvunt, quin aliquid ex vetere consuetudine supra memorata immutare ausi fuerint, timentes ne excitent populi admirationem turbentque bonam pacem parochos inter se vicarios. Alii, praesertim rectores quidam parochiarum magnarum, innixi responso S. C. de Propaganda Fide diei 29. Aprilis 1898, nil innovandum esse duxerunt, ne ad eas rei familiaris angustias deciderent ut, aucta disproportione emolumentorum parochi et vicariorum, impares fierent ad implendum obligationes receptas et suo statui convenientes.

„Attentis hisce difficultatibus quibus apud nos premuntur parochi, a Sanctitate Tua humiliter peto ut, ad consulendum conscientiae parochorum, ad tuendam congruam parochialem, ad pacem ac concordiam parochos inter et vicarios servandam et admirationem populi vitandam, praxim hucusque receptam approbare digneris, iuxta declarationes a S. C. Concilii exhibitas in

Monacen. 25. Iulii 1874*), Hildesien. 21. Ianuarii 1898 et responsum S. C. de Propaganda Fide diei 26. Aprilis 1898 in Luxemburgen.“

Emi Patres S. Congregationis Concilii de generalibus comitiis die 26. Februarii 1910 respondendum censuerunt: Attentis particularibus circumstantiis iisque perdurantibus, pro facultate retinendi vigentem praxim, facto verbo cum SSmo.“

Dr. J. Tumpach.

O kardinálech-biskupech suburbikárních vydal papež Pius X. dne 15. dubna 1910 konstituci „Apostolicae Romanorum“, kteráž má následující znění: „Pius episcopus, servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Apostolicae Romanorum Pontificum sollicitudinis, vel ab ipsis Ecclesiae primordiis, praecipua pars fuit ut christiani populi salus efficaci et constanti ministerio illorum esset commendata, de quibus scriptum est: Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei. Inter hos principem sane locum obtinent qui, e numero Patrum Cardinalium, sedes occupant Urbi propiores, quibus proinde nomen inditum est Suburbicariis.

Hi Antistites et amplitudine dignitatis et excellentia doctrinae, non minus quam ceteris virtutibus, praesertim liberalitate, munificentia, studio provehendae fidelium salutis, quantum splendoris et opis in loca contulerint ipsorum iurisdictioni subiecta, ad haec usque tempora historiae monumenta testantur. Verum recentius rerum hominumque adiuncta longe immutata, ipsorum regimen effecerunt in dies difficilior. Hinc enimvero memoratae dioceses graviore in necessitate versantur et impensiolem curam vigilantiamque desiderant. Nam qui ante actis temporibus suburbani populi, colendis agris plerique dediti, quietam vitam tutamque ducebant, hodie, multiplicatis commerciis, expeditioribus itineribus, auctoque proinde numero confluentium hominum, in quotidianum vocantur Fidei morumque discrimen. Ex altera vero parte obeunda Cardinalibus in Urbe negotia adeo sunt multiplicata, ut eorum paene

*) S. C. Concilii 25. Iulii 1874. — Archiep. Monacen. — In parochorum redditibus etiam Missarum fundationes, singularum parochiarum propriae, et publicae functiones occasione exequiarum vel benedictionis matrimoniorum peragendae numerantur, quibus pro Missis sive fundatis sive casualibus certa stipendia ordinario maiora parochi assignantur, quae stipendia partem integram beneficii parochialis constituunt. Quaeritur, utrum parochi impediti celebrationem harum Missarum alteri sacerdoti sic tradere debeant, ut totum stipendium constitutum pro celebratione talium Missarum solvant, an potius sufficiat ordinarium vel aliquanto maius ab Archiepiscopo statuendum, ita ut quod supersit ab ipsis parochis, quibus Missae eadem in partem reddituum assignatae sunt, tuta conscientia retinere possit.

R. Attento quod eleemosynae Missarum, de quibus in precibus, pro parte locum teneant congruae parochialis, licitum esse parochi, si per se satisfacere non possit, Missas alteri sacerdoti committere, attributa eleemosyna ordinaria loci, sive pro Missis lectis sive cantatis.

mole obruantur, praesertim ob tot tantasque quibus Ecclesia nunc premitur necessitates. Quo fit ut suppeditandis auxiliis et impendendis curis, quibus commissae iisdem dioeceses in praesenti rerum conditione maxime indigent, ac praestandae operae in negotiis quae apud Apostolicam Sedem pertractantur, ingravescente praesertim aetate, tempus et vires interdum non sufficiant. His de causis Apostolicae Sedi opportunum et necessarium visum est suburbicariis dioecesibus eorumque regimini aliquam temperationem afferre, qua Cardinales Episcopi Suburbicarii, sacra tectaue eorum dignitate in dioecesibus sibi commissis, per efficacius Suffraganeorum ministerium suppetias haberent, atque ita et pastoralis sollicitudo ipsis fieret aliquanto levior et suarum dioecesium spiritualibus necessitatibus melius consuleretur.

Quare omnia matura deliberatione complexi, adhibitisque in consilium pluribus S. R. E. Cardinalibus, quos inter Suburbicariis, firmo manente iure constituto de optione et nominatione Patrum Cardinalium ad suburbicarias dioeceses, vi praesentium Litterarum constituimus ac praecipimus, ut circa Episcopos Cardinales Suburbicarios eorumque Suffraganeos legum capita, quae infra scripta sunt, perpetuo inviolateque serventur.

I. Cardinalis, ad Sedem suburbicariam promotus, ipse verus est Episcopus dioecesis, cuius possessionem inibit eadem ratione, qua ceteri episcopi residentiam habentes.

II. Disciplina quae huc usque vigit, ut Eñis Episcopis Sabinesi et Veliterno adiutor daretur suffraganeus Episcopus, ad omnes extenditur Cardinales Suburbicarios, quibus idcirco singulis suis erit in posterum suffraganeus Episcopus cum sede titulari.

III. Suffraganeus a Summo Pontifice nominabitur et sui officii possessionem capiet, litteras nominationis exhibendo Episcopo Cardinali.

IV. Cardinalis Suffraganeo adtribuat et vi praesentis Constitutionis irrevocabiliter adtribuisse praesumitur, omnia ad regendam dioecesim necessaria, ita ut uni Suffraganeo sint in dioecesi gubernanda eadem iura et officia ac Episcopo residenti, quae hisce litteris contraria non sint.

V. Suffraganeus dioecesim gubernat nomine et vice Cardinalis.

VI. Cardinali vita functo vel renunciante vel ad aliam dioecesim translato, Suffraganei iurisdictio non cessat, sed ipse dioecesim tunc regit nomine Sanctae Sedis ad instar Administratoris Apostolici.

VII. Ipse debet quotannis de statu dioecesis etiam oeconomico ad Cardinalem referre.

VIII. Ubi fieri poterit pars aedium episcopalium a Sancta Sede destinabitur Suffraganeo et Curiae.

IX. Ad unum Cardinalem pertinent solemnes oleorum benedictiones et pontificalia in festis anni maioribus, prout in Caeremoniali episcoporum descripta sunt; nisi forte Cardinalis ipse velit ea Suffraganeo committere.

X. Cardinalis debet Missam, sicuti ceteri episcopi residentes, pro populo applicare.

XI. Insigne tantum Cardinalis domui episcopali, cathedrali aedi, aliisque templis, piisque de more locis et actis Curiae apponatur.

XII. Solium in dioecesi et nomen in canone Cardinali uni competit.

XIII. Cardinalis, etiam absens, facultate pollet per universam dioecesim largiendae indulgentiae dierum biscentum.

XIV. Uni Cardinali, quo tempore in dioecesi commoratur, ius est pontificalia in eadem peragendi aut permittendi.

XV. Beneficia Capitulorum sive cathedralium sive collegialium et beneficia parochialia Sanctae Sedi non reservata, nequeunt a Suffraganeo, servatis servandis, conferri absque Episcopi Cardinalis consensu.

XVI. Cardinalis ius est vigilandi dioecesim, et, si opportunum duxerit, etiam lustrandi, ne quid fides aut ecclesiastica disciplina detrimenti patiatur.

XVII. Potest in sua dioecesi Cardinalis matrimoniis assistere et reliqua sacramenta ministrare omnia. Candidati tamen ad tonsuram et ad ordines doctrinae periculo subiiciantur et probentur a Suffraganeo; cui ceterum non licet ordines conferre, aut conferendos alii committere absque venia Cardinalis.

XVIII. Synodus haberi nequit sine consensu Cardinalis eiusque nomine convocanda est. Synodi autem decreta antequam promulgentur, Cardinali cognoscenda deferantur, eiusque nomine promulgari debent.

XIX. Beneficia etiam parochialia in dioecesi ne uniantur, dividantur, dismembrentur, inaudito Cardinali.

XX. Idem Cardinalis audiri debet, antequam Seminarii rector, professores, oeconomus nominentur.

XXI. Vita functo Suffraganeo vel renuntiante vel ad aliam dioecesim translato, Cardinalis per vicarium dioecesis administrationi providebit, donec a Sancta Sede nominetur successor.

XXII. Vita functo Cardinali eadem debentur iusta funebria quae Cardinali Episcopo residenti.

Igitur quaecumque his Litteris decreta, declarata, sancita sunt, ab omnibus ad quos pertinet servari volumus ac mandamus, eaque rata, valida, firma in omnes partes esse ac fore decernimus, contrariis non obstantibus quibuscumque, etiam specialissima mentione dignis. Cardinales autem qui modo Suburbicariis dioecesibus praesunt, eas regere pergant, ut ante, nisi velint ac petant praesenti Constitutioni se accomodare.

Datum Romae apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicae millesimo mongentesimo decimo, die 15. Aprilis, Pontificatus Nostri anno septimo. — A. Card. Agliardi, S. R. E. Cancellarius. — C. Card. de Lai, S. C. Consistorialis Secretarius.

Dr. J. Tumpach.

Manželství rakouských příslušníků státních, uzavřené v cizině s překážkou, jež z různosti náboženství vyplývá, jest i pro státní obor v Rakousku neplatné. — V New-Yorku uzavřeli r. 1905 snoubenci Rudolf P., katolík z Kolína, a Emma P., israelitka z Rakovníka, sňatek před nekatol. duchovním dle zákonů státu New-Yorského, jsouce oba příslušníky rakouskými a teprve v Americe se poznavše. Krajský soud v Hoře Kutné uznal manželství to rozsudkem z 15. února 1909 č. 146 ex. 1908 pro překážku § 64. obč. zák. neplatným. Vrchní zemský soud nálezem z 11. května 1909 č. 46 rozsudek ten potvrdil, což učinil i c. k. nejvyšší soud rozhodnutím ze dne 10. srpna 1909 č. 585 *).

Dr. *Tumpach*.

Jak uváděti ve známost řeholních domů dekréty, týkající se řeholníkův a řeholnic? — Posv. Kongregace de Religiosis vidouc, jak mnohé důležité dekréty řeholním domům svědčící nepřijdou často ve známost všech kongregací, zejména ženských, vydala dne 3. července 1910 dekrét „Apostolica Sedes“, jímž hodlá docíliti ve směru tom zlepšení, doporučuje totiž co nejvíce všem Ordinariům a jejich zástupcům čili kommissarům, aby se postarali o uvedení dekrétů takových nyní i budoucně ve známost oněch řeholních kongregací. Celý dekrét zní takto:

„Apostolica Sedes, admodum sollicita provehendae perfectionis inter Religiosas utriusque sexus Familias, plures edidit easque saluberrimas leges, quibus quaedam vetantur, quaedam praescribuntur, ad Sodalium ingressum, institutionem, vota, studia, vitae externae rationem aliaque id genus apte moderanda

Inter quas leges, nonnullae tanti ponderis sunt, ut, iis non servatis, quidam actus invalidi, alii poenis ecclesiasticis multati, omnes autem saltem illiciti sint.

Saepe vero contingit, ut quae Apostolica Sedes sapienter constituit, ad notitiam omnium Congregationum vel Domorum Religiosarum, praesertim Monialium, non perveniant, legum beneficio sic prorsus amisso. Ita, in exemplum, dicendum de Decretis: Singulari quidem, 27. Martii 1896, quoad quaestuationem; Perpensis, 3. Maii 1902, de triennali experimento solemni professioni religiosae praemittendo; Quemadmodum, 17. Decembris 1890, de relatione conscientiae; Sacra Tridentina Synodus, 20. Decembris 1905, de Communionem frequenti; Inter ea, 7. Septembris 1909, de debitis contrahendis; Ecclesia Christi, 7. Septembris 1909, de quibusdam Postulantibus in religiosas Familias non admittendis; Sanctissimum, 4. Ianuarii 1910, quo praecedens decretum ad religiosas mulierum Familias extenditur, et de aliis.

Haec igitur Sacra Congregatio Negotiis Religiosorum Sodalium praeposita, summopere commendat Revm̃is locorum Ordinariis eorumque Delegatis seu Deputatis ad Monasteria, praesertim

*) Právník 1910, str. 707 nn.

Monialium, quae Domum sui iuris constituunt, nec generalem Superiorissam habent, ut notitiam Decretorum, etiam in posterum edendorum, quae vitam religiosam respiciunt, efficaciter evulgent inter Religiosas Familias et Instituta quoque Dioecesana, ad abusum, si qui irrepserint, tollendos, ad bonum largius diffundendum et uniformitatem in rerum canonicarum observantiam ubique obtinendam.

Datum Romae, ex Secretaria Sacrae Congregationis de Religiosis, die 3. Iulii 1910. — Fr. I. C. Card. Vives, Praefectus. — F. Cherubini, Subsecretarius.

Dr. J. Tumpach.

Instrukční kursy pro církevní umění ve Vídni pořádají se k podnětu a za podpory c. k. ministerstva kultu a vyučování od Lvovy Společnosti každého roku. Letošního roku konal se kurs ten již po třetí, a to ve dnech 24. do 28. října 1910 v místnostech c. k. rakouského musea pro umění a průmysl. Přednášeli: Monsignore Dr. Jan Graus „O problému oltáře“, a „O problému prostoru“, prof. P. Ladislav Velics S. J. „O vývoji kalicha“, Dr. Alfred Schnerich „O dějinném vývoji péče o umělecké památky“, prelát Dr. Jindřich Svoboda „O svobodě a zákonnosti církevního umění“ a „O základní formě mešního roucha“, Dr. Ferdinand Keim „O církevním umění v Tyrolsku a Solnohradsku“, architekt Dr. Karel Holey „Praktické otázky týkající se stavby kostelů, a „Terminologie moderní a stavební techniky“, vládní rada Dr. Mořic Dreger „O zásadách zachování památek“. Vůdčí myšlenkou všech těchto velice instruktivních přednášek, provázených projekcemi, byla idea správného a nesprávného pojmu slohovosti v souvislosti o pořizování nových předmětů kostelních, jakož i vzhledem k zásadám péče o památky, jež nesprávným pojmem o „ryzosti slohové“ nejvíce trpěla. Velice poučné byly také návštěvy atelierů jednotlivých umělců církevní umění pěstujících, jakož i prohlížení vídeňských církevních památek a nových výtvorů z oboru církevního umění. — Letošní kurs konal se pro klerus diecese brixenské a tridentské; účastníků bylo 42. Mimo to přítomni byli delegáti diecesí českých a moravských, aby podobné kursy také ve svých diecesích uspořádali. V diecesi olomoucké konal se již lonského roku kurs takový pečl prof. Dra. Jana Nevěřila. Delegáti českých diecesí usnesli se na tom, aby uspořádán byl letošního roku kurs pro všechny diecese společný v Praze.

Dr. Podlaha.

Veliké dílo katolického missionáře L. Papinota o Japonsku. Francouzský missionář *L. Papinot* vydal před několika lety veliký historický a zeměpisný slovník, jenž byl vyznamenán cenou zeměpisné společnosti pařížské. Dílo to vyšlo právě v anglickém překladě v Tokiu („Historical and Geographical Dictionary of Japan“ XIV + 842 strany). Papinot podává asi v 8.000 člancích stručně, ale jadrně a přehledně poučení o všem, co se týká zeměpisu, dějin, náboženství a kultury Japonska. Dílo opatřeno jest hojnými ilustracemi a několika mapami.

Dr. Podlaha.

Censura knih. — Posvátné Kongregaci indexu bylo předloženo k rozhodnutí dubium toho smyslu, je-li Ordinarius povinen, udati autorovi důvody, proč odepírá knize jeho dovolení k publikaci: „an peracto examine Ordinarii teneantur auctori de negatae licentiae librum publicandi rationes manifestare“. Odpověď daná dne 1. září 1898 zní: „Affirmative, si liber videatur correctionis et expurgationis capax“. — „Analecta iuris pontificii“ (prosincové číslo z r. 1898 str. 493, pozn.) praví, že to byl jejich redaktor, jenž dubium to posv. Sboru předložil. Ostatně též redaktor připojil k dotazu tomu ještě jiný, ten totiž: „Utrum Ordinarius teneatur ad peragendam revisionem“, avšak posv. Sbor dotaz ten vyloučil, bezpochyby proto — jak revue ta soudí —, že odpověď zřejmě dosti jasně z textu konstituce samy.

Dr. Tumpach.

Vypsání ceny. „Katolický spolek tiskový v Praze“ vypisuje cenu 50 K na populárně poučné pojednání z kteréhokoliv oboru, jež by obsahovalo alespoň čtyři tiskové archy formátu „Hlasů katolického spolku tiskového“. Zároveň vypisuje druhou cenu 50 K na zábavnou povídku stejného rozsahu. Práce opatřené heslem s připojenou obálkou, v níž udáno jméno autorovo, buďtež zaslány předsedovi spolku, dru Janu Sedlákoví, generálnímu vikáři v Praze IV. Cenou počtené práce budou uveřejněny v „Hlasech katol. spolku tiskového“ a autoři obdrží kromě ceny i příslušný honorář. Konkursní lhůta končí dnem 31. května 1911.

Zpráva o Dědictví sv. Prokopa za dobu od 1. července do 31. prosince 1910. — *Další splátky zaslali (à 10 K):* Ernhard Jos., kapl. v Česlicích, Vlach Fr., novosvéc. olomoucký, Baťa Jos., koop. v Ranné u Hlinska, Forst Ant., katech. na Vinohradech, Hoférek J., koop. ve Znorovách, Makovec Václ., kaplan ve Vodňanech, Kuřina Fr., koop. v Hulíně Mor., Kaucký J., kapl. v Hroznětíně, Burián K., kapl. v Dnešicích; *(à 20 K):* Matoušek Fr., kapl. v Poříčí, Kadlec K., novosvéc. pražský, Prošek Václ., kaplan v Touškově, Princ Fr., kapl. v Kostelci, Mottl Jan, kapl. v Sušici, Blacha Jos., duch. spr., Nebraska, Buřil Václ., kapl. v Dobrušce, Pospíšil J., koop. v Uh. Hradišti, Kříž Ant., kapl. v Plané, Kašpar K., kanov. metrop. v Praze, Dvořák J., vicer. v Římě, Římek Fr., kapl. v D. Roketnici, Píč Jar., katech. v Plzni, Soukup J., Dr. vicer. sem. v Praze, Nádvorník J., kapl. v Žebráce, Novák G., kapl. v Čermné, Navrátil Jos., kapl. v Nebovidech, Štibinger Ferd., farář Praha-Olšany, Slaměník Bapt., kapl. v Sepekově; *(à 40 K):* Zeman Jos., exposita na Křemešník, Baránek Jos., kaplan ve Zvoleněvsi, Schmied Vil., koop. v Porubě, Filipovič Jan, koop. v N. Veselí; *(à 60 K):* Levora Václ., kapl. v Nov. Benátkách. — *Bohoslovci v Praze (à 10 K):* Gabriel St., Pražák K., Multerer Fr., Svoboda Jos., Jílek Fr. *V Olomouci (à 10 K):* Pešna Ad., Michalský Jos., Absolon Jos., Navrátil Fr., Jašek Al., Hrubý J., Vojtášek St., Kuba J., Kostruch Al., Bubínek L., Zouhar J., Večera Fr., Čivela Ant., Baláč Fr., Valenta Jar., Pospíšilík Al., Wanke K., Ingo Václ., Janíček Bedř., Kovařík Jos., Hošek Jar., Chudík Ant., Loprais T., Jedelský A., Šumšal Jos., Linhart Vinc., Šimek J., Hrdý Ant., Novotný J., Spisar Em., Karlík O., Černoch Fr., Nerad Fr., Kuhn Ign., Koutný Ant., Izák Jos., Puller Jos., Nedbálek Jos., Mlčoch Jos.; *(à 20 K):* Zdrálek Jos., Odrážka Al. *V Brně (à 10 K):* Haňka Innocenc. *V Budějovicích (à 10 K):* Hakl Jan, Pučelík Václ., Filip Jan, Jurásek Ant., Gabriel Fr., Panský Fr., Karlický P., Míka Vojt. *V Hradci Králové (à 10 K):* Machač Fr., Marek Jos., Novotný Jos., Škeřík Fr., Antoš Fr., Boňatovský K., Havelka J., Kalhous Jar., Mihulka Jar., Mimra Xav., Mimra Fr., Šíp Fr., Šorm Jos., Spannagel Vl., Trejbal Jos., Ulrich Jos., Vrtička Ant., Široký Ign., Vacek Jos., Vosyka Jos., Jaroš E., Jelínek Fr., Kuřík Al., Sigl Al., Svoboda Jindřich. *Nově přistupující (à 10 K):* Červásek Ed., kapl. v Středoklukách, Slepánek Jos., koop. v Dörfllu, Dr. Hugo Doskočil, prof. bohosloví v Hradci Králové, Cibulka Jos., vikar. kath. chr. a doc. cír. zpěvu v Hradci Králové; *(à 20 K):* Klezl Fr., kapl. v Chýši, Malferttheiner Em., kněz v Praze, Homolka P., kapl. v Načeradci, Šrámek Fr., far. ve Svémyslicích, Wunsch Ant., Mons. kanovník na Vyšehradě; *(à 40 K):* Zapletal Fr., koop. v Trnávce; *(à 80 K):*

Burian Jos., Dr., prelát, kap. děk. na Vyšehradě. *Bohoslovci v Praze* (à 10 K): Kovář Fr., Zajíček K., Holuša Rich.; (à 20 K): Tutte Jos., Šíma Jos. ml.; (à 80 K): Davídek Václav. *V Olomouci* (à 10 K): Zapletal J., Dohnal Ign., Bednářík Vl., Kaláb Jos., Pištělka Rud., Diblík Ant., Ruský Fr., Roháček J., Přikryl Jos., Nejedlý Jos., Holec Jos., Hrbáček Fr., Chamlar N., Koluch J., Hnízdil K., Kobylka Jar., Schön J., Juráček J., Černý Fr., Navrátil D., Pochyla Jindř., Křeháček Jos., Bobal Jos., Dvořák Bř., Benč K. *V Č. Budějovicích* (à 10 K): Holub P., Janák Jar., Jirsa Fr., Krákora Fr., Málek K., Prukner ěm., Talich J., Zeman J., Král Jos. *V Hradci Králové* (à 10 K): Anděl Fr., Dohnal Jos., Fidler Fr., Hrdina ěm., Musil Václav, Smetánka Bedř., Sobotka Antonín, Wiesner K., Zadina J., Žďárský Al. — Jakmile vyjde podíl za r. 1910, oznámíme to v časopisech; zatím prosíme o poshovění.

— L I T E R A T U R A —

Ethica catholica generalis. Praelectiones academicae, auctore Dre Josepho Kachník, c. r. facultatis theologiae Olomucensis professore publ. ord. Olomucii, sumptibus R. Promberger, bibliopolae, 1910, p. 555, pretium 13 K.

Professor Kachník vydal novou morálku. R. 1909 objevil se třetí její díl (*Ethica catholica socialis*, viz Č. k. d. 1909, str. 558), r. 1910 vyšel díl druhý (*Ethica catholica generalis*) a letos má býti ukončen díl třetí (*Ethica catholica specialis*).

Předmětem autorovým byla do nedávna fundamentální theologie a filosofie, která jest na fakultě olomoucké až dosud jen professurou mimořádnou. Teprve před krátkým časem, když všechny pokusy, aby předmět tento stal se konečně stolicí řádnou, u vlády rakouské potkaly se s nezdarem, rozhodl se professor Kachník převzítí uprázdňenou stolicí morálky. Jestliže během tak krátké doby, kdy novým tímto oborem se zabývá, mohl se odhodlati vydati tiskem akademické svoje přednášky, jest to důkazem, že pověst svědomitého praktika a plodného theoretika, která od let ho provází, plně jest odůvodněna.

Autor sděluje v proemiu, rozhodl-li se ke mnohým výborným morálkám vydati dílo nové, že dal se pohnouti k tomu touhou, napsati knihu, která by s obvyklou ve školách látkou theologie morální kombinovala zároveň zásady morální filosofie a křesťanské sociologie, a která by současně seznamovala bohoslovce s textem rakouského katechismu, který v jazyku českém a německém připojen jest pod čarou. Za tato tři „nova“, kterými vznik své morálky skrovně omlouvá, můžeme býti autorovi vděční. Pokud na diecesních učilištích theologických není stolice sociologické a pokud filosofii ve studijním našem plánu nebude vyhrazeno tolik času, aby mohl přednáseti se celý filosofický system, filosofii morální a dějiny filosofie v to počítaje, může nám morálka druhu Kachníkova prokazovati vítané služby. Co pak třetí novoty se týče (podobný pokus, ovšem v jiné formě, stal se již v morálce

Vřešťalově), přizpůsobovati morálku vědeckou populární nauce katechismu, i v tom ohledu zdá se, že autor vyhověl potřebě, která čím dále, tím stává se naléhavější, ježto všeobecně se uznává, že znalost katechismu, zvláště v mladším kněžství, při veškeré píli, která otázce této v pastorálce a katechetice se věnuje, jest mnohdy méně než dostatečná.

Kdežto Noldin zcela pohodlně rozdělil první díl své morálky (*De principiis*) na šest knih: *de fine hominis ultimo*, *de actibus ad finem aptis*, *de legibus*, *de conscientia*, *de virtutibus*, *de peccatis* — dělí Kachník svoji práci systematictěji (zcela důsledně ve smyslu definice: *scientia de humanis actibus*) na dvě hlavní části: I. *De humanis actibus* a II. *De humanis habitibus*.

Ve čtyřech sekcích části I. pojednává: *de notione et determinatione actuum humanorum*, *de norma moralitatis actuum humanorum in genere* (*de norma externa seu de lege*, *de norma interna seu de conscientia*), *de imputatione actuum humanorum*, *de actuum humanorum moralitate* (*de moralitate in genere*, *de moralitatis fortibus*, *de actibus moraliter bonis*, *de actibus moraliter malis seu de peccatis*).

Kdežto Müller, jak známo, začíná svoji morálku výkladem: *de fundamento bonitatis moralis* (*de supremo hominis fine*), *de bono et malo morali*, *de causis boni moralis* (*de lege*, *de conscientia*, *de libero hominis arbitrio*), a teprve pak jedná: *de actibus humanis* — Kachník, po způsobu u nynějších moralistův obvyklém, začíná hned první svoji sekci rozpravou o lidských skutečích vůbec a bližším jejich určení (*de voluntario et involuntario*, *de libero*, *de fine actuum humanorum*, *de ordine morali naturali et supernaturali*, *de bono et malo morali*). Do této sekce, jak patrně, zařadil autor i nauku „*de hominis fine*“, která u všech skoro současných autorů (ku př. Lehmkuhl ve svém *Compendiu*, Noldin, Schindler atd.) bývá předestlána jako traktát samostatný.

Paragraf o posledním cíli člověka poskytuje autorovi prvou příležitost, aby dostal svému slibu: „*consuetae in scholis materiae theologiae moralis apponere principia philosophiae moralis*“. Krátce sice, ale vystižně vypočítává nauky starších i novějších moralistů-filosofů, kteří o těžký tento problém (který jest „*smysl života*“?) se pokoušeli, a redukuje je na pravou míru. Po druhé použil autor této svojí filosoficko-theologické metody v § 7. (*De bono et malo morali — de differentia inter intrinsecum bonum et malum morale*), a zvláště v sekci druhé, při nauce *de norma moralitatis actuum humanorum in genere*. V § 8.: *Erroneae de norma moralitatis opiniones refutantur et vera norma statuitur* — vykládá stručně hlavní formy systémů morálních, na nichž ethiky moderních filosofů nekatolíků po většině jsou vybudovány (*hedonismus*, *eudaimonismus*, *utilitarismus individualní a sociální*, *stoicismus*, *moralní racionalismus a progressismus*).

Podobně bychom mohli poukázati na § 10., kde sub 3° (*radix officiorum*) přicházejí na přetřes ethikové racionalisté

(Schleiermacher, Herbart, Fichte, Schopenhauer, Büchner, Kant se svou autonomií, Vasquez) a etikové empiristé a evolucionisté (Bentham, Spencer, Wundt) — a na celou řadu paragrafů dalších, pokud látka jejich s filosofií morální v nějakém jest kontaktu.

Mezi nauku „o morální normě skutků lidských“ a nauku „o imputaci skutků lidských“, které u Müllera, Noldina atd. vloženy jsou současně, vložil Kachník traktát „de lege“ (norma moralitatis externa) a „de conscientia“ (norma moralitatis interna). Z důležitějších změn, k nimž v traktátu tomto došlo, dlužno zmíniti se o paragrafu (17.) „de consiliis evangelicis“, jemuž předasláno bylo několik vět „de perfectione christiana“. K § 19. „De auctore legis ecclesiasticae et civilis“ přidána jest krátká instrukce „de iurisdictione“. Druhou část tohoto paragrafu (B), jednající „de postate ecclesiasticae leges ferendi“, kterou Noldin úplně vynechal (začíná hned větou: in ecclesia leges ferre possunt: 1. Romanus pontifex...), Kachník zcela právem podržel. § 24. „De obligatione legum ratione poenae“ doplněn byl definicí a rozdělením trestův. K traktátu „de conscientia“ přidán jest § 38. „De conscientia subsequente“. — V sekci třetí rozmnožen byl § 42. (De passionibus, de concupiscentia et de consuetudine) důkladnějším výkladem o zvyku a vlivu jeho na imputaci.

V oddílu čtvrtém, jednajícím „de actuum humanorum moralitate“, přidán jest, podobně jako u Noldina (viz Appendix, str. 101) paragraf (45) „De actibus indifferentibus“. Nauka „de actibus moraliter bonis“ rozšířena byla v § 52: De actibus seu operibus meritoriis. Paragraf 123. v morálce Müllerově, jednající „de natura et turpitudine peccati“, omezen byl v druhé jeho části u Kachníka na pouhých několik slov — patrně proto, že látce této věnuje se značná pozornost již v dogmatice.

Poslední traktát dílu prvního končí paragrafy: (61) „De peccatis capitalibus“, (62) „De peccatis contra Spiritum sanctum“, (63) „De peccatis in coelum clamantibus“ a (64) „De peccatis alienis“. Kdežto u Müllera činí se podrobnější zmínka o hříších hlavních teprve v dílu speciálním u příležitosti jednotlivých ctností, ku př. „De abstinentia et vitiis oppositis“, Kachník (opět jako Noldin) projednává tuto látku do podrobnosti hned zde. Stalo se tak k vůli katechismu, jemuž autor zvláště v této části své knihy činí značné ústupky.

Část II. nové morálky pojednává „De habitibus humanis“. První její oddíl jedná „de habitibus in genere“, v oddílu druhém vykládá se nauka „de virtutibus et vitiis in specie“.

Zvláštností morálky Kachníkovy (které není ani u Noldina) jest, že také speciální nauku „o třech božských ctnostech“ pojímá hned do dílu prvního, generálního, a sice až do paragrafu „De necessitate seu praecepto fidei (exclusive) — spei — charitatis. Tímto paragrafem počínaje, odkazuje další nauku do dílu speciálního („De necessitate seu praecepto fidei vide in Ethica speciali“). Že tím důležitá tato partie na přehlednosti ztrácí, jest patrné, ať

autor odhodlal se k tomuto kroku jednak asi proto, aby i v tomto bodě postupoval paralelně s naukou katechismu a jednak asi proto, že druhá, speciální kniha jeho morálky bude, podobně jako morálka Noldinova, rozdělena dle „příkázání“ — a proto bude se zabývatí theologickou ctností víry, naděje a lásky v díle speciálním jen potud, pokud o nich lze mluvit quasi „de praeceptis“. Ke každé ze tří božských ctností připojen jest hned výklad o příslušném daru Ducha sv. („De virtute fidei et dono intellectus“, „De virtute spei et dono scientiae“, „De virtute charitatis et dono sapientiae“).

Za naukou „de virtutibus theologicis“ přichází teprve výklad de virtutibus intellectualibus et moralibus“ (§ 72., 73.). Bylo by snad vhodnějším, kdyby se byl zachoval obvyklý v morálkách pořádek (Müller, Göpfert, Noldin) — vyložiti totiž dříve nauku o ctnostech přirozených (intellectuales, morales; cardinales), a pak teprve o ctnostech nadpřirozených (theologicae, morales infusae). Ale jsme přesvědčeni, že autor měl jistě svůj důvod (patrně opět ohled na katechismus), proč této inversi dal přednost.

Při rozdělení ctností mravních řídil se autor opět dělidlem, jehož použito jest v katechismu: „Catechismus austriacus distinguit virtutes morales: *a*) in quatuor virtutes cardinales, *β*) in virtutes, quae septem peccatis capitalibus opponuntur, *γ*) in virtutes, quae a Jesu Christo in oratione montana praecipue commendatae sunt, *δ*) in virtutes, quae in Evangelio modo speciali praecipiuntur. ad *a*) Podobně jako ctnosti božské, také ctnosti kardinální, spolu se ctnostmi z nich vyplývajícími a s hříchy jim odporujícími, vykládá Kachník (také Noldin) do podrobnosti již zde, v dílu prvním. Výklad „de mendacio“ odkázán jest do ethiky speciální (in tractatu de octavo decalogi praecepto). Ke každé ze ctností hlavních, podobně jako u ctností theologických, přidán jest krátký výklad o příslušném daru Ducha sv. (§ 75. Prudentia et donum consilii, § 76. Justitia et donum pietatis, etc.). ad *β*) Ke ctnostem, „které čelí sedmi hlavním hříchům“, počítá autor: humilitatem, liberalitatem, castitatem, benevolentiam, abstinenciam et sobrietatem, mansuetudinem et clementiam, fervorem seu zelum boni. ad *γ*, *δ*) Paragraf poslední (80.) končí — opět paralelně s katechismem — naukou o sedmeru blahoslavenství a o ctnostech, na něž v evangeliu Kristově při rozličných příležitostech zvláště klade se důraz: *a*) quaerere primum regnum Dei et iustitiam eius; *b*) abnegare semet ipsum; *c*) tollere crucem suam; *d*) sequi Christum Dominum.

Věcně proti mravovědě Kachníkově nelze namítati ničeho. Autor píše svoji pěknou knihu přihlížel spolu ve všem k osvědčeným autoritám. K těmto náleží především sv. Tomáš a sv. Alfons. Vedle toho použil ku práci své bohaté literatury filosofické a theologické, starší i novější. Z pramenů filosoficko-ethických uveden jest ku př. Gutberlet, Cathrein, Kleutgen, Meyer, Kneib, Seitz, Jaccoud, Costa-Rosseti, Kadeřávek, Pospíšil,

Kachník. Z moralistů a spisovatelů morálních, jež autor cituje, jsou to jmenovitě: Lehmkuhl, Müller, Aeertnys, Göpfert, Noldin, Scheeben, Schüzler, Seydl, Schwane, Kössing, Bürger, Barthier, Pruner, Ballerini, Gaudé, de Cuigny, Schiffini, Weiss, Schindler, Haur, Arendt, Koch, Wernle, Manzoni, Gardier, Lessius, Vermeersch, Šimánko, Stárek, Vřešťál, Smolík, Pecháček, atd.

Na některých paragrafech morálky Kachníkovy jest snad znáti vliv starého našeho učitele Müllera a z mladších zvláště Noldina a Göpferta. Avšak v disciplině tak přesně vymezené a celými věky zpracované, jakou jest morálka theologická, jest těžko žádati, aby všechno všady bylo „z gruntu“ nové. Čtete ku př. morálku Noldinovu, která v poslední době platí za dílo nejoriginálnější, a najdete tam celou řadu míst, jejichž základní tonina také upomíná na cizí vzory, jmenovitě také na Müllera. Než v knize Kachníkově jest i velmi mnoho věcí, které činí práci jeho opravdu „novou“. Předně autor cituje poctivě literaturu, ze které čerpal. Za druhé vypočetli jsme již shora celou řadu paragrafů, jež buď s části nebo zcela nově byly zpracovány, a citelné mezery, jež starší morálky (jmenovitě Müllerova) již vykazovaly, opatrně a s odborným taktem byly doplněny. Zvláště důkladně a velmi samostatně přepracována jest partie „o svědomí“. Z hojné a můžeme říci „čerstvé“ literatury jest patrné, že autor nejen ji vypočítává, ale že na tuto část své knihy zvláště pozorně z ní se připravoval. Také část konečná „de habitibus“ (a zvláště o ctnostech mravních) prozrazuje nejen odbornou znalost této látky, ale — čeho zvláště si vážíme — krok od pouhých teorií, jakousi snahu po vnitřně prohloubeném a praktičtějším nazírání na pravidla a povinnosti vřelé křesťanské spravedlnosti. Za třetí autor sám napověděl, že nová jeho morálka má se lišiti od podobných ostatních častěji a systematictěji uplatněním předeslaných principů morálně-filosofických (*ethica catholica perpetuo cum respectu ad ethicam philosophicam*), a že má býti pokusem vědecké parallelly mezi katechismem a mezi dílem theologickým.

Všem těmto požadavkům, jež předem sám si uložil, dostal autor skvěle, a proto jeho kniha znamená velice cenné „plus“ ve vědecké literatuře.

Také formálně nedá se knize nic vytýkati. Jak se na příručku sluší, psána jest plyným, nehledaným slohem, tak že snadno se čte a snadno bude našim posluchačům podle ní se připravovati. Jediné, na co dovolili bychom si skromně upozorniti, jest tu a tam některá poněkud snad delší definice a tu a tam některá poněkud snad delší věta. Tak ku př. definice morálky: *est scientia, quae secundum revelationis christianae principia de actibus humanis agit, quatenus recte hominem ad finem ultimum assequendum ordinant*. Göpfert definuje: *Moral ist die Wissenschaft von dem Sittlich-Guten oder der Sittlichkeit oder auch die Wissenschaft von den menschlichen Handlungen*

oder die systematische Darstellung der Gesetze, Normen, Vorschriften, durch welche das sittliche Leben des Menschen auf die Erreichung des letzten Zieles hingeeordnet wird. Schindler: Die Moraltheologie ist die wissenschaftliche Lehre vom sittlichen Handeln des Menschen gemäß der göttlichen Offenbarung. Nejkratší jest Noldin: scientia activitatis humanae, prout ad finem ultimum supernaturalem dirigitur. Ale i tato definice zdá se mi býti dlouhá. Kdybych směl si osobovati učiniti návrh, definoval bych: scientia de humanis actibus, ad finem supernaturalem dirigendis. V definici této jsou všechny nutné elementy, jež definitio „essentialis metaphysica“ má obsahovati: genus proximum a differentia specifica. Jest v ní obiectum materiale (actus humani) a obiectum formale (ad finem supernaturalem dirigendi). A jest v ní eo ipso i specifický rozdíl (differentia specifica) mezi etikou katolickou a etikou filosofickou. Neboť, jestliže morálka katolická pojednává o skutečných lidských, pokud k cíli nadpřirozenému mají směřovati, pak: quia finis proportionata praesupponit media, si finis est supernaturalis etiam media, i. e. principia ad ipsum ducentia, debent esse supernaturalia. Consilium definuje Kachník: est opus commendatum non praeceptum, bonum melius quam oppositum, opus supererogatorium, cuius omissio a beatitudine aeterna non excludit, cuius tamen positio ad maiorem ducit perfectionem maioremque beatitudinem meretur. Noldin definuje: sunt actiones bonae nulla lege praeceptae, meliores tamen eorum oppositis. Snad také definice svědomí „sensu lato“ (str. 228) bude se zdáti trochu obšírnou: Conscientia sensu lato accepta est moralis animae innata dispositio, pro qua ipsa potentiis suis stabiliter ad moraliter honestum inclinatur, ita ut intellectus capax fiat, facile et cum certitudine universalia moraliter agendi principia cognoscere (habitus principiorum practicorum universalium), et voluntas stabiliter prona sit, absoluto dictamini legis divinae, tamquam normae actus libere ponendi vel omittendi, obtemperare, atd. (viz ku př. definici „conscientiae probabilis“ str. 259).

To jsou však naprosté nepatrnosti, které celkového úsudku našeho, že knihou Kachníkovou dostalo se nám velmi prakticky zpracovaného morálního „compendia“, nikterak ani v nejmenším nemění. Zvláště vítána býti může především nám učitelům na jazykově utrakvistických diecesních ústavech theologických, kteří odkázáni jsme při svých přednáškách a repetcích na příručky latinské. Jestliže naše odborná díla, i kdyby byla sebe lepší, jakmile objeví se v nich slovo slovanské a jmenovitě české — i kdyby to bylo jen pod čarou — již ztrácí v určité části Evropy polovici a ještě více na vědecké své ceně, tak že prostě bývají umlčena nebo ignorována: jest náš čestnou povinností, máme-li jednu knihu domácí, jež snese každou konkurenci cizí, abychom nedávali přednosti produktům cizím.

Úprava knihy jest přímo skvostná. Ano zdá se nám, až příliš skvostná. Ale byla by snad ještě přehlednější, kdyby se

bylo použilo tisku po případě menšího (jakým jest tisknut ku př. index), za to však kdyby byly hojněji se uplatnily rozličné způsoby písma proloženého, o něž v nynějších tiskárnách není nouze. Těmito rozličnými typy písma proloženého měly by býti vytisknuty jednak všechny definice, rozdělení, slova, jež bývají v uvozovkách, anebo ta, na něž klade se důraz, všechny citáty z Písma sv., z Otců a spisovatelů církevních i světských.

Ale to vše jsou jenom pouhá desideria, o nichž se zmiňujeme jen proto, abychom dokázali, jak velice nám na knize záleží. Jak praví Lehmkuhl v posudku o vynikající pastorálce Kriegově (*Stimmen aus Maria-Laach*, 1910, S. 330): „Die hier gemachten Ausstellungen sollen nur das Interesse bekunden, mit dem die Bände durchgelesen wurden, und den aufrichtigen Wunsch, von einem so trefflichen Werke alle Mängel möglichst beseitigt zu sehen.“
Prof. K. Statečný.

Theologia moralis. Auctore *Augustino Lehmkuhl*, Societatis Jesu sacerdote. Editio undecima, de integro revisa, refecta, adaucta. Freiburg, Herder, 1910. Sv. I: XX + 900; sv. II: XVI + 950. Cena: M 20 = K 24.

Leží před námi 11. vydání Lehmkuhlovy morálky ve starém formátu a rozvrhu. Není však prostě jen novým, třeba i rozmnoženým vydáním, nýbrž, jak autor sám na titulu praví: editio de integro revisa, refecta, adaucta. V předmluvě k tomuto jedenáctému vydání vykládá autor, že doposud (při každém novém vydání) o to se snažil, aby pozměnil, co dle nových výnosův a nařízení nebo dle nových, dříve nebývalých časových potřeb a poměrů změnití nebo blíže vysvětliti bylo třeba, že však dosud nikdy nepodjal se úkolu, přepracovati dílo své. Nyní však odhodlal se k tomu, jelikož jednak zákonodárství církevní důkladných dožilo se změn, a jednak ve společenském řádu vyskytují se nové věci do oboru mravouky spadající. Proto ponechal sice celkový rozvrh (v I. svazku generálku a část: „de virtutibus et officiis vitae christianae“, v II. svazku: „de subsidiis vitae christianae“), ba i podrobný rozvrh jest v obou svazcích též jako dříve, se stejnými (až na nepatrné změny) nadpisy, ale pořad jednotlivých odstavců nadobro přesunut. V dřívějších vydáních v každém tom paragrafu nebo punktu Lehmkuhl nejprve vykládal hlavní zásady v krátkých, římskými číslicemi označených odstavcích; na to následovala „uberior explicatio“ opět římskými číslicemi rozčleněná, tak že ku každému odstavci hlavních zásad náležel zvláštní, jinde umístěný odstavec výkladu. To snad (?) hodí se pro přednášku, nikoli však pro knihu odbornou, ve které čtenář material o otázce, o které poučiti se chce, nerad na různých místech shání. Nyní Lehmkuhl tento způsob nadobro opustil a ku každé jednotlivé zásadě připojuje ihned obšírný výklad, jak tomu u všech jiných autorů jsme zvyklí; zajisté, že tímto způsobem studium svého díla usnadnil. Tím tedy způsobem Lehmkuhl svou morálku přepracoval. On ji

však take rozmnožil. Sám v úvodu udává, co přidal (hned na počátku: caput praeambulum, de fine, 37 stran), ale jest toho mnohem více, než sám udává, o čemž snadno se přesvědčíme, porovnávajíc některé starší vydání s tímto novým. Při takovéto důkladné změně ovšem nemohla obstáti stará čísla pokrajní. Dosud Lehmkuhl jich šetřil, a když třeba bylo, některý ten nový odstavec nově očíslovati, obdržel číslo předcházejícího odstavce s přídavkem „a“. Nyní však celé dílo opatřeno novými, po sobě nepřetržitě jdoucími čísly (I. sv. 1492, II. sv. 1340 a appendices), čímž ovšem jedenácté vydání ode všech předešlých desíti valně se liší. Proto (k umožnění orientace) přidává autor na konci zvláštní „klíč“, v němž vedle pokrajních čísel nového vydání nalézáme čísla vydání starších. Kdo v budoucnosti Lehmkuhla citovati bude, musí ovšem přidati, zda cituje dle „starého“ Lehmkuhla či dle „nového“. O významu Lehmkuhlovy morálky se rozepisovati, znamenalo by sovy nositi do Athen; stačí uvést, že před 25 lety vyšlo první vydání, a že v 10 vydáních téměř 40.000 výtisků do světa rozesláno.

Prof. Dr. *Ant. Vřešál*.

Poplatkový ekvivalent. Sepsal *Jan Vondruška*, v. k. fin. tajemník.

Nákladem odboru finančních konceptních úředníků klubu českých státních úředníkův. Cena 2 K, str. 110. V Praze 1910.

Spisovatel, jenž dlouhou řadu let jako úředník při zemském finančním ředitelství v Praze zabýval se agendou poplatkovou, probírá látku o poplatkovém ekvivalentu, slohem srozumitelným vysvětluje všechny předpisy ekvivalentní a všímá si bedlivě všech podrobností. Celá kniha má tři části: všeobecnou, zvláštní a formální; úvod pak tvoří zmínka o pojmu a zavedení poplatkového ekvivalentu. V části první jedná se o předmětu ekvivalentu, osobním a věcném osvobození od něho, o výměře jeho, splatnosti, a opravných prostředcích, školním příspěvku k němu a pod. V části zvláštní uvedeny jsou v abecedním pořadí jednotlivé osoby (podměty) ekvivalentu podrobené, načež v části třetí položeny vzorce fassí a připojen seznam zákonův a nařízení, jež se ekvivalentu týkají. Osob církevních, pokud poplatkovému ekvivalentu podléhají, povšimnuto si nejen v části obecné, nýbrž zejména v části zvláštní pod hesly: Alžbětinky, beneficiáti, fary, fondy pro vystavení chrámu, konvikty studentské, kostely, nadace, řády a kláštery, semináře. Možno tudíž spisek ten doporučiti, jelikož je psán odborně a přece snadno srozumitelně. Podotýkáme, že v Č. k. d. z r. 1901 str. 6 nn. nalézá se o ekvivalentu výborné pojednání z pera prob. Dr. Al. Jiráka.

Dr. *Jos. Tumpach*.

Vitae monachorum, qui ab anno 1613 in monasterio O. S. B.

Raihradensi in Moravia professi in Domino obierunt. E fontibus genuinis eruit et digessit Dr. *P. Maurus Kinter O. S. B.*, archivarius Raihrad. Brunae 1908. Typis pontificiae typographiae monasterii Rajhradensis Ordinis S. Benedicti Brunae. Vel. 4°. Str. XIII + 172 + XXIII.

Učený bibliothekář kláštera rajhradského P. Maurus Kinter vydal tento spis k oslavě 25. výročí opatského důstojenství Benedikta Karla Korčiana, opata rajhradského. Ačkoliv klášter rajhradský založen byl již r. 1048, počíná Kinter pořadí životopisů teprve rokem 1613, jelikož toho roku Rajhrad, — byv do té doby úplně od Břevnova odvislým, doplňován jsa professy odtamtud vysílanými, — počal býti samostatným. Vzájemnou úmluvou představených obou klášterů přiznáno bylo totiž řečeného roku klášteru rajhradskému právo, aby směl doplňovati se vlastními novici a přijímati od nich slavné sliby.

Předeslav přehlednou tabulku všech nejvyšších představených kláštera rajhradského od dob nejstarších, podává pak podrobnější jich životopisy počínaje zmíněným rokem. Až do r. 1813 byli to proboštové, a teprve pak, po úplném oddělení se Rajhradu od kláštera břevnovského, opatové. Nejobsáhlejší biografie dostalo se právem jednomu z nejznamenitějších členů kláštera („splendidissimum huius domus lumen“) proboštu Bonaventurovi Pitterovi (1756—1764), zasloužilému badateli historickému a českému spisovateli.

Nejobširnější částí práce Kinterovy jest oddíl třetí, nadepsaný: „Necrologium fratrum Raihradiensium pro domo nostra professorum“, v němž obsaženy jsou v pořádku chronologickém, dle roku a dne úmrtí, životopisy zesnulých členů kláštera Rajhradského, z nichž někteří vynikli jako badatelé a spisovatelé vědeckí (na př. Alexius Habrich † 1794, Ant. Klappitz † 1795, Otmar Conrad † 1812, Řehoř Volný † 1871, Beda Dudík † 1890, jako pěstitelé hudby a skladatelé (na př. Maurus Haberhauer † 1799, Benno Tiray † 1864, jako matematikové a vynálezci mechanických přístrojů (na př. Řehoř Sázavský † 1815, Vojtěch Slouh † 1898). O katolickou literaturu českou velikých zásluh sobě získal Placidus Jan Mathon † 1888, vedle něho pak Karel Štastný † 1891 a Jan Sarkander Navrátil † 1899. V životopisech proboštův a opatů podává Kinter spolu zajímavé zprávy z dějin kláštera.

Důležitý jest přídavek II. na konci díla, nadepsaný „Antiquiorum temporum Raihradienses vel eruditione ac doctrina vel arte insignes“; mimo jiné nalézáme tu životopis Jana z Holešova † 1436.

Dr. Ant. Podlaha.

Das innerliche Leben. Herausgegeben von P. Josef Tissot, Generalsuperior der Missionäre des hl. Franz von Sales. Aus dem Französischen übersetzt von Franz X. Kerer. Dritte verbesserte Auflage (4. bis 6. Tausend). Regensburg 1910. Verlagsanstalt vorm. G. J. Manz. Cena Mk 3'60.

Sentimentalismus ve zbožnosti vysvětluje materialismus ve společnosti, a je nanejvýše poučno, jak tyto dvě literatury stejným krokem krácejí. Sentimentalismus v životě náboženském není ničím jiným než odpadem od ducha. Jak mohla by proto taková zbožnost tvořiti pevnou hrázi proti záplavě materialismu?

Proto s radostí vítati dlužno, že i ve Francii, kde právě tento druh pobožnosti byl namnoze horlivě pěstován, v novější době pozvedly se hlasy proti tomuto sentimentalismu. Jedním z hlasů takovýchto jest i spis přítomný: „Vnitřní život“, Kererem do němčiny přeložený. Spis má býti dle úmyslu autora návodem k pravé zbožnosti, a heslem jeho je: „Život vnitřní musí býti zjednodušen a opět na svůj pravý základ uveden.“ Kniha se zrodila z ducha sv. Františka Saleského; silnou rukou chápe se zla až u kořene a nemilosrdně odhaluje a odmítá všechny výstřelky, které v tak mnohé duši zbožnost činí nepřírozenou, a soustřeďuje na jeden bod, na plnění vůle Boží, všechno světlo.

Po úvodě, v němž autor jasně předvádí čtenáři účely svého díla a na paměť mu uvádí, že především obrací se na jeho rozum věrou osvěcený, aby jej vedl k dokonalé svatosti, přechází spisovatel k vlastnímu svému předmětu. Práci svoji rozdělil na tři díly. V prvním díle jedná o cíli, a to především o cíli tvorů vůbec a pak o cíli člověka zvláště, dále o náležitém používání tvorů, o podstatě zbožnosti, o ctnosti, zbožnosti a jejích rozličných stupních. Jako první stupeň zbožnosti uvádí autor varování se těžkého hříchu, jako druhý varování se lehkého hříchu a nedokonalosti, jako třetí dokonalost, jako čtvrtý svatost. V dílu druhém mluví o cestě k cíli, totiž o vůli Boží a jejím plnění, a ukazuje, že pravá zbožnost musí býti účinná. Promluviv ještě o duchu zbožnosti a o útěše utrpení, autor jedná v třetím dílu o prostředcích, kterých třeba, aby člověk naznačenou cestou k cíli svému krácel. Spisovatel dělí je na prostředky Boží: milost, a na prostředky lidské: zbožné úkony. V příčině těchto prostředků autor zejména správně ukazuje, že úkony zbožnosti nejsou ještě zbožnost sama, která v tom záleží, aby člověk měl na zřeteli nejvyšší cíl, jej miloval a k němu směřoval. Prostředky zbožnosti mají také jen cenu jako prostředky, a tato cena je měnivá dle stavu duše. V dalším postupu spisovatel mluví o chybách, kterých se při duchovních úkonech zbožnosti varovati třeba; jsou to hlavně: farizejská věrnost, nestálost a izolovanost, a dále o zpytování svědomí a jeho rozličných druhů, o jednotě ve zbožných úkonech, o modlitbě a o svatostech.

Ač obrací se spisovatel především na rozum čtenáře, přece spis jeho nepostrádá potřebné vroucnosti. Obeznámen jsa důkladně s Písmem sv., dovede mluvit k čtenáři řečí srdečnou a vůli jeho vésti tak takoruka nepozorovaně na cestu povinnosti a dokonalosti. Veliký zákon lásky: „Milovati budeš Pána Boha svého“ chrání duši od bludných cest egoismu, proniká ji blahodárně účinkujícím plamenem, očišťuje ji od nečistých příměškův, obohacuje ji útechou. Tak vede kniha, zdánlivě nejsouc si toho vědoma, ve skutečnosti cestou eminentně logickou z krajův esketiky až do krajů mystiky.

Dobře promeditována může kniha Tissotova vésti duši, pro nauky logiky a víry vnímavou, k vrcholu dokonalosti a lze ji proto doporučiti co nejlépe jak vzdělanějším vělcům tak i kněžím. Kněz

v ní nalezne veliký užitek pro svůj vlastní pokrok v životě vnitřním a jasné světlo pro vedení duší, jež jsou mu svěřeny.

Dr. Jos. Samsour.

La Sainte Trinité. Lectures théologiques par *L. Berthé*, chanoine titulaire d'Evreux. Paris 1911. Bloud et Cie, éditeurs. Cena 5 fr.

Autor v přítomném spise uvádí v systematickém uspořádání svědky nauky katolické, jak vystoupili postupem století, aby několika paprsky světla nadpřirozeného, kterým byli osvíceni, objasnili přesvaté a nepochopitelné tajemství nejsv. Trojice. Čestné místo v této sbírce citátů náleží andělu školy sv. Tomáši. S jeho hlasem slyšíme spolu velké hlasy sv. Augustina, sv. Justina, sv. Athanáše, sv. Basilia Caesarejského, sv. Řehoře Nazianského, dále hlasy velikých myslitelů křesťanských doby moderní, v jejichž čele září Bossuet. Kněží a bohoslovci naleznou ve spise přítomném užitečný doplněk traktátu dogmatického o nejsv. Trojici, jehož tolik obtížné pojmy předvádějí se tu jejich duchu s mnohem větší výrazností a bohatostí a ve formě méně obtížné než v příručkách dogmatických. A také vzdělaní laici nepročtou zajisté spisu tohoto s menším zájmem a užitkem. Z knihy budou moci čerpati jasný a autentický pojem dogmatu katolického, proti němuž mohly se námitky jen nahromaditi z toho důvodu, že odpůrci špatně informovaní je zkomolili. Z četby nabudou zajisté též přesvědčení, že velcí spisovatelé minulosti křesťanské ani nezradili ani nesnížili svého ducha, jestliže věřili v dogma nejsv. Trojice a studiu jeho zasvětili nejhlubší práce a na jeho obranu podnikli neohrožené boje. Spisovatel proto zasluhuje díky, že v těchto stránkách znovu zavzní dal příliš zapomenutým zvukům hymnu pěního tradicí církevní ke slávě Otce, Syna a Ducha sv. Dr. J. Samsour.

Zeremonienbüchlein für Priester und Kandidaten des Priestertums, nach den neuen Rubriken und Dekreten zusammengestellt von *Joh. Bapt. Müller*, Priester der Gesellschaft Jesu. Dritte, verbesserte Auflage. Mit einem Abriß der Rubriken des Breviers. — Freiburg im Breisgau. Herdersche Verlagshandlung (1910) 12⁰ (XII a 248 stran s dvěma přehlednými tabulkami), nevázané K 2.40, v plátně vázané K 3.12.

Spisovatel vyučoval liturgii po několik let, a dle zkušeností při tom získaných napsal tuto knížku k potřebě čekatelů kněžství. V prvním díle poučuje o zásadách liturgických a základních rubrikách při obřadech mše svaté vůbec, vypisuje obřad mše svaté tiché, zpívané i slavné, mši zádušních, mši před vystavenou nejsvětější Svátostí oltářní a absoluce za zemřelé; přidává poučení, jak se koná slavnost na počest nově beatifikovaného nebo svatořečeného. V díle druhém vykládá obřad odpoledních služeb Božích: nešpor, kompletáře a požehnání s nejsvětější Svátostí (bez assistance i s assistencí). Díl třetí jest věnován zvláštním obřadům církevního roku, jako žehnání svící, žehnání popelu, a úkonům ve svatém týdnu. V díle čtvrtém vypisuje, jak udíleti svátosti (křest, přijí-

mání nejsvětější Svátosti oltářní, zpovídání, poslední pomazání, žehnání manželství) a svátostniny. Pátý díl, který v tomto vydání byl přidán, jest věnován návodu, jak se má breviář a jeho jednotlivé hodinky dle rubrik recitovati. Končí přídavkem hudebním, jak je zpívati různé intonace při mši svaté (orace, epištolu, lekce, evangelium, praeface, atd.) i při nešporách. První z přiložených tabulek uvádí přehled všech hodiněk breviáře, jak v jednotlivých částech postupují; druhá znázorňuje v 25 přehledech postavení celebranta, asistentův i akolytů při slavné mši svaté. Věcný rejstřík usnadňuje hledání látky probrané. Knížku lze vřele doporučiti, neboť při vzácné stručnosti vyčerpává vše, čeho třeba je věděti těm, kdož důstojně a přesně chtějí konati služby Boží.

Dr. Fr. Hrubík.

Jan Tagliaferro: Blahoslavený Jan Sarkander. (Duchovní knihovna, roč. XXX. čís. 2.) V Brně 1910, nákl. benedikt. rajhr., 64 str. Cena 30 h. — Knížečka, několika obrázky ozdobená, jest otiskem pěkných článků ze „Školy Božského Srdce Páně“, psaných na základě staršího dobrého spisu M. Procházka. Hojně rozšířena mohla by vydatně přispěti na osvěženou úcty blah. Jana Sark., do jejíhož úpadku ve Slezsku autor si v předmluvě stýská.

J. Skopec.

Svatostánek a očistec. Rukověť milostihojného arcibratrstva ustavičné úcty nejsvětější Svátosti oltářní k útěše dušiček pod ochranou sv. Benedikta, kterou podle příruční knížky P. Anselma Hoheneggera O. S. B. sestavil P. Amand Weber, kněz řádu sv. Benedikta. Vydání druhé. (Duchovní knihovna, roč. XXIX. čís. 3.) V Brně 1909, nákl. benedikt. rajhr. Str. 384, cena 2 K. — Obsažné výklady, hojný výběr dobrých modliteb a písní doporučují příručku tuto, po druhé vydávanou.

J. Skopec.

Nedělní kázání. 'Osmdesát řečí duchovních na neděle církevního roku. (Čtyři promluvy před prvním přijímáním.) Napsal Václav Kubiček. V Olomouci 1910. Cena 5 K 20 h. — Po kázáních svátečních, o nichž jsme se zmínili v Č. k. d. 1910 str. 80, vydal dp. Václ. Kubiček kázání nedělní. Platí o nich totéž, co jsme pověděli o sbírce první, a proto i je rádi doporučujeme. Poslouží dobře.

Srdce naše podle srdce Panny Marie. Třicet a dvě májová kázání. Napsal Antonín Thein. V Praze 1910; cena 3 K 50 h; str. 310. — Jsme přesvědčení, že doporučejíce tuto sbírku májových promluv Theinových, doporučujeme práci dobrou obsahem i formou. Zpracovány jsou řeči vzletnou, tvoří promluvy ty pěkně rozčleněný celek, který po stránce poučné i praktické jest zcela časový. Prvních 7 promluv tvoří cyklus o jednotlivci, 8.—12. o rodině, 13.—17. o národu, 18.—21. o církvi, 22.—27. o posvěcení duší a 28.—31. o růženci. Ale i jednotlivých lze použiti pro neděle a svátky.

Ježíš Kristus vzorem knězovým. Napsal Josef Frassinetti. Přeložil Karel Vrátný. II. vydání. V Praze 1910. Cena 40 h. — Překrásná tato knížečka Frassinettiova neměla by chyběti na stole žádného kněze. Jak hluboké, skvostné jsou to myšlenky a úvahy, jež podává. Je v nich sama pravda, poněvadž předmětem jejich jest Pravda sama. Český překlad jest pečlivý a zasloužil si toho, by mu byla věnována ještě lepší knižní úprava. — Na konci spisku toho připojil pan nakladatel doporučení některých knih, což je chvála hodno. Avšak že by Bilczewského „Archaeologie křesťanská“ byla vyňatkem z velikého díla apologetického „Le christianisme et les tems présents“, jak se tu dí na str. 89., jest naprosto nesprávnou.

Čtihodný sluha Boží Jan Nep. Neumann, biskup Filadelfijský v Americe, z kongregace Nejsv. Vykupitele. Napsal P. Emanuel Kovář, C. Ss. R. V Brně 1910, cena 1 K 20 h. — V době, kdy jedná se o blahorečení tohoto rodáka českého, jest tato knížka velice vítána. Psána

jsouc slohem prostým, jasným, tklivým, podává na základě nejlepších a nejspolehlivějších pramenů život a působení tohoto ctíhodného sluhy Božího. Kniha zaslouží největšího rozšíření a nejlepšího doporučení.

Blahoslavená Johana z Arku, panna Orleánská. Překlad z francouzského prohlédl a proslovem opatřil *Petr Kopal*. V Praze 1910, str. 224, cena 1 K 60 h. S ilustracemi. — Kniha se pěkně čte od počátku až do konce. Originál, jehož autor (ani překladatel) není tu jmenován, je z let před r. 1909, jelikož neví ještě o kanonisaci blahosl. panny Orleánské; jen v Kopalově úvodu jest o tom zmínka. Kniha psána slohem lehkým, populárním.

Sbírka příkladu. Napsal *Frant. Spirago*. Česky upravil (dle III. vyd.) *Václ. Červinka*. V Olomouci u R. Prombergera, 1911; cena 5.50 K, str. 560. — Velmi pěkná kniha pro duchovní i rodiče, pro katechety i vychovatele. Obsahuje 1334 příklady seřazené dle soustavy katechismu, tak že první řada jich přiléhá k věrouce, druhá k mravouce, třetí k učení o milosti, ať nic nedíme o tom, že mnohé z nich jsou pěknými obrazy apologetickými. Vzaty jsou z dějin, života světců, učenců, skutečností. Mnoho v nich mocné a výborné látky pro školu, kazatelnu i dům. Doporučujeme rádi.

Mše a nejsvětější Eucharistie. Třicet krátkých úvah k duchovnímu osvěžení od *Chaumonta*. Přel. *Jan Bloksa*. V Praze 1910, cena 80 h, str. 104. — Knižička určená hlavně pro kněze-adorátory. Rozjímání jsou pěkná; některá mají předmětem pokračování látky předešlé. Připojeny též některé modlitby. Upozorňujeme.

Nová díla z různých odvětví bohovědy.*) I. Studium biblické. *P. Lucian Méchineau*, prof. písma sv. na Řehořské universitě a konsultor biblické komise v Římě, vydal spisek o historičnosti prvních tří kapitol Genese („L'historicité des trois premiers chapitres de la Genèse“, Řím 1910). — Nový komentář knihy Genese („Commentarius in librum Genesis“) zpracoval *P. Michael Hetzenauer* O. C. (Št. Hradec a Vídeň 1910.). — **II. Filosofie křesťanská** Prof. Dr. *Eugen Kadeřávek* vydal svým nákladem v Praze (r. 1910) čtyři spisy. Prvním z nich je „Krasověda a obecná aesthetika“, druhým „Apologie filosofie křesťanské“, třetím „Logika kritická čili noetika“ a čtvrtým „Metafysika o přírodě“. Všechny čtyři spisy vyšly v jednom svazku, majíce však paginaci vlastní. — **III. Apologetika.** Zajímavý příspěvek k dějinám katolické apologetiky podal Dr. *K. Staab* spisem „Die Gottesbeweise in der katholischen deutschen Literatur von 1850 bis 1900“, jenž vyšel ve sbírce Stölzleově „Studien zur Philosophie und Religion“ (Paderborn, Schöning 1910). — O apologetice, o jejím rozdílu od apologie, o nynějším jejím stavu, o jejích prostředcích důkazných jedná *Mgr. Douais* ve spisku *L'Apologétique* (svazek 588 sbírky „Science et Religion“), — *P. Otto Zimmermann* T. J. vydal zdařilý spis „Das Gottesbedürfnis als Gottesbeweis den Gebildeten dargelegt“. Kniha vyšla ve Frýburce Breisg. u Herdera (1910, cena M 1.80). — **IV. Dogmatika.** *P. Charles* vydal v kolekci „Science et Religion“ (sv. 578) pojednání nadepsané „Le Dogme“, rozdělené na dvě části: v první pojednává o pojmu dogmatu a polemizuje zvláště s Le Royem; ve druhé části jedná o vývoji dogmatu, kdež oproti Loisyemu hájí přípustnost vývoje jen ve smyslu postupu od nejasného k jasnosti, od implicity k explicitě. — *Engelb. Krebs* vydal monografii „Der Logos als Heiland im ersten Jahrhundert“, pěkný to příspěvek k dějinám dogmat a náboženství z oboru soterologie. Ke spisu tomu připojil dodatek „Primandres und Johannes“, kritický to referát o Reitzensteinových nábožensko-dějinných studiích o Logu. Spis vyšel u Herdera ve Frýb. Br. (1910, cena 4 K 80 h), jako 2. sešit sbírky „Freiburger Theologische Studien“. — **V. Morálka.** Obširná, německy psaná učebnice mravovědy od prof. vídeňské university Dra *Frant. M. Schindlera* („Lehrbuch der Moraltheologie“) byla právě vydanou druhou částí II. svazku dokončena

* O mnohých spisech bude ještě referováno obšírněji. *Red.*

(Viedeň, Opitz 1910). — Výborná kniha Dr. *Ant. Kocha* „Lehrbuch der Moralthologie“ vyšla r. 1910 ve třetím, rozšířeném a zdokonaleném vydání (Frýb. v Br. u Herdera, cena 13 K 20 h). — **VI. Dějiny církevní.** *Konrád Kirch* S. J. vydal velmi praktickou, pro studující určenou příručku nejstarších (až do stol. VIII.) pramenů církevních dějin („Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae“, Frýburk, Herder 1910, cena 8 M.) — Životopis sv. Papeže Pia V. a jeho zásluhy o poražení islamu („Saint Pie V. et la défaite de l'Islamisme“) napsal *Pavel Deslandres* pro sbírku „Science et Religion“ (svazek 585). — Dr. *Alois Knöpfler* vydal v pátém rozmnoženém a zdokonaleném vydání svoji učebnici církev. dějin: „Lehrbuch der Kirchengeschichte“ s mapou. (Herder, Frýb. v Br. 1910, cena 14 K 40 h). — Nákladem „Velehrad. akademie“ vyšel spis archiváře *Fr. Snopka* „Konstantinus-Cyrillus und Methodius, die Slavenapostel“ (Kroměříž 1911, cena 10 K). — **VII. Patrologie a patristika.** Učení o eucharistii sv. Cyrilla Alex. věnoval monografickou studii Dr. *Adolf Struckmann* („Die Eucharistielehre des hl. Cyrill von Alexandrien“, Paderborn 1910). — Pěkný životopis sv. Justina („Saint Justin, sa Vie et sa Doctrine“). jejž napsal abbé *A. Béry*, přinesl 580. svazček Bloudovy sbírky „Science et Religion“. — Výtečné knihy Dr. *Otty Bardenhewera*: „Patrologie“ vyšlo třetí, valně přepracované vydání (u Herdera ve Frýb., 1910, cena M. 8.50). — **VIII. Pastorálka.** Užitečné pokyny pro zpovědníky podává spisek Dra *Josefa Adloffa* „Beichtvater und Seelenführer“ (Strassburg, Roux 1910). — **IX. Liturgika.** V kolekci „Science et Religion“ (Bloud et Co, Paříž) vyšel jako číslo 577. spisek *J. Baudota* o martyrologiu („Le Martyrologe“), v němž vyličen vývoj knihy té od prvopočátku až k nynějšímu martyrologiu římskému. — **X. Katechetika a paedagogika.** Nákladem Cyrillo-Method. knihtiskárny Kotrbovy vyšly v Praze (1910) od *Otakara Frice* „Biblické katechese pro 1. a 2. třídu školy obecné.“ (Cena 3 K 50 h). — **XI. Právo církevní.** Prael. Dr. *Frant. Heiner*, auditor řím. Roty, vydal r. 1910 v Kolíně (u Bachema) spis „Der kirchliche Zivilproceß, vyličený a vysvětlený dle platného nyní církev. práva (Cena 2.20 M). — Týž autor vydal spis: „Die Maszregeln Pius X. gegen den Modernismus nach der Enzyklika Pascendi vom 8. Sept. 1907 in Verbindung mit dem Motu Proprio vom 1. Sept. 1910. (Paderborn, Bonifaziusdruckerei 1910, cena M. 1.50). — P. *Dom. M. Prümmer* O. Pr. vydal I. svazek svého díla „Manuale iuris ecclesiastici“, určeného především pro řeholníky. Svazek první jedná „o církevních osobách a věcech in genere“ (Herder, Frýburg Br., Cena 6.40 M). Stručný, ale pěkný jest výklad soudní instrukce S. C. EE. et RR. z 11. června 1880; velice vhod přichází krátký alfabertický seznam autorů, kteří psali o právu církevním. — Prof. na štýrskohradecké universitě Dr. *Jan Haring* vydal pěknou příručku práva církevního pod názvem „Grundzüge des katholischen Kirchenrechtes“ (Štýr. Hradec 1900, Moserovo naklad., cena 12 K 60 h). — **XII. Archaeologie a dějiny umění.** Velmi pěkná příručka z tohoto oboru vyšla jako VII. svazek ve sbírce „Wissenschaftliche Handbibliothek“, vydávaná v Paderbornu u Schöningha; jest to „Lehrbuch der christlichen Kunstgeschichte“ od *Bedy Kleinschmidta* O. F. M.; podává se tu stručné, ale co možno důkladné poučení o všech odvětvích církevního umění. — **XIII. Asketika.** Sebrané spisy Tomáše Kempenského („Thomae Hemerken a Kempis Opera omnia“, Freib., Herder) vydává *Michael Josef Pohl*; edice této, rozpočtené na sedm svazků, vyšlo dosud pět svazků. — Biskup rottenburgský Dr. *Pavel Vilém z Kepplerů* vydal u Herdera ve Frýb. (1910) nádhernou knížku „Mehr Freude“, jakožto zvláštní, přepracovaný a značně rozšířený otisk sedmého oddílu autorova spisu „Aus Kunst und Leben“. — **XIV. Dějiny literatury bohovědné.** Monografii o *Thomassiovi* (1616—1695) přinesla sbírka „Science et Religion“ (č. 586—587) z pera *J. Martina*.

Dr. P. a Dr. T.